

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ จัดประชุมวิชาการระดับชาติ เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย
ครั้งที่ 2

รองศาสตราจารย์ ดร. สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์
ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

โครงการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๒
ภายใต้ ชุดโครงการเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย
เสนอต่อ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (กลุ่มงานมนุษยศาสตร์)

ชื่อโครงการ โครงการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๒
The 2nd Humanities Research Forum in Thailand

คำสำคัญ วิจัยมนุษยศาสตร์ไทย

Keywords Humanities Research Forum

หัวหน้าโครงการ รองศาสตราจารย์ ดร. สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์
Associate Professor Sompong Witayasakpan, Ph.D.
ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
โทรศัพท์ ๐ ๕๓๗๔ ๓๙๙๔-๕
โทรสาร ๐ ๕๓๗๔ ๓๙๙๔
E-mail sompong@chiangmai.ac.th

๑. หลักการและเหตุผล

สังคมไทยในรอบ ๓ – ๕ ทศวรรษที่ผ่านมา ได้เผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม ศีลธรรม และจิตวิญญาณ ซึ่งดำเนินไปท่ามกลางอำนาจการกำหนดทิศทาง ประเทศของพลังทางเศรษฐกิจ การเมืองในระดับชาติ ภูมิภาค และระดับโลก การนำเข้าความรู้ การกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศ การเลือกนำเข้าเทคโนโลยีวิทยาศาสตร์ที่ยังขาดการสื่อสาร สนับสนุนอย่างจริงจังกับฐานทางภูมิธรรมของสังคมในวงกว้าง ได้นำมาซึ่งความเดือดร้อนทุกรูป ยก ความรุนแรงทางกายภาพและวัฒนธรรม การขาดดินแดนทางเลือก ความไม่สมดุลในมิติ ต่างๆ ของชีวิต สภาพการณ์ปัญหาเหล่านี้มิใช่จะแก้ไขได้ในระยะเวลาอันสั้น หรือโดยคนกลุ่มใด กลุ่มหนึ่ง หากแต่ต้องพัฒนาแนวทางซึ่งนำ teknik การวิเคราะห์วิจารณ์ และการสร้างสำนึกใน ปัญหาร่วมกันของประชาชนชาวไทยทั่วไป

โครงการ “จัดประชุมวิชาการระดับชาติ เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๒” หวังจะเป็น เวทีแห่งหนึ่งที่เปิดพื้นที่ให้มีการสื่อสารสนับสนุนอย่างจริงจังระหว่างงานวิจัยทางมนุษยศาสตร์กับ ปัญหาสังคมร่วมสมัย ด้วยความเชื่อว่าวิชีวิทยาทางมนุษยศาสตร์ ความเชื่อมโยงระหว่าง

มนุษยศาสตร์กับศาสตร์สาขาวิชาน่าจะช่วยเสนอความมอง แนวการวิเคราะห์ ที่เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาและเพื่อประโยชน์ดังกล่าวกับปัญหาสังคม ให้มีกระบวนการที่เข้มแข็งยิ่งขึ้นต่อไป

มนุษยศาสตร์ในฐานะวิทยาการที่เก่าแก่ ซึ่งได้พัฒนาตนเองและปรับเปลี่ยนวิธีวิทยาอันหลากหลายขึ้น สามารถตั้งคำถามอันทรงพลัง สามารถท้าทายวิธีมองที่คับแคบลดทอนชีวิตให้เหลือมิติภาษาพaphael-บริโภค สามารถวิเคราะห์ปัญหาจากประสบการณ์มนุษย์ในฐานะมนุษย์ สามารถซึ่งให้เห็นรากเหง้าของปัญหาของชีวิตและสังคมได้เป็นอย่างดี ภารกิจของปัญหาและประสบการณ์ชีวิตร่วมสมัยด้วยมุมมองทางมนุษยศาสตร์และมนุษยศาสตร์สหสาขาวิชา น่าจะเป็นกระบวนการที่สำคัญและจำเป็นต่อการเสริมสร้างพัฒนาคุณค่าและคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคมไทยได้ต่อไป

อ่าน ในการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ เทศวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๒๖ - ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๗ ที่ผ่านมา มีจุดเน้นอยู่ที่การวิเคราะห์เรื่องกระบวนการทางความคิดของมนุษย์ การซึ่งให้เห็นพลังเชิงจินตนาการ การแสวงหาสังคมอุดมคติของมนุษย์ อีกทั้งเป็นการเปิดเวทีให้แก่ผลงานทางมนุษยศาสตร์หลากหลายสาขาที่บุกเบิกแนววิเคราะห์ใหม่ในแง่มุมต่างๆ ในการจัดประชุมฯ ครั้งที่ ๒ นี้ ทางโครงการเห็นควรเน้นมนุษยศาสตร์ที่เพื่อประโยชน์แก่สังคมไทย มากขึ้น เช่น การศึกษาวิเคราะห์ "สาร" จากสื่อมวลชนจากมุมมองทางมนุษยศาสตร์ การศึกษากระบวนการต่อรองความหมายระหว่างกระแสโลกกับกระแสท้องถิ่น การศึกษาพัฒนาการการก่อรูป "ความเป็นไทย" ในประวัติศาสตร์สังคมไทยร่วมสมัย การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงคำน้าที่ແengอยู่ในการใช้ภาษาในสื่อระดับต่างๆ การแยกแยะมิติความเป็นธรรม เชิงวรรณศิลป์ในงานวรรณกรรม เป็นต้น ผลงานมนุษยศาสตร์ และมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ เหล่านี้ น่าจะมีเวทีวิชาการระดับชาติ เพื่อเสนอผลงาน พัฒนาแนววิเคราะห์ให้ขัดเจน ลึกซึ้ง และเพื่อเผยแพร่สู่วงวิชาการและสู่สาธารณะให้กว้างขวางขึ้น และเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาแนวการของปัญหาและทางทางออกแก่สังคมไทยที่มีมุมมองเชิงมนุษยศาสตร์มากขึ้น

๒. วัตถุประสงค์

- เพื่อเปิดเวทีเสนอผลงานวิจัย/วิชาการทางมนุษยศาสตร์ของไทย
- เพื่อพัฒนาแนวการศึกษา วิธีคิด วิธีวิทยา ที่เน้นสหสาขาวิชาและบูรณาการ
- เพื่อเชื่อมโยงมนุษยศาสตร์กับศาสตร์อื่นทั้งในเชิงองค์ความรู้และการเสริมสร้างเครือข่ายนักวิจัยจากหลายสาขาวิชา
- เพื่อสร้างความตระหนักในความสำคัญของการเข้าใจปัญหาสังคมร่วมสมัยและการแสวงหาทางออกโดยไม่ละเลยมิติทางมนุษยศาสตร์

๓. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- สามารถพัฒนาเครือข่ายนักวิจัย นักศึกษา นักวิชาการ และผู้สนใจทางมนุษยศาสตร์ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
- พัฒนาเชื่อมโยงมนุษยศาสตร์กับศาสตร์สาขาวิชาน่าสนใจ เช่น สังคมศาสตร์ เพื่อพัฒนาแนวการวิเคราะห์เชิงบูรณาการมากขึ้น
- สังคมตระหนัก มองเห็นศักยภาพและพลังของมนุษยศาสตร์มากยิ่งขึ้น

๔. ลักษณะกิจกรรม

- การอภิปรายเชิงวิชาการ "วิกฤตโลก วิกฤตมนุษยศาสตร์"
- ปาฐกถาและเสวนา "พหุวัฒนธรรมกับเอกภาพแห่งรัฐประชาธิปไตย"
- การเสนอบทความวิจัย รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ & หัวข้อหลัก

๓.๑ ภาษา สื่อ จินตนาการ คำนวณ

ความสัมพันธ์เชิงคำนวณในสื่อและการใช้ภาษาในบริบทต่างๆ ภาพลักษณ์ และจินตนาการเกี่ยวกับชีวิตร่วมสมัยในสื่อมวลชน

๓.๒ ความเป็นไทย ความเป็นอื่น

การสร้าง "ความเป็นไทย" และ "ความเป็นอื่น" ในงานปัญญาชนไทยสมัยรัตนโกสินทร์ วรรณกรรมมุสลิม วรรณกรรมเพื่อชีวิตในประวัติศาสตร์ไทย

๓.๓ ศิลปะและวรรณกรรมขั้ดขึ้น ศิลปะและวรรณกรรมเยี่ยวยา

ศิลปะและวรรณกรรมแนวต่อต้านขั้ดขึ้น การต่อรองความหมายระหว่าง กระถางโลกและกระถางถินในศิลปะและวรรณกรรม วรรณกรรมสื่อนิเวศน์สำนัก ภาพยนตร์กับพลังปิตาธิปไตย

๓.๔ ความเป็นธรรมเชิงวรรณศิลป์ (Poetic justice)

มิติความเป็นธรรมในงานวรรณกรรม ภารีในฐานะ "ผู้พิพากษา" ชีวิตและ ชาติกรรมของตัวละคร จินตนาการเกี่ยวกับความเป็นธรรมของชีวิตและสังคมใน งานวรรณกรรมตะวันตก – ตะวันออก

๓.๕ มนุษยศาสตร์กับปัญหาความอุนแรง

ความกลัว ความโกรธ ความโลภ กับความอุนแรงทางวัฒนธรรม การศึกษา กับความอุนแรง ความอุนแรงต่อเรื่องร่างผู้หญิง การอภิปราย "มนุษยศาสตร์ต้องห้าม" รายงาน "มนุษยศาสตร์กับมนุษยศาสตร์" การเสวนาระกับกลุ่มหัวข้อ "มนุษยศาสตร์ปลายเปิด"

๕. ผู้รับผิดชอบโครงการ

รองศาสตราจารย์ ดร. สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์ และคณะ

๖. ระยะเวลาของโครงการ

๑๒ เดือน (๑ มีนาคม ๒๕๕๘ – ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙)

(การประชุมเกทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทยครั้งที่ ๒ ๑๐-๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๘)

๗. สถานที่จัดประชุม

โรงแรมปางสวนแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๘. การเก็บค่าลงทะเบียน (คาดว่าจะมีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ ๒๐๐ คน)

คณาจารย์และบุคคลทั่วไป ๘๐๐ บาท

นิสิตนักศึกษา ๕๐๐ บาท

๙. แผนการดำเนินงาน

งวด ๖ เดือนที่ ๑

กุมภาพันธ์-พฤษภาคม ๒๕๕๘ คัดเลือกบทความและเชิญวิทยากร ผู้นำการวิจารณ์

ผู้เสนอบทความ และผู้นำการเสวนา

เมษายน-กรกฎาคม ๒๕๕๘ ประชาสัมพันธ์และเชิญเข้าร่วมประชุม

กรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘ เตรียมการและจัดประชุม

งวด ๖ เดือนที่ ๒

รับความคัดเลือก และทำบรรณาธิกรบทความ

(จำนวน ๘-๑๐ บทความ)

หมายเหตุ: ในการนี้ที่ไม่มีบทความที่เหมาะสมเป็นจำนวนมากพอสำหรับรวมเป็นเล่ม จะใช้วิธี

รวมรวมบทความทั้งหมดที่เสนอในการประชุมเป็น Proceedings เท่านั้น

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ร่วมกับภาควิชาภาษาไทย

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ขอเชิญเข้าร่วมประชุม

โครงการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๒
(The 2nd Humanities Research Forum in Thailand)

วันที่ ๑๐-๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๘

ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่

๑. หลักการและเหตุผล

สังคมไทยในรอบ ๔ - ๕ ศตวรรษที่ผ่านมา ได้เชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม ศีลธรรม และจิตวิญญาณ ซึ่งดำเนินไปท่ามกลางอำนาจการกำหนดทิศทาง ประเทคโนโลยี พลังทางเศรษฐกิจ การเมืองในระดับชาติ ภูมิภาค และระดับโลก การนำเข้าความรู้ การกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศ การเลือกนำเข้าเทคโนโลยีวิทยาศาสตร์ที่ยังขาดการสื่อสาร สนับสนุนอย่างจริงจังกับฐานทางภูมิธรรมของสังคมในวงกว้าง ได้นำมาซึ่งความเดือดร้อน ทุกข์ยาก ความรุนแรงทางกายภาพและวัฒนธรรม การขาดจินตนาการทางเลือก ความไม่สมดุล ในมิติต่างๆ ของชีวิต สภาพการณ์ปัญหาเหล่านี้มิใช่จะแก้ไขได้ในระยะเวลาอันสั้น หรือโดยคน กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หากแต่ต้องพัฒนาแนวทางที่เน้นเชิงวิชาการ การวิเคราะห์วิจารณ์ และการสร้าง สำนักในปัญหา ร่วมกันของประชาคมชาวไทยทั่วไป

โครงการ “จัดประชุมวิชาการระดับชาติ เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๒” โดยการ สนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย หวังจะเป็นเวทีแห่งหนึ่งที่เปิดพื้นที่ให้มีการสื่อ สารสนเทศอย่างจริงจังระหว่างงานวิจัยทางมนุษยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย ด้วยความ เชื่อว่าวิชีวิทยาทางมนุษยศาสตร์ ความเชื่อมโยงระหว่างมนุษยศาสตร์กับศาสตร์สาขาอื่นๆ จะ ช่วยสนับสนุน แนวการวิเคราะห์ ที่เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาและเชื่อมโยงภูมิธรรมดัง กล่าวกับปัญหาสังคมให้มีกระบวนการที่เข้มแข็งยิ่งขึ้นต่อไป

มนุษยศาสตร์ในฐานะวิทยาการที่เก่าแก่ ซึ่งได้พัฒนาตนเองและปรับเปลี่ยนวิธีวิทยาอัน หลากหลายชั้บช้อน สามารถดึงความอันทรงพลัง สามารถท้าทายวิธีมองที่คับแคบลดทอน ชีวิตให้เหลือมิติภาษาพ-บริโภค สามารถวิเคราะห์ปัญหาจากประสบการณ์มนุษย์ในฐานะ มนุษย์ สามารถชี้ให้เห็นรากเหง้าของปัญหาของชีวิตและสังคมได้เป็นอย่างดี การมองปัญหา

และประสบการณ์วิเคราะห์ร่วมสมัยด้วยมุ่งมองทางมนุษยศาสตร์และมนุษยศาสตร์สหสาขาวิชา น่าจะเป็นกระบวนการที่สำคัญและจำเป็นต่อการเสริมสร้างพัฒนาคุณค่าและคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคมไทยได้ต่อไป

อีน์ ในการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๒๖ – ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๗ ที่ผ่านมา มีจุดเน้นอยู่ที่การวิเคราะห์เรื่องกระบวนการทางความจริงทางมนุษยศาสตร์ การซึ่งให้เห็นพลังเชิงจินตนาการ การแสวงหาสังคมอุดมคติของมนุษย์ อีกทั้งเป็นการเปิดเวทีให้แก่ผลงานทางมนุษยศาสตร์หลักหลายสาขาที่บุกเบิกแนววิเคราะห์ใหม่ในแง่มุมต่างๆ ในการจัดประชุมฯ ครั้งที่ ๒ นี้ ทางโครงการเห็นควรเน้นมนุษยศาสตร์ที่เชื่อมโยงความเกี่ยวกับศาสตร์สาขาวิชามากขึ้น เช่น การศึกษาวิเคราะห์ “สาร” จากสื่อมวลชนจากมุมมองทางมนุษยศาสตร์ การศึกษากระบวนการต่อรองความหมายระหว่างกระแสโลกกับกระแสท้องถิ่น การศึกษาพัฒนาการการก่อรูป “ความเป็นไทย” ในประวัติศาสตร์สังคมไทยร่วมสมัย การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แฝงอยู่ในการใช้ภาษาในสื่อระดับต่างๆ การแยกแยะมิติความเป็นธรรมเชิงวรรณศิลป์ในงานวรรณกรรม เป็นต้น ผลงานมนุษยศาสตร์ และมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ เหล่านี้ น่าจะมีบทวิชาการระดับชาติ เพื่อเสนอผลงาน พัฒนาแนววิเคราะห์ให้ชัดเจน ลึกซึ้ง และเพื่อ เพยเพร่สู่วงวิชาการและสู่สาธารณะให้กว้างขวางขึ้น และเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาแนวการมองปัญหาและทางทางออกแก่สังคมไทยที่มีมุ่งมองเชิงมนุษยศาสตร์มากขึ้น

๒. วัตถุประสงค์

- ๒.๑ เพื่อเปิดเวทีเสนอผลงานวิจัยวิชาการทางมนุษยศาสตร์ของไทย
- ๒.๒ เพื่อพัฒนาแนวการศึกษา วิธีคิด วิธีวิทยา ที่เน้นสหสาขาวิชาและบูรณาการ
- ๒.๓ เพื่อเชื่อมโยงมนุษยศาสตร์กับศาสตร์อื่น ทั้งในเชิงองค์ความรู้และการเสริมสร้างเครือข่ายนักวิจัยจากหลายสาขาวิชา
- ๒.๔ เพื่อสร้างความตระหนักในความสำคัญของการเข้าใจปัญหาสังคมร่วมสมัยและการแสวงหาทางออกโดยไม่ละเลยมิติทางมนุษยศาสตร์

๓. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๓.๑ สามารถพัฒนาเครือข่ายนักวิจัย นักศึกษา นักวิชาการ และผู้สนใจทางมนุษยศาสตร์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
- ๓.๒ พัฒนาเชื่อมโยงมนุษยศาสตร์กับศาสตร์สาขาวิชามากขึ้น เช่น สังคมศาสตร์ เพื่อพัฒนาแนวการวิเคราะห์เชิงบูรณาการมากขึ้น
- ๓.๓ สังคมตระหนัก มองเห็นศักยภาพและพลังของมนุษยศาสตร์มากยิ่งขึ้น

๔. ผู้รับผิดชอบโครงการ รองศาสตราจารย์ ดร. สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์ และคณะ

๖. สถานที่และเวลาจัดประชุม

วันที่ ๑๐-๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๘ ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๗. วิทยากร จำนวนมหาวิทยาลัยต่างๆ ประมาณ ๕๐ คน

๘. ผู้เข้าร่วมสัมมนา

๘.๑ ผู้เสนอผลงาน ประมาณ ๒๐ คน

๘.๒ อาจารย์ นิสิตนักศึกษาและผู้สนใจ ประมาณ ๒๐๐ คน

๙. ค่าลงทะเบียน

คณาจารย์และบุคคลทั่วไป ๘๐๐ บาท

นิสิตนักศึกษา ๕๐๐ บาท

ส่งทางธนาณัติสั่งจ่าย ปท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

หรือโอนเงินเข้าธนาคารกรุงไทย สาขาถนนสุเทพ ชื่อบัญชี PDG48H0002 สมพงศ์

วิทยศักดิ์พันธุ์ หมายเลขบัญชี 521-0-02717-1

๑๐. การจองที่พัก ที่โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว โปรดแจ้งความจำเป็นเพื่อผู้จัดการประชุมฯ จะได้ดำเนินการจองให้ ต่อไป

๘.๑ อัตราค่าห้องพัก (รวมอาหารเช้า)

อาคารหัวยแก้ววิว (Deluxe Room)

ห้องพักเดี่ยว ๘๐๐ บาท/คืน

ห้องพักคู่ ๕๐๐ บาท/คืน

๙. อาคารสุเทพวิว (Superior Room)

ห้องพักเดี่ยว ๘๐๐ บาท/คืน

ห้องพักคู่ ๑,๑๐๐ บาท/คืน

๑. ใบตอบรับการเข้าร่วมการสัมมนาเรทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทยครั้งที่ ๒

ข้าพเจ้า.....
ที่อยู่.....

โทรศัพท์..... โทรศัพท์มือถือ.....

โทรศัพท์..... E-mail Address .....

สนใจสมัครเข้าร่วมการสัมมนาครั้งนี้

ขอเข้าเป็นผู้เข้าร่วมสัมมนา

ขอจองที่พักโรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว

ห้องพักเดี่ยว อาคารห้ายแก้ววิว (๘๐๐/คืน) อาคารสุเทพวิว (๘๐๐/คืน)

ห้องพักคู่ อาคารห้ายแก้ววิว (๘๐๐/คืน) อาคารสุเทพวิว (๑,๑๐๐/คืน)

กรุณาส่งใบตอบรับ ดังนี้

รศ. ดร. สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

E-mail: sompong@chiangmai.ac.th

โทรศัพท์ ๐๕๓ ๙๙ ๓๒๔๔-๕

โทรศัพท์ ๐๕๓ ๙๙ ๓๒๔๔

โทรศัพท์มือถือ ๐๑ ๘๘๘ ๑๗๐๗

กำหนดการประชุม
โครงการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๒
วันที่ ๑๐-๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๘
ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว ห้องบ้านแสนตอ

วันอังคารที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๕๘

๑๙.๐๐-๒๒.๓๐ น. รายการ “สนับสนุนมนุษยศาสตร์” (ภาคยนต์และภาษาเสวนา)
(ห้องบ้านแสนตอ)
ผู้ดำเนินรายการ รองศาสตราจารย์สมเกียรติ ตั้งโน้ม

วันพุธที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๘

๙.๓๐-๙.๔๕ น. ลงทะเบียน (ห้องบ้านแสนตอ)
๙.๕๕-๙.๖๐ น. พิธีเปิด
รองศาสตราจารย์ ดร. สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์ กล่าวรายงาน
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กล่าวต้อนรับ
ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย กล่าวเปิดงาน

๙.๖๐-๑๒.๐๐ น. อภิปรายเชิงวิชาการเรื่อง “วิกฤตโลกร่วมกับมนุษยศาสตร์” (ห้องบ้านแสนตอ)
วิทยากร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไชยันต์ รัชกุล
ดร. วีระ สมบูรณ์
ดร. เดือนเด่น นิคมบริรักษ์
คุณสุกัญญา กลางณรงค์
ผู้ดำเนินรายการ รองศาสตราจารย์สมเกียรติ ตั้งโน้ม

๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ น. อาหารกลางวัน

ห้อง ๑ การเสนอบทความวิจัย “ภาษา สื่อ จินตนาการ จำนาจ” (ห้องบ้านแสนตอ)

ผู้ดำเนินรายการ: รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริรักษ์ ศิริรวมย์
๑๓.๐๐-๑๔.๐๐ น. สื่อ จินตนาการ ศิลปะ และภูมายาน (ศึกษาเฉพาะกรณีร่างกายของผู้หлыิง)
รองศาสตราจารย์สมเกียรติ ตั้งโน้ม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมชาย บริชากุล
อาจารย์ ดร. จิรพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์

๑๓.๐๐-๑๓.๓๐ น.

ภาษาฯ: พลังในการสร้างและริเริ่มงานทางการเมือง

อาจารย์ ดร.อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล

๑๓.๓๐-๑๕.๐๐ น.

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.สรณี วงศ์เบี้ยส์จิร์

อาจารย์ทัพยา จันทร์มังกร

อาจารย์ศตันน์ พีระบุญทา

๑๕.๐๐-๑๕.๑๕ น.

พักรับประทานอาหารว่าง

๑๕.๑๕-๑๕.๔๕ น.

Positive Law and Folktales in Far-eastern Asian Law Context

Alexander Shytov

๑๕.๔๕-๑๖.๑๕ น.

ซักถาม ภภิปราຍทั่วไป

ห้อง ๒ การเสนอบทความวิจัย “ความเป็นไทย ความเป็นอื่น” (ห้องหัวยสัมปอญ)

ผู้ดำเนินรายการ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธเนศ อาจารย์สุวรรณ

๑๓.๐๐-๑๓.๓๐ น.

การสร้างความเป็นไทย กระแสหลัก และ “ความจริง” ที่ “ความเป็นไทย” สร้าง
รองศาสตราจารย์สายชล สัตยานุรักษ์

๑๓.๓๐-๑๔.๐๐ น.

การเปลี่ยนแปลงพร้อมเดิน “ความเป็นชาติและชาติพันธุ์”
คุณศรรยา เอี่ยมເອົ້ວຫຼັກ

๑๔.๐๐-๑๔.๓๐ น.

การสร้างความเป็น : “ไทยอีสาน” ต้นแบบการพัฒนาอีสาน
คุณอุศนา นาศรีเคน

๑๔.๓๐-๑๕.๐๐ น.

ศิลปะสั้น ชีวิตยืนยาว: กำเนิดศิลปะและศิลปิน “ไทย”

คุณชำนาญ แสนศิริโภม

๑๕.๐๐-๑๕.๑๕ น.

พักรับประทานอาหารว่าง

๑๕.๑๕-๑๕.๔๕ น.

วิทยากร :รองศาสตราจารย์ ดร. เกษช์ธีระ วิจารณ์ผลงาน รอง
ศาสตราจารย์ สายชล สัตยานุรักษ์

๑๕.๔๕-๑๖.๑๕ น.

ภภิปราຍ ซักถาม

ห้อง ๓ การเสนอบทความวิจัย “มนุษยศาสตร์ ศิลปะ ประวัติศาสตร์ กับสังคม”

(ห้องหัวน้ำขาว ๑)

ผู้ดำเนินรายการ: อาจารย์ ดร.อภิญญา เพื่องพูสกุล

๑๓.๐๐-๑๓.๓๐ น. กระบวนการต่อรองและสร้างความหมายของนักเรียนชายขอบ
พระภูวดล ปีปีสีโล

๑๓.๓๐-๑๔.๐๐ น. ดำเนินพระเจ้าเลิยบโลก: วรรณกรรมทางศาสนาที่ว่าด้วยภูมิภาค
และท้องถิ่นศึกษา

อาจารย์ธีรชาติ อัคชระดิษฐ์

๑๔.๐๐-๑๔.๓๐ น. กุหลาบ สายประดิษฐ์ และไปข้างหน้า และการปฏิวัติ ๒๔๗๕
อาจารย์สุรยาบถ ยิ่มประเสริฐ

๑๔.๓๐-๑๕.๐๐ น. “ศิลปะเพื่อชีวิต” ในช่วงทศวรรษ ๒๔๘๙-๒๕๐๑
คุณสมิทธ ถนนศาสสนะ

๑๕.๐๐-๑๕.๑๕ น. พักรับประทานอาหารว่าง

๑๕.๑๕-๑๕.๔๕ น. สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จากวีรบุรุษจารีตสุริรบุรุษแบบลัทธิเส็จพ่อ
อาจารย์บานยัน อิมสำราญ

๑๕.๔๕-๑๖.๑๕ น. อภิปราย หัวตาม

ห้อง ๔ การเสวนาโต๊ะกลม “มนุษยศาสตร์ปลายเปิด” (ห้องหัวน้ำขาว ๓)

๑๓.๐๐-๑๖.๓๐ น. “วิธีคิดและวิธีวิทยาของมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์:
อดีต ปัจจุบัน อนาคต”

ผู้ดำเนินรายการและวิทยากร ดร. ประมวล เพ็งจันทร์

อาจารย์ชรากล ปุณปัน

รองศาสตราจารย์สุริชัย หัวนันแก้ว

ภาคค่ำ

๑๙.๐๐-๒๑.๓๐ น. รายการ “สนุกับมนุษยศาสตร์: คุยก่อนเรื่อง “อ่าน” (ไม่) เอาเรื่อง”
(ห้องบ้านแสندอน)

ผู้ร่วมสนทนา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ภัทรกุลวนิชย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาติรี ติงศ์ภักดี

วันพุธสับบีที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๔

ห้อง ๑ การเสนอบทความวิจัย “มนุษยศาสตร์ รัฐ ท่องถิ่น ความรุนแรง และทางออก”

(ห้องหัวยสัมปoyer ๑)

ผู้ดำเนินรายการ: รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์

๙.๐๐-๙.๓๐ น.

ความรุนแรงในสถาบันการศึกษาไทย

คุณชวิติ วงศ์วิทิพย์

๙.๓๐-๑๐.๐๐ น.

บทบาทของสื่อมวลชนไทยในการรายงานข่าว ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับ
ประชาชน

คุณคมสัน รัตนลิมานกุล

๑๐.๐๐-๑๐.๑๕ น.

พักรับประทานอาหารว่าง

๑๐.๑๕-๑๐.๔๕ น.

สัจنيยมมหัศจรรย์ในวรรณกรรมไทยกับวิชากรรmorph แห่งความเป็นอื่น

อาจารย์ ดร.สุรเดชา ใจดิอุดมพันธุ์

๑๐.๔๕-๑๑.๑๕ น.

นิเวศสำนึกรูปแบบองค์รวมในวนิยายของจอมหัน สไตน์เบิค

คุณวศินรัฐ นวัลศิริ

๑๑.๑๕-๑๑.๔๕ น.

วิทยากรวิจารณ์ และซักถาม อภินิหาร

๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ น.

อาหารกลางวัน

ห้อง ๒ การเสนอบทความวิจัย “ศิลปะและวรรณกรรมขัดขืน ศิลปะและวรรณกรรมเยี่ยวยา”

(ห้องหัวยน้ำขาว)

ผู้ดำเนินรายการ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศรีรัตน์ ตุ่นวิทยา

๙.๐๐-๙.๓๐ น.

การใช้สิริจะเป็นตัวบทของการต่อต้านผ่านภาพแทนของสิริจะผู้หญิงและ
ประเทศ ฟิลิปปินส์ในวนิยายของเจสสิกา แฮกเดอร์ เรื่อง ตีอกอีทเดอร์
(Text of Resistance: Jessica Hagedorn's Representations of the Female
Body and the Philippines in Dogeaters)

อาจารย์ ดร.ชาลีป วสุวัต

๙.๓๐-๑๐.๐๐ น.

Amy Tan's The Joy Luck Club: A Break from Convention, a Resistance in
Writing

คุณวรรณพรพันธุ์ ศุภนันท์

- ๑๐.๐๐-๑๐.๑๕ น. พักรับประทานอาหารว่าง
- ๑๐.๑๕-๑๑.๔๕ น. Kincaid's Annie John: A Search of Independence
(แอนนี จอนน์ เสียงเพรียกแห่งอิสรภาพ)
คุณกอบพร พนิจัต์
- ๑๑.๔๕-๑๒.๑๕ น. The Suspension of Time in Short Stories of Gabriel Garcia Marquez
คุณเมธารี ໂທລະສຸດ
- ห้อง ๓ การเสนอบทความวิจัย “ความเป็นธรรมเชิงวรรณศิลป์” (ห้องบ้านเสนตอบ)
ผู้ดำเนินรายการ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดาวินทร์ ประดิษฐ์ทัศนี
- ๙.๐๐-๙.๓๐ น. ภาพลักษณ์พ่อค้าขยะทลัคคอลิชาบีรัน
รองศาสตราจารย์ ดร.พี. ยุวชิต
- ๙.๓๐-๑๐.๐๐ น. บ้าหรือดี: จิตวิทยากับความเป็นธรรมในวรรณกรรมอังกฤษยุคตัวรุ่งที่ ๒๐
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาินา โซติริวี
- ๑๐.๐๐-๑๐.๑๕ น. พักรับประทานอาหารว่าง
- ๑๐.๑๕-๑๐.๔๕ น. มุนปากโลก “ปาก” ของไคร: ขมขื่นในวรรณกรรมสตีร่วมสมัย
อาจารย์ ดร.สุติมา ประกาศวุฒิสา
- ๑๐.๔๕-๑๑.๑๕ น. วรรณกรรมกับความเป็นธรรม: การศึกษาเรื่องสันເວີຍດນາມຍຸດທະສົງສົງຄຣາມ
อาจารย์ ดร.มนธิรา ราไทร
- ๑๑.๑๕-๑๒.๐๐ น. วิทยากรวิจารณ์ และอภิปรายซักถาม
- ๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ น. อาหารกลางวัน
- ๑๓.๐๐-๑๕.๐๐ น. การอภิปราย “มนุษยศาสตร์ด้วยหัวมือ” (ห้องบ้านเสนตอบ)
วิทยากร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธเนศ วงศ์ยานนาวา
คุณมุกหอม วงศ์เทศ
ดร.เกษม เพ็ญภินันท์
ผู้ดำเนินรายการ รองศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณ สถาอานันท์

๑๕.๐๐-๑๖.๓๐ น. ป้ายกิจการและavanaugh “พหุวัฒนธรรมกับเอกภาพแห่งรัฐประชาธิปไตย”
(ห้องบ้านแสตนด์)

วิทยากร รองศาสตราจารย์ ดร.มารุค ตามไท

ผู้ดำเนินรายการและวิทยากร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ รัชฎกุล

១៦.៣០-១៦.៤៥ ន. ផ្សេងៗនៃការត្រួតពិនិត្យការងាររបស់ខ្លួន

สารบัญ ชุดที่ ๑

หนังสืออนุมัติจัดโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ "เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๒"
โครงการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ "เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๒"
กำหนดการประชุมวิชาการ "เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๒"

ชุดที่ ๑

จำนวนหน้า

มนุษยศาสตร์ต้องห้าม

๑. ความรู้ต้อง (ไม่) ห้าม : จักรภานนิยม

๑๙

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บenedic วงศ์ยานนาวา

๒. มนุษย์ต้อง(ถูก)ห้าม

๙

คุณมุกหอม วงศ์เทศ

ภาษา สื่อ จินตนาการ อำนวย

๑. สื่อ จินตนาการ ศิลปะ และภูมาย (ศึกษาเฉพาะกรณีร่างกายของผู้หญิง)

๑๒

รองศาสตราจารย์สมเกียรติ ตั้งมโน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมชาย ปรีชาภุล

อาจารย์ ดร. จิราพร วิทยศักดิ์พันธุ์

๒. ภาษา: พลังในการสร้างและร่วงอำนาจทางการเมือง (ยังไม่เสร็จ)

อาจารย์ ดร. อนันต์เหลาเลิศภรรุณ

๓. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กไทย

๑๙

รองศาสตราจารย์ ดร. สรณี วงศ์เบี้ยส์เจร์

อาจารย์หัทยา จันทร์มังกร

อาจารย์ศตันท์ เปียงบุญทา

๔. Positive Law and Folktales in Far-eastern Asian Law Context

๑๒

Alexander Shytov

ความเป็นไทย ความเป็นอื่น

๑. การสร้างความเป็นไทย กระแสแหลักษ์ และ “ความจริง” ที่ “ความเป็นไทย” สร้าง
รองศาสตราจารย์สายชล สัตยานุรักษ์ ๓๗

บทวิจารณ์ การสร้างความเป็นไทย กระแสแหลักษ์ และ “ความจริง” ที่ “ความเป็นไทย” สร้าง ๑๙
รองศาสตราจารย์ ดร. เกษียร เตชะพิรະ

๒. การเปลี่ยนแปลงพรมแดน “ความเป็นชาติและชาติพันธุ์”
คุณศรรุทธ เอี่ยมเอื้อยุทธ ๓๐

๓. การสร้างความเป็น : “ไทยอีสาน” ต้นแบบการพัฒนาอีสาน
คุณอุศนา นาครีเคน ๒๔

๔. ศิลปะสั้น ชีวิตยืนยาว: กำเนิดศิลปะและศิลปิน “ไทย
คุณสำราญ แคนศิริโภม ๑๗

มนุษยศาสตร์ ศิลปะ ประวัติศาสตร์ กับสังคม

๑. กระบวนการต่อรองและสร้างความหมายของนักเรียนชายขอบ
พระภูวดล ปิยลีโล ๘

๒. ต้านทานพระเจ้าเลียบโลก: วรรณกรรมทางศาสนาที่ว่าด้วยภูมิภาคและห้องถินศึกษา
อาจารย์เชียรชาย อักษรดิษฐ์ ๑๖

๓. ภูทลabin สายประดิษฐ์ กับอุดมกារณ์ปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๘๕
อาจารย์สุธรรม ยิ่มประเสริฐ ๒๔

๔. แนวคิด “ศิลปะเพื่อชีวิต” ในศตวรรษ ๒๕๘๐ กับ การวิจารณ์วรรณกรรม
คุณสมิทธ ถนนศาสสนะ ๒๗

๕. สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จากวีรบุรุษชาช สำนักสูรีวีรบุรุษแบบราชชาตินิยม
อาจารย์บานหยัน อิมสำราญ ๒๖

ชุดที่ ๒

มนุษยศาสตร์ รัฐ ห้องถีน ความรุนแรง และทางออก

๑. ความรุนแรงในสถาบันการศึกษาไทย

๑๗

คุณชวัลิต ว่องไวริพย์

๒. สัจنيยมมหัศจรรย์ในวรรณกรรมไทยกับบทกรรมาแห่งความเป็นอื่น

๑๘

อาจารย์ ดร. สุรเดช ใจดิอุตมพันธุ์

๓. นิเวศสำนึกแบบองค์รวมในนวนิยาย To God Unknown ของจอห์น สไตน์เบิค

๒๐

คุณภาณิวัฐ นวลศิริ

๔. บทบาทของสื่อมวลชนไทยในการรายงานข่าวความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน

๒๐

คุณคนสัน รัตนสิมากุล

ศิลปะและวรรณกรรมขั้ดขีน ศิลปะและวรรณกรรมเยี่ยวยา

๑. การใช้สื่อเป็นตัวบทของการต่อต้านผ่านภาพแทนของสื่อผู้หญิงและประเทศ

๒๓

พิลิปปินส์ในนวนิยายของเจสสิกา แอกดอร์น เรื่อง ตี็อกอีทเตอร์

อาจารย์ ดร. ชาลาธิป วสุวัต

๒. Amy Tan's The Joy Luck Club: A Break from Convention, a Resistance

๑๑

in Writing

คุณวรรณพรวนร์ สุวนันท์

๓. แอนนี จอห์น เสียงเพรียกแห่งอิสรภาพ (Kincaid's Annie John: A search of

๓๔

Independence)

คุณกอบปรพร มณีรัตน์

๔. การหยุดนิ่งของเวลาในเรื่องสั้นของเกเบรียล การ์เตีย มาเกซ

๒๓

คุณเมธาวี ใหละสุต

๓. มุ่งปากโลก "ปาก" ของใคร: ข่มขี่ในวรรณกรรมสตอรี่ร่วมสมัย	๒๖
อาจารย์ ดร. ชุติมา ประกาศดุษฎิ์	
๔. วรรณกรรมกับความเป็นธรรม: การศึกษาเรื่องสั้นเวียดนามมุ่งหลังสังคม	๑๕
อาจารย์ ดร. มนธิรา ราโพ	

ภาคผนวก

แบบสรุปและประเมินผลการประชุมวิชาการ เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๒	
● หัวข้อ "วิกฤตโลก วิกฤตมนุษยศาสตร์"	๓
● หัวข้อ "มนุษยศาสตร์รัฐ ท้องถิ่นและความรุนแรง"	๒
● หัวข้อ "อ่าน (ไม่) เอกสารเรื่อง และ พหุวัฒนธรรมกับเอกภาพแห่งรัฐ ประชาธิปไตย"	๒
● หัวข้อ "ความเป็นธรรมเชิงวรรณศิลป์"	๒
● หัวข้อ "มนุษยศาสตร์ต้องห้าม"	๓
● หัวข้อ "ศิลปะและวรรณกรรมขัดขืน ศิลปะและวรรณกรรมเยี่ยวยา" "วิธีคิดและวิธีวิทยาของมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และ วิทยาศาสตร์: อตีด ปัจจุบัน อนาคต"	๒
"ภาษา สื่อ จินตนาการ คำนاد"	
"ความเป็นไทย ความเป็นอื่น"	
● สรุปภาพรวมการประชุมฯ	๕

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมวิชาการ เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๒	๗
---	---

ความรู้ด้วย(ไม่) ห้าม:
จักรภูมานิยม

ธเนศ วงศ์ยานนาวา

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติฯที่วิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่๒
สนับสนุนโดย สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย
ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
วันที่ ๑๐-๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๘
ณ โรงแรมโลตัสป้างสวนแก้ว เชียงใหม่

ความรู้ต้อง (ไม่) ห้าม: จักรญาณนิยม*

ธเนศ วงศ์yananava
คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในคริสตศาสนาหลังจากมนุษย์คนแรกของโลกอย่างอดัมตอกสวาร์ค เพาะะไม่เชื่อฟังพระผู้เป็นเจ้าและไม่กินผลไม้ต้องห้าม (forbidden fruit) เข้าไปจึงทำให้ความสมบูรณ์ของอดัม (หรือมนุษย์) เหือดหายไป Martin Luther ได้ให้การไว้ดังนี้กับเขาเป็นคนร่วมยุคสมัยกับอดัมและอีฟว่า ก่อนที่จะตอกสวาร์คอดัมสามารถที่จะมองเห็นวัตถุได้ในระยะไกลเป็นร้อยๆ ไมล์ แต่พอตอกสวาร์คแล้วอดัมมองวัตถุเห็นได้ในระยะไม่ถึงครึ่งไมล์ ความคิดแบบนี้เป็นที่รับรู้กันอย่างกว้างขวาง เพราะฉะนั้นด้วยความสามารถแบบมนุษย์นี้ก็ทำให้อดัมสามารถจะเห็นถึงบรรดา "ปฐมเหตุ" ทั้งหลาย¹ อดัมจึงไม่ต้องการศาสดากิ่วตามช่วยชี้ทางสว่างให้ เพราะไม่มี "ความมืด" ใดๆ ที่จะปักคุณไม่ให้อดัมเห็นได้

นี่เป็นความสามารถพิเศษของอดัมก่อนจะตอกสวาร์ค ครั้นเมื่ออดัมตอกสวาร์คก็ทำให้ความสามารถมนุษย์ต่างๆ เหล่านี้หมดไป ไม่เพียงแต่เห็นน้อยลงพิเศษๆ ที่มนุษย์อย่างจะมีก็หมดไป ด้วยการตอกสวาร์คของอดัมก็ทำให้ลูกหลานของอดัมไม่สามารถที่จะดำรงตนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสรรพสิ่งในโลกของพระเจ้าได้ มนุษย์ก็มีลักษณะที่แตกออกเป็นสี่สิ่งฯ เป็นส้ายอย่างมากกว่าที่จะผนึกรวมกัน นอกจานั้นมนุษย์ยังไม่สามารถที่จะเข้าถึงความจริงแท้ได้อีกด้วย เพราะไม่ได้รวมกับพระเจ้าแบบเดิมอีกต่อไป ด้วยข้อจำกัดที่เป็นเงื่อนไขดังกล่าวจึงทำให้การแสวงหาศาสตร์ที่สมบูรณ์เป็นสิ่งที่ปราบยุ่งจำนวนมากได้อย่างที่จะมี

ลักษณะที่อ่อนด้อยของมนุษย์ที่มีบาลปิดตัวมาตั้งแต่เริ่มการมีมนุษย์แสดงให้เห็นว่า ความเข้าใจที่ผิดพลาดหรือลิ่งบกพร่องทั้งหลายล้วนแล้วแต่เป็นฝีมือมนุษย์เอง มนุษย์จึงเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความผิดอยู่ตลอดเวลา ความคิดแบบนี้มิได้มีความหมายแค่พระคัมภีร์ใบเบิลเท่านั้น เพราะแนวความคิดมนุษย์นิยมสมัยยุคฟื้นฟูศิลปวิทยากรา (Renaissance Humanism) ໄลไปจนถึงยุคปฏิรูปศาสนา (Reformation) ต่างก็เชื่อว่านี้เป็นความจริงทางประวัติศาสตร์ของ

* เอกสารประกอบคำบรรยาย "โครงการจัดป้ายหมู่วิชาการระดับชาติ เทหะจัยมนุษยศาสตร์ ครั้งที่ 2 โง่แรม โลกส์ ปางสานแก้ว เรียงใหม่ วันที่ 9-11 สิงหาคม พ.ศ. 2548

¹ Peter Harrison, "Original Sin and the Problem of Knowledge in Early Modern Europe", *Journal of the History of Ideas*, Vol. 63, No. 2 (April, 2002), p. 242

มนุษยชาติ ความคิดแบบนี้จึงไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในความคิดทางศาสนา แต่ยังเป็นที่ยอมรับกัน กว้างขวางในงานเขียนแนววิจารณ์รวมและแนวทางเชิงจิตวิทยา

ถ้าคิดตามกรอบคริสตศาสนาแล้ว จุดเริ่มต้นมนุษย์กับพระเจ้าจึงมีแต่ข้อห้าม แต่ถึงจะมี ข้อห้ามก็ไม่มีใครพึงคำนึงสูงสุดของพระผู้เป็นเจ้า มนุษย์คนแรกก็ไม่ได้เรื่องข้อห้าม ความเป็นมนุษย์จึงแสดงสภาวะของความเป็นกบด มนุษย์ไม่ได้ว่าอนสอนง่าย สภาวะของการเป็นมนุษย์ จึงมีแต่การละเมิด แต่การละเมิดกลับทำให้มนุษย์ขาดความสมบูรณ์ ถ้าจะกล่าวอีกนัยหนึ่งความสมบูรณ์จะมีได้ก็ต่อเมื่อมีการละเมิดข้อห้าม ข้อห้ามจึงทำให้มนุษย์มีความสมบูรณ์ ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จึงต้องรู้จักข้อจำกัดหรือข้อห้าม การไม่มีข้อห้ามต่างหากที่กลับทำให้มนุษย์ไม่สมบูรณ์

สำหรับในสภาวะสมัยใหม่การมีข้อห้ามแสดงให้เห็นถึงการจำกัดเสรีภาพ การกระทำดังกล่าวดูจะเป็นการไม่เหมาะสม นอกจากนั้นภายใต้การแสวงหาความรู้ที่ไม่มีข้อจำกัดอย่างวิทยาศาสตร์กลับทำให้การมีข้อห้ามเป็นการขัดขวางความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ สิ่งต้องห้ามจึงเป็นถ่วงความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ แต่เส้นทางของเสรีภาพในการแสวงหาความรู้หรือครือยกรู้ย้อมสร้างปัญหา หนทางอย่างหนึ่งที่จะทำให้การมีข้อจำกัดของการแสวงหาความรู้เป็นไปได้ก็คือ เส้นทางของการรู้จักพอหรือรู้จักข้อจำกัดมากกว่าที่จะเจริญเติบโตแบบไม่มีข้อจำกัด การรู้จักพอเพียงเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งในการควบคุมมนุษย์ในสภาวะสมัยใหม่ให้กล้ายเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของสังคม

“จักรภูมิ” ที่มุนไป

การแสวงหาความรู้ของมนุษย์ที่ไม่สมบูรณ์เป็นสิ่งที่ถูกจำกัดด้วยกรอบความคิดของคริสตศาสนาและกรีกโบราณ แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่ามนุษย์มีความรู้ไม่ได้ เพียงแต่ว่าความรู้ต่างๆ เหล่านี้ต้องอยู่ในกรอบความคิดของคริสตศาสนาเป็นอย่างน้อย ศาสนาจะเป็นตัวกำหนดว่าอะไรเป็นสิ่งที่รู้ได้หรือรู้ไม่ได้ คริสตศาสนาโดยพระเจ้าและในนามของพระเจ้าเท่านั้นที่จะเปิดเผยให้ทราบ และก็ไม่มีอะไรอื่นนอกเหนือไปจากนี้

ปราชญ์อย่าง Tertullian แสดงความยิ่งใหญ่ขององค์พระศาสนาด้วยความคิดที่ว่า “หลังจากพระเยซูแล้ว เราไม่มีความต้องการความครือยกรู้”² ดังนั้นเมื่ององค์พระศาสนาแล้วก็ไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะต้องแสวงหาความรู้อีกต่อไป ทุกสิ่งทุกอย่างคริสตศาสนาได้ให้คำตอบไว้หมดแล้ว ดังนั้นพระเยซูหรือพระเจ้าได้ให้คำตอบไว้แนบเป็นพันๆ ปีมาแล้ว เมื่ององค์พระศาสนาได้

² Roger Shattuck, *Forbidden Knowledge: From Prometheus to Pornography*, (New York: Harcourt Brace & Company, 1996), p. 307

ให้คำตอบໄໄວໜົດສິ້ນແລ້ວໄຍຈະຕ້ອງໄປດີນຽນຂວາຍຫາຈາກທີ່ອື່ນໆ ອີກ ຄຳອອົບຍາຍແບບນີ້ຈຶ່ງທຳໄໝ
ເກີດສົກວາຂອງ “ເຮາຍຸດແລ້ວ ທ່ານສີຍັງໄໝໝູດ” ກາຮໝູດຫີ່ອກາຮ້າມຈຶ່ງນຳມາຊື່ງຄວາມຮູ້ທີ່ສມນູຮົນ

ຄຳຕອບໃນລັກຜະນະທີ່ມີ “ຄຳຕອບຫີ່ອມີຄຳອອົບຍາຍສໍາເຮົາຈູປ່” ເປັນຮາກສູນສຳຄັນໃນກາຮສ້າງ
ຄວາມຍິ່ງໃໝ່ໃໝ່ໄກ້ບໍາຄາສູນ ສູນຍົວມາຂອງຄຳຕອບທຸກສິ່ງທຸກອ່າງຈຶ່ງຍູ້ທີ່ສູນ ໄມວ່າຈະເປັນເວື່ອງ
ທາງໂລກຫີ່ອທາງຮຣມ ສູນຈຶ່ງເປົ້າຍັບໄດ້ກັບອົງຄ່ຽວມ ສູນຈຶ່ງເປັນ “ອົກົມຫາສູນຍົວມແໜ່ງ
ຄວາມຮູ້” ທີ່ເມື່ອໄຈະມາດ້ານທານໄດ້ເມື່ອວ່າສິ່ງຕ່າງໆ ແລ້ວນັ້ນຈະຍິ່ງໃໝ່ຂ່າດໃຫນກົດາມ ອະໄໄທ
ຍິ່ງໃໝ່ອື່ນໆ ກົຈະຕ້ອງເປັນຮອງ ສໍາຮັບສູນໃນສົກວາສົມບັນໄໝທີ່ຕ້ອງເພື່ອຍັນຫຼັກສູນວິທະຍາສົດ
ອັນເປັນກຽບຄົດສຳຄັນທີ່ໃໝ່ຄຳຕອບແກ່ມນຸ່ງຍີ່ໄມ່ວ່າຈະເປັນໃນແໜ່ງອົງຈົດຫີ່ອກາຮດໍາຮັງເຊີື່ວິດທຳໄໝ
ສູນຈຶ່ງແສດງຕ້ວວ່າສູງສົງກວ່າວິທະຍາສົດ ເພວະ “ເປັນກຽບໂຟລ່ປ່າກງູ້ຂອງກະຮະບວນກັບນີ້ໃໝ່
ກ່ອນກາລເງລາ ເພື່ອມາເຕີ່ມກາຮກາກເປົ້າຍັນຜ່ານວິວິກົມນາກາຮຂອງມນຸ່ງຍີ່ຄົງສຳຄັນ”³ ເປັນຕ້ັນ
ຫີ່ອມີໄອຍ່າງນ້ອຍທີ່ສຸດວິທະຍາສົດອົງກົດມາສາມາດທີ່ຈະໃໝ່ຄຳອອົບຍາຍຄວາມໝາຍຂອງເຊີື່ວິດກ່ອນກາຮ
ເກີດແລ້ວເຊີື່ວິດຫລັງຄວາມຕາຍໄໝ

ຄວາມຄົດທີ່ຍົກສູນເປັນສິ່ງສູງສົງເປັນກຽບຄົດທີ່ແສດງດີ່ງສົກວາຂອງກາຮ້າຍາຍຕ້ວ
ກຽບຄຸມທຸກສິ່ງທຸກອ່າງ ທຸກສິ່ງທຸກອ່າງຖຸດຽວມາໄວ້ໃນທີ່ເດືອກນ ຕ້ວຍພັ້ນກົດຽວມໃນ
ລັກຜະນະສູນຍົວມແບບນີ້ຈຶ່ງໄມ່ໄດ້ແສດງຄວາມຄົດແບບທີ່ຫຸດຍູ້ກັບທີ່ ໃນທາງກັບກົດ້ານຄວາມຄົດແບບນີ້ມີ
ລັກຜະນະ “ຂໍາຍາຍຕ້ວ ຂໍາຍາຍອານາເຫຼດ” ປະໜຶ່ງຈົກກັບ “ຈັກ” ມຸນໄປສູດິນແດນຕ່າງໆ ແລ້ວມຸນກັບ
ເໝັ້ມາສູນຍົວມ ກາຮມຸນທີ່ກຳຫັນດ້ອບເຫຼດແລະກາຮກຽບຄວອງດິນແດນ ເພີ່ງແຕ່ວ່າຄວາມໝາຍ
ຂອງກາຮກຽບຄວອງໃນທີ່ນີ້ໄມ່ໄດ້ຈຳກັດຍູ້ແຕ່ໃນຮະດັບຂອງພື້ນດິນແດນ ແຕ່ຍັງຮວມໄປດີ່ງຝ່າກຟ້າແລະ
ຈັກວາລແໜ່ງຄວາມເປັນອນນິຕໍ (infinity) ອີກຕ້ວຍ

ກລໄກຂອງຄວາມຮູ້ໃນທາງສູນຈຶ່ງແສດງກາຮ້າຍາຍຕ້ວຂອງຄວາມຮູ້ຫີ່ອກາຮເປັນ “ຈັກ
ຢານນີ່ຍົມ” ໃນຮູ້ນະທີ່ຂໍາຍາຍອານາເຫຼດອົກໄປອ່າຍ່າໄມ່ມີທີ່ສືບ ເຊັ່ນ ກາຮ້າຍາຍຮູ້ໄປແໜ່ງຂັ້ນກັບ
ວິທະຍາສົດ ດ້ວຍກາຮອ້າງອົງສູນຈຶ່ງກັບຄວາມເປັນວິທະຍາສົດ ໂດຍທັງຄູ່ຕ່າງໆ ວາງອູ້ນຮາກສູນ
ຄວາມຮູ້ແບບທີ່ໄມ່ມີເງື່ອນໄຂຂອງກາລເງລາແລະສັກນີ້ມາກົວ່າທີ່ຈະພິຈາຮນາກາຮເປົ້າຍັນແປລັງຕາມ
ເງື່ອນໄຂຂອງປະວັດີສົດ ໄມວ່າຈະເປັນອານີນີ່ມີກົດມ້າຈະເປັນຮູ້ປະຊາທິ ຕລອດຈົນກາຮເດີນທາງ
ໜ້າມທ້ອງດິນ (translocal) ແກ້ວກາຮເຊື່ອມຕ້ອງຂອງທ້ອງດິນກັບຮະດັບອື່ນໆ⁴ ອັນເປັນກຽບແສດງ
ລັກຜະນະເຂົາພະ ລັກຜະນະທີ່ມີຄວາມເປັນທ້ອງດິນ

³ ວິປະສູງວັງວິໄງໝູນ, ມະຫລດແນ່ງພັ້ນ ຢານທັນະແໜ່ງກາຮເຫຼັດຕ້ວຕົນທີ່ແກ້. (ກຽງເທິບ: ບຣິຫັກສູນເຈີນມີມາ ຈຳກັດ,
2548), ໜ້າ 78

⁴ Anne Hansen, “The Image of Orphan: Cambodian Narrative Sites for Buddhist Ethical Reflection”,
Journal of Asian Studies, Vol. 62, No. 3 (August, 2003), pp. 813-817

กลไกของ “จักรญาณนิยม” ในทางศาสนาเป็นสิ่งที่ปรากฏออกมารูปของสภาวะที่ตุ้มประหนึ่งว่าหยุดนิ่ง ไม่ไข่่วครัว และรู้จักพอเพียง โดยสิ่งที่หยุดนิ่งแบบนี้กลับเป็นสิ่งที่เคลื่อนที่โดยไม่เคลื่อนที่ (unmoved mover) ศาสนาในตัวเองจึงต้องเผยแพร่หรือขยายออกไปตามที่ต่างๆ มากกว่าที่จะเก็บไว้คุณเดียว เพราะการจะเป็นศาสดาได้ก็ต้องเผยแพร่ ไม่ใช่เก็บจำเอาไว้คุณเดียว ความเป็นศาสดาจึงมาพร้อมกับการขยายความรู้หรือเป็น “จักรญาณ” ในแนวตั้งที่จะขยายความเป็นศาสนาจึงต้องขยายตัว

ด้วยศักยภาพของการขยายตัวอันเป็นคุณลักษณะที่สำคัญทั้งในทางปัญญาที่ต้องการครอบคลุมทุกอย่าง รวมไปถึงการครอบคลุมทางกายภาพโดยผ่านการเผยแพร่ศาสนาไปยังดินแดนอื่นๆ ก็ทำให้ตัวศาสนาของมีลักษณะของการขยายตัวไม่น้อยไปกว่าการมีความรู้แบบในทางโลกแบบที่เกิดขึ้นในปัจจุบันหรือความรู้แบบอื่นๆ ในสภาวะสมัยใหม่ (modernity) เช่น การขยายตัวของความรู้ในรูปแบบของสังคมความรู้ (knowledge based society) เป็นต้น ความรู้ทางศาสนาและความรู้ทางโลกจึงอยู่ใน “วงศ์แห่งจักร” ประหนึ่งปลาสองตัวที่อยู่ในน้ำบ่อเดียวกันที่ต่างฝ่ายต่างก็ต้องการขยายพื้นที่มากกว่าที่จะจำกัดตัวเองแบบพอเพียง โดยความรู้ในทางโลกกลับยืนยันความสมเหตุสมผลของการขยายตัวด้วยความคิร่อยากรู้ (curiosity) ของมนุษย์เป็นรากฐานสำคัญ ความคิร่อยากรู้จึงเป็นพลังขับเคลื่อน “จักรญาณนิยม”

ความคิร่อยากรู้ในทางโลกเป็นตัวจกรสำคัญในการที่จะทำให้ข้อจำกัดมนุษย์แบบอดัมของคริสตศาสนาหมดไป เป้าหมายของความคิร่อยากรู้อยู่ที่การปลดแอกหรือเสรีภาพ ความคิดแบบนี้ก็จะพบได้จาก Giardano Bruno ในศตวรรษที่สิบหก⁵ เพราะความรู้แบบคริสต์ศาสนานั้น เป็นสิ่งที่ไม่พอเพียง ความรู้ในกรอบของศาสนาไม่ทำให้มนุษย์ที่ขาดความสมบูรณ์มีความสมบูรณ์ขึ้น เสรีภาพและการปลดปล่อยจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ทางความรู้ เช่น ในศตวรรษที่สิบเจ็ดตอนปลาย ประเทศสเปนได้ทำให้เสรีภาพที่จะใช้และวิเคราะห์แบบบัจจุณ Liberdad filosofica (liberty to philosophize) เป็นตัวจกรสำคัญในการบดขี้ความคิดเก่าๆ ที่เน้นแต่ข้อจำกัด⁶ เพราะความรู้ทางศาสนานั้นก็เป็นสิ่งที่พอเพียงอยู่แล้ว

เป้าหมายของการเรียนรู้ถือเป็นภารยกรรมดับมนุษย์ราบได้ก็ตามที่ความรู้นั้นมุ่งไปสู่ “องค์รวม” ของโลก และจักรวาล แต่นั่นก็เป็นเรื่องของความคิร่อยากรู้ที่จะรู้สร้างความสมบูรณ์จากเงื่อนไขของความไม่สมบูรณ์ ความทะ夷ะทะยานจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของความคิร

⁵ Hans Blumenberg, *The Legitimacy of Modern Age*, translated by Robert M. Wallace (Cambridge: MIT Press, 1983), p. 383

⁶ Jonathan Israel, *Radical Enlightenment: Philosophy and the Making of Modernity 1650-1750*, (Oxford: Oxford University Press, 2001), p. 11

⁷ Hans Blumenberg, *The Legitimacy of Modern Age*, p. 257

อย่างรู้สึกที่มีความต้องการที่ “อดัมไม่สามารถจะมีศาสตร์ที่สมบูรณ์ได้” ก็ทำให้นักคิด นักปรัชญา จำนวนมากต้องการจะมีวิธีการที่แก้ไขข้อจำกัดดังกล่าว การหันไปสู่วิธีการแบบคาร์ตีเซียน (Cartesian) ของ Nicolas Malebranche ก็เป็นตัวอย่างที่ดี⁸

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการของความคิดแบบคาร์ตีเซียนทำให้สถานะของเทววิทยาที่เคยเป็นสิ่งที่สูงส่งกลับเริ่มเสื่อมถอยลงในปลายศตวรรษที่สิบเจ็ด การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ปรัชญาในฐานะที่เคยเป็นเพียงแค่ “สาขาวิชา” ของเทววิทยา (theology) กลายเป็น “นัยในหนังสือ” ที่มารับในกรอบของเทววิทยา (theology) สถานะของปรัชญาจึงไม่ใช้ชั้นที่สูงสุดของความรู้ ปรัชญาไม่ได้ดำรงอยู่ในฐานะที่เป็น “เอก” หรือเป็นที่หนึ่ง แต่กลับเป็นที่สองหรือที่สาม หรืออาจจะไม่ได้ติดอันดับอะไรมาก เพราวย่อถ่ายน้อยๆ ที่สุดในปลายศตวรรษที่สิบแปด วิชาที่อยู่ในชั้นแรกก็คือ เทววิทยา อันดับสองก็คือ กฎหมาย และอันดับสามก็คือ แพทย์⁹

นับตั้งแต่คริสต์เตียนเรื่องอำนาจสถานะของปรัชญาในกรอบของคริสต์ศาสนาเองก็ไม่ได้มีความยิ่งใหญ่มากมายตลอดระยะเวลาที่ประวัติศาสตร์ แม้ว่าปรัชญาจะมีการอ้างอิงว่าเคยยิ่งใหญ่ในยุคโบราณ (antiquity) ก็ตาม เพราะถ้าคิดว่าพวก Sophists ไม่ใช่นักปรัชญาแล้วก็อาจจะกล่าวได้ว่าในยุคโบราณปรัชญาไม่ใช่วิชาที่ยิ่งใหญ่ แต่ถึงกระนั้นก็ต้องก็เป็นเพียงยุคโบราณ ด้วยความคิดแบบคาร์ตีเซียนก็ทำให้ปรัชญาผงาดขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ปรัชญาสามารถสถาปนาความเป็นเอกเทศ ปรัชญาจึงได้รับการปลดแอก¹⁰

ความเป็นเอกเทศของความรู้อย่างปรัชญาไม่ได้เกิดด้วยสภาวะแห่งความพอดีใน ทำงานเดียวกับศาสนาที่ต้องการขยายตัวด้วยความไม่พอเพียง ปรัชญาเองก็ไม่ได้จำกัดตัวเองแต่ ในพื้นที่ของตัว ในทางตรงกันข้ามปรัชญาและเอกชนเดียวกันกับสาขาวิชาอื่นๆ ที่ต้องขยาย “จักรภูมิ” ไปสู่พื้นที่อื่นๆ ภายใต้nam เสรีภาพเพื่อความสมบูรณ์แห่งปัญญา “ไฟแห่งปัญญาความรู้” ทั้งหลายที่ให้แสงสว่างกับมนุษย์ กลับนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างความรู้แบบต่างๆ อย่างน้อยที่สุดในยุคแรกๆ ก็คือความขัดแย้งระหว่างเทววิทยาและปรัชญา¹¹ ความคืออย่างรู้ในฐานะเป็นพลังของ “จักรภูมนิยม” ที่ต้องขยายอาณาเขตก่อให้เกิดความขัดแย้งกันในการย่างซิงพื้นที่ การต่อสู้แย่งชิงพื้นที่กล้ายเป็นส่วนสำคัญของการสถาปนาขอบเขตของวิชา

⁸ Peter Harrison, "Original Sin and the Problem of Knowledge in Early Modern Europe", p. 239

⁹ Immanuel Kant, *The Conflict of Faculties*, translated by Mary J. Gregor, (Lincoln: University of Nebraska Press, 1979, p. 33

¹⁰ Jonathan Israel, *Radical Enlightenment: Philosophy and the Making of Modernity 1650-1750*, pp. 10-11

¹¹ Immanuel Kant, *The Conflict of Faculties*, translated by Mary J. Gregor, (Lincoln: University of Nebraska Press, 1979)

เสรีภาพที่จะใช้ปรัชญาเพื่อตั้งคำถามและคำตอบจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการขยายพื้นที่ความคิดอย่างรู้ที่ปราศจากข้อห้ามเป็นเงื่อนไขสำคัญของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ ความสมบูรณ์จะเกิดขึ้นได้โดยไม่มีข้อห้าม เพราะข้อห้ามไม่ทำให้เกิดความสมบูรณ์ คำบรรยายแบบนี้จึงเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับข้อเสนอทางศาสนาที่ถือว่าข้อห้ามแสดงความสมบูรณ์ของมนุษย์การแสวงหาความรู้กระทำได้โดยไม่จำเป็นที่จะต้องหาดูตอกถึงข้อห้ามต่างๆ แบบที่เกิดขึ้น คริสตศาสนา การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ “จักรญาณนิยม” หรือพลังของความรู้ความสามารถที่จะขยายตัวไปตามที่ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เป้าหมายหลักของการแสวงหาความรู้ทางโลกจึงเป็นไปเพื่อแก้ไขสภาวะเลวร้าย เพราะไม่สมบูรณ์ของมนุษย์หรือสภาวะตอกสวาร์คของมนุษย์ สภาวะตอกสวาร์คทำให้มนุษย์ต้องร่วมเพศทั้งนี้ก็เพราะมนุษย์ไม่มีความเป็นอมตะอีกต่อไปจึงทำให้มนุษย์ต้องร่วมเพศเพื่อสืบทอดความเป็นมนุษย์ให้ดำเนินต่อไป แต่การร่วมเพศเป็นสภาวะที่เชื่อมโยงกับปีศาจและ “ผลไม้ต้องห้าม” ทั้งสองส่วนกลับเป็นตัวทำลายความสามารถในการเข้าถึงความสมบูรณ์ของมนุษย์ สภาวะของมนุษย์ตอกสวาร์คเกิดขึ้นจากการที่มนุษย์มีความใครอย่างรู้อย่างเห็น ภายใต้กรอบของคริสตศาสนาความคิริอย่างรู้จึงเป็นสิ่งที่ทำลายล้าง ความอยากรู้หรือแรงปรารถนา (desire) ไม่ว่าจะเป็นความรู้หรือเรื่องเพศที่ต่างบ่งบอกถึงความหมายนั้น

เส้นทางสร้างสรรค์และหมายนะ

ในกรอบความคิดโบราณและศาสนาความคิริอย่างรู้เพื่อที่จะมีความรู้เป็นสิ่งที่อันตราย ความคิริในความรู้เป็นสิ่งต้องห้าม ความรู้ที่ให้ความกระจ่างดังรากับแสงสว่างหรือ “ไฟ” ในฐานะสิ่งที่นำมาซึ่งอันตรายหรือสิ่งชั่วร้ายยังพบได้ในความคิดของกรีกโบราณก่อนที่คริสตศาสนาจะจัดให้ความคิริอย่างรู้เป็นสิ่งชั่วร้าย กรณีโดยไฟจากเทพเจ้าซูส (Zeus) ของพรมีธิอุส (Prometheus) เป็นตัวอย่างที่ดี เพราะแม้ว่าจะเป็นไฟที่ให้ความสว่างและความอบอุ่นแก่มนุษย์ เทพเจ้าซูสก็ส่งผู้หญิงอย่างแพนดอร่า (Pandora) มาให้เพื่อเป็นการแก้แค้น ผู้หญิงคนนี้เป็นผู้ให้ทุกสิ่งทุกอย่างตามที่ขอของเธอ แต่ทุกสิ่งทุกอย่างที่เธอให้จึงรวมไปถึงความชั่วร้าย ความเจ็บปวด ไฟที่ไม่ยอมจากพระเจ้ามาจึงมีผลอะไรเช่นๆ ที่ไม่อยากได้ตามด้วย เช่น ไฟในมัมมาน เป็นต้น

นักวรรณคดีวิจารณ์อย่าง Roger Shattuck จึงให้เห็นว่า การนำเสนอเพียงแค่ Prometheus นำไฟมาให้มนุษย์แต่เพียงอย่างเดียวนั้นเป็นการเล่าเรื่องที่ไม่สมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นผลงานของ Plato ใน *Protagoras* ผลงานของ Aeschylus เรื่อง *Prometheus Bound* หรือจะเป็น Mary Shelley ในงาน *Prometheus Unbound* ทั้งหมดไม่ได้เล่าเรื่องที่ตามมาแบบ Hesiod ได้เล่าไว้แต่

แรก เรื่องถูกแบ่งออกเป็นสองส่วน¹² การแบ่งเรื่อง “ไฟ” หรืออาจจะเรียกในฐานะที่เป็น “เครื่องหมาย” แห่งความรู้นั้นก็เข้าใจความรู้ในฐานะสิ่งที่เป็นคุณและความรู้ในฐานะโทษได้ในเวลาเดียวกัน แต่สิ่งที่ได้ยินได้ฟังกันมาเสมอมา “ไฟ” หรือความรู้ในฐานะที่เป็นประโยชน์ แต่ไม่มีใครเล่าถึงส่วนที่สองส่วนของความหมายนั้นที่ตามมา ความชัดเจนของหมายนั้นที่เกิดขึ้นจากการลับเมิดตันไม้แห่งความรู้ของความชัดเด็กลับเป็นสิ่งที่ปรากฏชัดอยู่ในความคิดของคริสตศาสนานั้น

หากฐานความรู้ของกรีกโบราณที่ถูกดึงให้กล้ายเป็นส่วนหนึ่งของอารยธรรมประชาติปัจจุบัน แอ็คแลนดิคเหนือ (North Atlantic Democracy) จึงถูกเปลี่ยนแปลงไปเพื่อทำให้ส่วนของความรู้กล้ายเป็นสิ่งที่ไม่มีอันตรายหรือสิ่งชั่วร้ายตามมา กระบวนการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้ความรู้กล้ายเป็นสิ่งที่ไม่พิชัย ความรู้กล้ายเป็นสิ่งของที่เป็นกลาง ความรู้จึงไม่เป็นภัย ทั้งๆ ที่ความรู้ทั้งหมดเป็นภัย เมื่อเป็นภัยก็ทำให้ความรู้เป็นสิ่งต้องห้ามมากกว่าที่จะเป็นสิ่งที่เปิดให้ทุกคนเข้าถึงอย่างเสรีภายในได้เงื่อนไขของสภาวะสมัยใหม่ (modernity) ความรู้จึงเป็นเรื่องต้องห้ามตั้งแต่เริ่มแรกมากกว่าที่จะมีการแยกความรู้ต้องห้ามและไม่ต้องห้าม

เมื่อความรู้เป็นเรื่อง “ต้อง” ห้ามก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะ “ต้อง” มีการละเมิด ทำไม่ถึงต้องมีการละเมิด? สาเหตุประการหนึ่งของการละเมิดมาจากการความอยากรู้อยากรู้ (curiosity) นั้นเป็นสภาวะของความเป็นมนุษย์ที่ปรากฏอยู่แม้กระทั่งในศาสนาที่ “ต้อง” ห้ามนุษย์ไม่ให้ครืออยากรู้ ตาม แต่ถึงกระนั้นก็ได้สำหรับในทางโลกภารกุณของความเจริญก้าวหน้าของความรู้ก็คือ ความคร่ำที่จะรู้เป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ เอกซ์เพนส์สัญชาตญาณทางเพศของสตัตว์มนุษย์ สำหรับค่าร่า Curiositas เป็นค่าที่มาจากการค่าร่า Curo นั้นหมายถึงความเป็นห่วงเป็นใย (care) แม้ว่าค่าฯ นี้เป็นค่าที่ไม่ปรากฏอยู่ในศพท์ของกรีกโบราณเองก็ตาม¹³ แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าความครืออยากรู้เป็นสิ่งที่ไม่มีในกรีกโบราณอย่างน้อยๆ ที่สุด Symposium ของ Plato ก็ได้กล่าวถึงความครืออยากรู้เข้าไว้ ประวัติศาสตร์ของความครืออยากรู้นับตั้งแต่กรีกโบราณจนมาถึงยุคภูมิธรรมเป็นสิ่งที่ยานานและเปลี่ยนแปลงตามที่ Hans Blumenberg ได้ชี้ให้เห็นไว้ในผลงานคลาสสิกของเขารือง The Legitimacy of Modern Age ทั้งนี้กระบวนการของความครืออยากรู้ที่นำไปสู่แสวงหาความสมบูรณ์จากความไม่สมบูรณ์นั้นเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ตระกูลของคริสตศาสนานั้น

นักปรัชญาอย่าง Cicero เองก็ได้ชี้ให้เห็นว่า ความอยากรู้อยากรู้นั้นเป็นอันตรายอย่างไร เพราะความครืออยากรู้ อาจจะกล้ายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากกว่าบ้านเกิดเมืองนอน เสียด้วยซ้ำ¹⁴ ความรู้และบ้านเกิดเมืองนอนสิ่งใดมีความสำคัญกว่ากัน? โดยทั่วๆ ไปแล้วก็จะเห็น

¹² Roger Shattuck, *Forbidden Knowledge: From Prometheus to Pornography*, p. 15

¹³ Edward Peters, “The Desire to Know the Secrets of the World”, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 62, No. 4 (October, 2001), p. 597

¹⁴ Hans Blumenberg, *The Legitimacy of Modern Age*, p. 282

ได้ว่าความใคร่ยกรู้จะถูกจำกัดโดยรัฐภายใต้หลักการของความมั่นคงแห่งชาติ ในเมืองนี้บ้านเกิด เมืองจึงมีความสำคัญกว่าความใคร่ยกรู้ ทราบจนกว่าทั้งความรู้หรือข้อมูลเหล่านี้จะหมดความสำคัญไป ความรู้และข้อมูลจึงเปิดเผยได้ ในยุคโบราณความใคร่ยกรู้แบบ Curiosity จึงเป็นสิ่งที่มีความหมายในเชิงลบ ดังนั้นคนอย่าง Aquinas จึงแยกการแสวงหาความรู้ด้วยความขยันหมั่นเพียร (studiousness) ออกจากความใคร่ยกรู้ เพราะความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาความรู้ตามความหมายของ Aquinas นั้นเกี่ยวข้องกับคุณธรรมที่รู้จักที่จะควบคุมตนเอง¹⁵ ในขณะที่ความใคร่ยกรู้บ่งบอกถึงความอยากรู้ที่ไม่มีการควบคุม

การควบคุมว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควรจะรู้หรือรู้ได้นั้นถือว่าเป็นคุณธรรม สภาวะของความเป็นคุณธรรมก็ลึกเลี้ยงสภาวะของการควบคุมไปได้ยาก ความรู้จึงไม่ใช่คุณธรรม แต่ความรู้กับจะถูกจำกัดด้วยคุณธรรม ความรู้จึงต้องคำนึงควบคุมไปกับคุณธรรม นี้เป็นความคิดที่ปรากฏให้เห็นได้ทั่วๆ ไปและเป็นความคิดที่มีการตอกย้ำกันอยู่เสมอ เช่น คำบรรยายของ นายแพทย์ เกษม วัฒนชัย เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง”

เราพูดกันมาตลอดว่า ความรู้คือคุณธรรม ความรู้คือความดี จริงๆ ตัวไปเปิดดูหลักของศาสนาพุทธเรื่องปัญญา ท่านแบ่งไว้ 2 ด้านของเหริญญาเดียวกันเสมอ คือ โลเกียปัญญา หรือว่าความรู้ทางโลก กับธรรมปัญญา คือ ความรู้ทางธรรม แล้วไอก็ความที่เราไม่ได้สนใจนัก เราเก็บของที่เหริญญาด้านเดียว คือ โลเกียปัญญา ผนmicidaว่า ความเห็นของผู้ที่ทุกสาขาศาสตร์ทุกสาขา ไม่ว่าจะเป็น Biophysics, Computer, Chemistry, BA, MBA นี่ก็ต้องมีความรู้ทางธรรม... โลเกียปัญญาต้องคู่กับธรรมปัญญาทุกรอบด้าน ไม่ใช่จะเป็น รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ แพทยศาสตร์ ต้องมีหมวดนี้ครับ¹⁶

ความใคร่ยกรู้อย่างเห็นแก่ตัวจะเป็นเรื่องของความรู้เองก็ตามย่อมต้องมีนัยในทางลบ เมื่อเป็นดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีอะไรบางอย่างมาอย่างมากอย่างจำกัด สำหรับในอดีตก็ใช้หลักการของข้อห้ามหรือสิ่งต้องห้ามมาเป็นกลไกในการจำกัด ในสภาวะสมัยใหม่ที่เสรีภาพกลยุยเป็นเงื่อนไขของการดำรงอยู่ที่สำคัญแล้วก็ทำให้คุณธรรมและความรู้ทางธรรมก็จะเป็นกลไกในการจำกัดมากกว่าที่จะเป็นข้อห้ามโดยตรง

¹⁵ Roger Shattuck, *Forbidden Knowledge: From Prometheus to Pornography*, p. 308

¹⁶ นายแพทย์ เกษม วัฒนชัย, “เศรษฐกิจพอเพียง” ปัจจุบันเนื่องในพิธีเปิด “มนตรีเศรษฐกิจ” สถาบันป่วย จังหวัดภูรนี วันพุธที่ 12 มกราคม 2548 จัดพิมพ์โดย บุณนิธิชัยการศึกษาต้นติสุนทร (กรุงเทพ: บริษัทพิธารพิมพ์, 2548), หน้า 31-32

รากฐานความคิดที่จัดให้ความใคร่oyer ก็เป็นสิ่งที่ร้ายดูจะเป็นสิ่งที่คงทนนับตั้งแต่ยุคโบราณหรือเริ่มต้นคริสตศาสนาไปจนถึงยุคหลังสมัยใหม่ (postmodern) หรือแม้กระทั้งในยุคที่พยายามแสวงหาเลือกแบบใหม่ๆ นี่เองด้วยว่าในกรอบคิดของศาสตราความใคร่oyer ก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่มีไว้เพื่อคนอื่น แต่กลับเป็นการเอาใจใส่ (care) ต่อตัวเอง สนใจแต่ตัวเอง โดยทั้งหมดผ่านความสุขที่ได้จากการตอบสนองทางภูมิปัญญา¹⁷ โดยไม่ได้คิดถึงข้อจำกัดอื่นๆ

ความใคร่oyer จึงทำให้ผู้แสวงหาแต่ความรู้นั้นจึงมีแต่เพียงตัวเอง โดยตนเอง และเพื่อตนเอง เท่านั้น กระบวนการทั้งหมดจึงรังแต่จะทำให้เกิดการหลงใหลในตัวเอง (narcissism) ดังนั้น เป้าหมายของการมีข้อห้ามทางความรู้จึงอยู่ที่การหลุดหรือก้าวพ้นจากอัตตา ดังจะเห็นได้จากการที่นายแพทท์เกซม์ วัฒนชัย ได้บรรยายต่อไปว่า “เมื่อเรามีทั้งโลเกียปัญญาและธรรมปัญญาแล้ว เรายังเพื่ออะไร เป้าหมายอยู่ที่ไหน เป้าหมายของผู้ก็คือ การหลุดพ้นจากอวิชชา กิเลส แล้วก็ อัตตา”¹⁸ เพราะเป้าหมายของความรู้ทางศาสนาและศาสนาในฐานะของจำกัดของความรู้ทางโลก ก็คือ การหลุดออกจากตัวเองหรืออัตตา ไม่หลงใหลในตนเอง คำบรรยายดังกล่าวจึงทำให้ดูว่ากับ ว่า กรอบการแยกความคิดตะวันออกและตะวันตกนั้นไม่มีอีกต่อ ดังนั้นสิ่งที่อาจจะหลงเหลืออยู่จึง อาจจะเป็นเพียงแค่กรอบความคิดแบบอินโด-ยูโรเปียน (Indo-European)

ความสุขในความรู้หรือความสุขในความเขลา

สำหรับความใคร่oyer ในฐานะที่เป็นการแสดงความเป็นห่วงเป็นใยหรือความเอาใจใส่ ในความรู้เกี่ยวกับครอบสิ่งต่างๆ นั้นกลับแสดงความไม่มั่นใจว่า สิ่งที่เห็นหรือสัมผัสได้สอดคล้อง กับสิ่งที่เป็นจริงหรือไม่ ความพยายามในการเข้าถึงแก่นแท้หรือสารัตถะเป็นรากฐานที่สำคัญของ ปรัชญาและศาสนา ถ้าจะกล่าวอีกนัยหนึ่งทุกสิ่งทุกอย่างที่เห็นและสัมผัสได้เป็นเพียงแค่ภาพลวง ตา เมื่อเป็นภาพลวงตา ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีคริพิเศษหรือมนุษยพิเศษสักคนที่จะนำพาคน ธรรมดาวา ทั้งหลายเพื่อจะได้เข้าถึงสิ่งที่จริงแท้

ในกรอบคิดของปรัชญาโบราณและศาสนาสิ่งที่เห็นหรือสัมผัสได้กับความจริงแท้จึงเป็นสิ่ง ที่มีช่องว่าง (gap) การเข้าถึงความจริงไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดความเป็นเอกภาพระหว่างสิ่งที่อยู่ ภายในและสิ่งที่อยู่ภายนอก แต่การเข้าถึงความจริงยังทำให้เกิดความสุข (enjoyment) ได้อีกด้วย เพราะอย่างน้อยๆ ที่สุดหนึ่งในหลายๆ คำอธิบายก็คือ การพบความจริงแท้นั้นสามารถที่เปรียบได้ ว่าเป็นการพบความงามแบบหนึ่ง และความงามนี้เองที่กระตุ้นความใคร่ ความงามคือสิ่งที่ให้

¹⁷ Thomas D. Kennedy, "Curiosity and the Integrated Self: A Postmodern Vice", *Logos: A Journal of Catholic Thought & Culture*, Vol. 4, No. 4 (Fall, 2001), p. 46

¹⁸ นายแพทท์เกซม์ วัฒนชัย, "เศรษฐกิจพอเพียง" หน้า 32

ความสุข ในสมัยก่อนพากคริสเตียนเรื่องขamina ความรู้สึกกับความสุข ความรู้ในระดับสูง ความรู้ที่เป็นนามธรรมหรือทฤษฎีจึงเป็นสิ่งที่น่าพามนุษย์ไปสู่ความสุข¹⁹

การจัดให้ความรู้คุ้มความสุขเป็นเพียงแค่นึงในหลายฯ เป้าหมายของความรู้ของบุคคลในรูปแบบที่แท้จริง เพาะในกรอบของปรัชญาในรูปแบบของการบำบัด (therapy) แล้วทฤษฎีอาจจะเป็นเพียงแค่เทคนิคในการที่จะกำจัดแก้ไขความผูกงำนและอุปสรรคต่างๆ มากกว่าที่จะเป็นเรื่องความสุขได้²⁰ แต่ในอีกทางหนึ่งการกำจัดอุปสรรคก็ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่จะนำไปสู่ความสุขได้ เช่นกัน ดังนั้นถ้าความรู้อยู่ในรูปความรู้ต้องห้ามแล้วก็หมายความว่า ความรู้ต้องห้ามกลายเป็นสิ่งที่ขัดขวางความสุขของมนุษย์ที่พึงจะได้จากความใคร่อย่างรู้นั้นฯ เพราะไม่ได้ทำให้มนุษย์บรรลุสภาวะตามธรรมชาติได้

ครั้นถ้าในกรีกโบราณความใคร่รู้เป็นความอยากรตามธรรมชาติเช่นเดียวกันกับการร่วมเพศหรือการมีความรัก (เพราะความรักในลักษณะแบบ Eros ของกรีกโบราณนั้นไม่มีการแยกความรักและความใคร่แบบในคริสตศาสนา) นั่นก็แสดงให้เห็นเงื่อนไขที่ด้วยตัวมากกว่าที่จะเป็นเงื่อนไขในทางประวัติศาสตร์ ความใคร่อย่างรู้เป็นสิ่งที่ด้วยตัวไม่ได้เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปตามประวัติศาสตร์ ด้วยเงื่อนไขที่ด้วยตัวก็ทำให้การแสดงหน้าความรู้หรือความใคร่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ตามแบบที่ Aristotle กล่าวไว้ในงาน *Metaphysics* กลายเป็นกรอบคิดสำคัญในการสร้างความสมเหตุสมผลในการแสดงหน้าความรู้ การทำให้ความอยากรู้อย่างเห็นเป็นสภาวะตามธรรมชาติเป็นการค้ำประกันว่า ไม่มีอะไรที่จะมาหยุดยั้งความอยากรู้หรือการมุ่งมั่นไปสู่ความรู้ได้ นี่เป็นกระบวนการสร้างความชอบธรรมให้กับสภาวะสมัยใหม่ในการแสดงหน้าความรู้²¹ นอกจากนั้น คำตอบของกรีกโบราณที่ถูกเลือกสรรมาถือว่าทำให้ข้อห้ามของคริสศาสนาของหมวดความสำคัญลง

การให้คำตอบว่าคือธรรมชาตินี้ทำให้ความคิดของกรีกโบราณให้ความสมเหตุสมผลมาก พอก็จะตอบสนองต่อความใคร่อย่างรู้และกิจการทางการค้าสำหรับสภาวะสมัยใหม่ที่ต้องการหาอะไรใหม่ๆ ทั้งนี้การแสดงอะไรที่ใหม่ๆ กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำรงอยู่ในสภาวะสมัยใหม่ การได้มีอะไรใหม่ (novelty) ก็จะนำซึ่งความสุข เพราะอย่างน้อยๆ ที่สุดก็ตอบสนองความใคร่อย่างรู้ การแสดงหน้าอะไรใหม่ๆ กลายเป็นสิ่งที่ปราภูมิให้เห็นได้อย่างเด่นชัด เช่น ในความสัมพันธ์เชิงพาณิชยกรรม (commercial relation) จันเป็นสิ่งที่ยังแสดงนัยของความเจริญ เพราะ

¹⁹ Hans Blumenberg, *The Legitimacy of Modern Age*, p. 270

²⁰ Hans Blumenberg, *The Legitimacy of Modern Age*, p. 271

²¹ Hans Blumenberg, *The Legitimacy of Modern Age*, p. 240

เกี่ยวข้องกับความอยากรู้ได้อย่างมี “ไม่รู้จักพอเพียง” ตลอดจนสายสัมพันธ์ที่ชั่ว ráay เช่น การค้าประเวณี เป็นต้น

ด้วยเงื่อนไขของความเป็นสภาวะสมัยใหม่ที่ต้องการอะไรใหม่ๆ ก็ทำให้การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ตลอดเวลา กลับกลายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ นี่เป็นความตื่นเต้นที่กรอบคิดทางคริสตศาสนาเห็นว่า ทำให้ผู้คริออยากรู้อะไรใหม่ๆ “ไม่รู้ว่าอะไรคือสิ่งที่สำคัญกว่าในชีวิต อะไรเป็นสิ่งที่จะต้องมาก่อนสิ่งอื่นๆ ในชีวิต”²² ดังจะเห็นได้จากประโภคของคริสตศาสนาในกรอบของโรมันคาธอลิก “จงตื่นเดิด เปิดตา หาความรู้ เรียนคำครู คำพระเจ้า เผ้าขยัน จะอุดมสมบัติปัจจุบัน แต่สรarcดีกิร่าเรอาอย่าลืม” ด้วยกรอบความคิดแบบนี้เป้าหมายที่ต้องไม่ลืมก็คือพระผู้เป็นเจ้า อย่างไรก็ตามพระผู้เป็นเจ้ายอมไม่ใช่ทั้ง “ของเก่าหรือใหม่” ศาสนาจึงเป็นสิ่งที่ต้องมาก่อนอะไรอื่นหรืออย่างน้อยที่สุดก็ลืมไม่ได้

การมีอะไรใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา ดังรากับว่าสภาวะแบบนี้ไม่วันที่จะสิ้นสุดกลับยังทำให้การแสวงหาของใหม่ๆ ความรู้ใหม่ๆ กลับกลายเป็นสภาวะมีแต่ความเห็นอย่างมากเกินไปสำหรับมนุษย์ เพราะทุกสิ่งทุกอย่างดูจะกลับเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันหมด ทุกสิ่งทุกอย่างดูไม่มีวันจบสิ้น จนทุกสิ่งทุกอย่างดูวุ่นวาย โลกใบนี้จึงมีแต่ความวุ่นวาย หาความสุขความสงบไม่ได้ จนทำให้ต้องไปหา “ที่นั่น” ที่ที่ไม่วุ่นวาย สภาวะแบบนี้ก็กลับทำให้ความสุขที่เกิดจากการตื่นจากความเชลาที่ได้จากความรู้กับกลับเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในที่อื่นๆ ความสุขจึงไม่ได้อยู่ที่นี่เดียวนี่ เพราะอย่างน้อยที่สุดความรู้ก็ไม่ได้อยู่ที่นี่ แต่อยู่ที่ที่ไกลพ้น นี่เป็นเงื่อนไขของสภาวะโบราณ ตลอดจนสภาวะสมัยใหม่มากไม่น้อยไปกว่าสภาวะหลังสมัยใหม่ (postmodern) ซึ่งก็เป็นความคิดที่ปรากฏให้เห็นได้จากคำวิจารณ์จากการบุนคิดแบบอนุรักษ์นิยมตามที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นศึกได้ในโลกก็ตามที่ต้องการจะมีตีการไขว่ครวญอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ตัวอย่างเช่น สังคมข่าวสารที่มนุษย์ถูกกระทำให้กลับเป็นผู้บริโภคข่าวสาร ด้วยความเป็นมนุษย์ในกรอบรัฐประชานาถที่อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนก็ทำให้ต้องมีความสนใจปัญหาบ้านเมืองและสิ่งรอบตัว ดังที่ปรากฏในพื้นที่ของ “การบริการข่าวสาร” เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ แม้ว่าจะเป็นสภาวะที่ไม่หยุดนิ่ง มีแต่ความวุ่นวายหาความสงบไม่ได้ แต่นี้เป็นเงื่อนไขของความคิร้อยากรู้ว่า เช่น การเมืองจะมีผลกระทบกับตัวเองแค่ไหนมากกว่าที่จะเป็นเรื่องไกลตัวแบบอื่นๆ เช่น สายสัมพันธ์ของเพื่อน เป็นต้น การเมืองที่เคยไกลตัวกลับถูกทำให้กลับเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวด้วยความรู้ทางการเมืองและโครงสร้างของรัฐประชานาถ ความรู้ที่ทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างซัดเจนจึงเปรียบเสมือนสรพสิ่งต่างๆ แจ่มชัดรากับสิ่งต่างๆ เหล่านี้อยู่ใกล้ๆ

²² Thomas D. Kennedy, "Curiosity and the Integrated Self: A Postmodern Vice", p. 47

ภายใต้สภาวะสมัยใหม่ที่ขับเคลื่อนด้วยความต้องการสิ่งใหม่และความใคร่อยากรู้เพื่อจะได้ความรู้ใหม่ๆ ทำให้สิ่งต้องห้ามหรือความรู้ต้องห้ามไม่สามารถที่จะหยุดยั้งความใคร่อยากรู้ไปได้ เมื่อว่าความรู้ที่จะได้มาันนั้นจะเป็นเพียงสิ่งที่อยู่ในอนาคตตาม อนาคตที่ไม่มีอะไรค้าประกันได้ว่า จะมาถึง ครั้นถ้าเงื่อนไขของความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ใคร่อยากรู้อยากรหินแล้วก็หมายความว่า ความรู้ต้องห้ามย่อมต้องไม่มี เพราะความอยากรู้เป็นเงื่อนไขของความเป็นมนุษย์ การขัดขวางความใคร่อยากรู้จึงขัดขวางความเป็นมนุษย์และตลอดจนความสุขของมนุษย์

เมื่อความใคร่อยากรู้ที่เป็นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ผูกเข้ากับสภาวะสมัยใหม่ที่ต้องการอะไรใหม่ๆ อยู่เสมอ ก็ทำให้ความอยากรู้แบบใหม่ๆ กลายเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ สถานะของความรู้ต้องห้ามจึงกลายเป็นสิ่งที่ผิดธรรมชาติ เอกซ์เพนเดียร์กับความละโนบกับการสร้างความชอบธรรมให้กับระบบทุนนิยม ถ้าความละโนบเป็นบ่อเกิดแห่งทุกๆ ความใคร่อยากรู้ ย่อมเป็นบ่อเกิดแห่งทุกๆ เช่นกัน นอกจานั้นเมื่อความละโนบทำทุนนิยมขยายตัว ความใคร่อยากรู้ก็ทำให้ "จักรญาณนิยม" ที่ต้องการขยายตัวเป็นไปได้

ความอยากรู้อยากรหินแต่เพียงอย่างเดียวโดยดุ ไม่มีการเชื่อมโยงกับเป้าหมายอื่นๆ แสดงให้เห็นว่า ความอยากรู้อยากรหินเป็นสิ่งที่เป็นเป้าหมายในตัวเอง ความใคร่อยากรู้เป็นทั้งสาเหตุ และเป้าหมายในตัวเอง การยกให้ความอยากรู้อยากรหินเป็นทั้งเหตุและผลในเวลาเดียวกันทำให้ความอยากรู้อยากรหินเปรียบเสมือนหนึ่งพระผู้เป็นเจ้าที่เป็นปฐมสาเหตุในตัวเอง (causa sui) เพราะอุบัติขึ้นมาได้ด้วยตัวเอง แต่พระเจ้าองค์ก็เป็นได้เพียงแค่สาเหตุในตัวเอง เพราะไม่จำเป็นที่จะต้องมีผลลัพธ์ในตัวเอง แต่ความใคร่ที่มีเป้าหมายอยู่ที่ตัวเองเป็นสภาวะที่แสดงถึงความเป็นเอกเทศของความใคร่ที่ไม่จำเป็นที่จะต้องรับใช้เป้าหมายอื่นๆ ความใคร่อยากรู้จึงเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าและมีความเป็นเอกเทศในตัว เมื่อเป็นดังนั้นความใคร่อยากรู้จึงสามารถที่จะคุณธรรม (virtue) ได้ในสังคมที่ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตามที่มีความรู้ในความรู้ ครั้นเมื่อความใคร่อยากรู้เป็นคุณธรรมก็แสดงว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้คุณธรรมอื่นๆ มาเป็นตัวกำกับ

สภาวะของความใคร่อยากรู้ในฐานะที่เป็นคุณธรรมสร้างความลักษณ์ย้อนแย้ง (paradox) ให้กับความใคร่อยากรู้ที่จะให้ความรู้คุณธรรม เพราะถึงแม่ว่าความใคร่อยากรู้จะเป็นธรรมชาติ แต่ก็ไม่สามารถที่จะใช้ธรรมชาติเป็นตัวสร้างความสมเหตุสมผลในการแสดงความรู้ได้เสมอไป เพราะเมื่อในทางศีลธรรมยังคงเป็นสิ่งที่ขาดไปไม่ได้สำหรับการมีสีวิตที่ดี²³ ในขณะเดียวกันนั้น ว่าความรู้จำเป็นที่จะต้องดำเนินควบคู่ไปกับคุณธรรมก็แสดงให้เห็นว่า ความรู้ต้องห้ามและความรู้ที่จะต้องมีข้อจำกัดย่อมเป็นสิ่งที่จะต้องดำเนินอยู่ เพราะไม่มีความรู้ใดที่ไม่มีขอบเขต เมื่อเป็นดังนั้น ข้อห้ามและสิ่งต้องห้ามไม่ว่าจะด้วยกฎหมาย จรริต ฯลฯ ก็ย่อมแสดงให้ถึงข้อจำกัด สำหรับ

²³ Hans Blumenberg, *The Legitimacy of Modern Age*, pp. 280-281

ข้อจำกัดต่างๆ เหล่านี้ก็คือเครื่องหมายที่บ่งบอกอย่างชัดเจนว่า เป็นสิ่งที่พอได้แล้ว แค่นี้ก็พอเพียงแล้ว เพราะถ้าไม่พอกันจะมายื่น แม้ว่าการกล่าวถึงสภาวะของการหากความรู้ที่พอเพียง ความรู้ที่มีข้อจำกัดจะเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับธรรมชาติของมนุษย์ก็ตาม

ทั้งนี้ก็เพรากายได้สภาวะแห่งความเป็นอิริยาบถที่มีหรือไม่รู้โภคภาระมีอิริยาบถรวมก็จำเป็นที่จะต้องอยู่เหนือธรรมชาติมากกว่าที่จะปฏิบัติตามธรรมชาติ ดังนั้นความรู้ได้ที่ถือว่าจะรู้ได้และจะรู้ได้อย่างไวนั้นย่อมหลีกเลี่ยงข้อจำกัดทางศีลธรรมและเงื่อนไขของสังคมอิริยาบถไปไม่พ้น ข้อห้ามของความรู้หรือความรู้ต้องห้ามจึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงอยู่ เมื่อไหทางสังคมเองจึงเป็นตัวกำหนดว่า อะไรเป็นสิ่งที่รู้ได้และอะไรคือสิ่งที่รู้ไม่ได้ ความรู้จึงคำนึงอยู่กับข้อจำกัดมากกว่าที่จะคำนึงอยู่กับสิ่งที่รู้ได้และจะรู้ได้และจะรู้ไม่ได้ ความรู้จึงคำนึงอยู่กับข้อจำกัดของสังคมไปไม่พ้น

ความรู้ การค้า และการเดินทาง

สิ่งที่บ่งบอกความเป็นอิริยาบถที่ชัดเจนที่สุดก็คือความวัตถุต่างๆ ที่บ่งบอกถึงความถาวรที่นานาผ่านกาลเวลาอันเป็นมรดกทางกัณมา วัตถุหรือข้าวของเครื่องใช้เหล่านี้จึงเป็นส่วนสำคัญที่ให้ความรู้เกี่ยวกับอิริยาบถหรือสังคมอื่นๆ โดยความรู้ต่างๆ เหล่านี้ได้มาจากการสำรวจท่องเที่ยว ทั้งนี้ความรู้เป็นสิ่งที่อยู่ที่ไหนหรือในไหนก็ตามหาง่าย ใกล้อกไป การเก็บวัตถุแห่งความรู้จากแดนไกลนี้เป็นเงื่อนไขสำคัญของกระบวนการแสวงหาความรู้ แม้ว่าจะต้องห้ามความรู้ที่ไม่ใช่ความรู้ที่ได้มาจากการสำรวจท่องเที่ยว ทั้งนี้จะเข้ามาอยู่ในพิพิธภัณฑ์โดยหลุดออกจากบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมก็ตาม

วัตถุต่างๆ เหล่านี้อาจจะเป็นสิ่งของต้องห้ามในสังคมหนึ่งๆ แต่เมื่ออยู่เป็นวัตถุแห่งความรู้ ก็ไม่ได้มีสถานะที่ศักดิ์สิทธิ์อะไร ดังนั้นเพื่อความรู้การละเมิดสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงเป็นสิ่งที่ต้องกระทำเพื่อตอบสนองความโครงร่าง เพราะฉะนั้นความโครงร่างก็เป็นในอนุญาตสำหรับการละเมิดของต้องห้าม ด้านนี้เกี่ยวกับการขาดคันหลุมผังศพกษัตริย์ต้องคำเมินของอิยิปต์โบราณที่ทำให้เกิดอาถรรพ์ต่างๆ มากมาย เป็นตัวอย่างที่ดีของการถูกลงโทษจากการละเมิด ถึงกระนั้นก็ต้องห้าม ต่างๆ เป็น Pandora ที่นำภัยอันตรายและความชั่วร้ายมา แต่ “ไฟแห่งความรู้” ก็เป็นสิ่งที่คุ้มค่าพอ กับการสูญเสียหรือการผจญภัยกับภัยอันตรายอะไรบางอย่างไป

พลังของความโครงร่างที่ปรากฏออกมาเป็น “วินัย” (discipline) ที่ให้พลังแก่ความเป็นวิชาการ (disciplines) ที่เหนือกว่าก็ย่อมทำให้อ่านก็มีดีของสิ่งศักดิ์สิทธิ์โบราณไม่สามารถหยุดยั้งพลังความรู้วิชาได้ เช่น พลังแห่งวิชาโนบราณคดีไปได้ วิชาโนบราณคดีและมนุษย์วิทยาที่ความรู้จะได้มาจากการแสวงความรู้ในแดนไกล ความรู้จึงต้องเดินทางไกล การจะขยายอาณาเขตของความรู้ได้ก็ต้องเดินทางออกไปเพื่อจะได้ขยายอาณาเขต

สำหรับในกรอบความคิดของนักปรัชญาโบราณอย่าง Lucretius แล้ว การเดินทางไปทะเล เป็นผลพวงของความโครงร่าง และในขณะเดียวกันการเดินทางออกทะเลก็เป็นไปเพื่อการแสวง

สิ่งของหุ้นราฟุ่มเพือย²⁴ การเดินทางออกทะเล การค้า และความเครื่อยากรู้จึงเป็นสิ่งที่ไม่ได้แยกออกจากกัน ความรู้จึงเชื่อมโยงเข้ากับความหุ้นราฟุ่มเพือย (อันเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงความหมายตามยุคสมัย)²⁵ ที่อยู่ในแดนไกลอีกด้วย ความรู้จึงจำเป็นต้องขยายตัว ความรู้เป็นสิ่งที่ต้องการผลวัตถุ ในขณะเดียวกันความรู้ต้องการความสัมพันธ์เชิงการแลกเปลี่ยน (exchange relation) ดังจะเห็นได้จากการแลกเปลี่ยนความรู้ในกรีกโบราณของพากโซฟิสต์ การแลกเปลี่ยนความรู้ในนิยายเรื่อง *Fobust* ไปจนถึงการแลกเปลี่ยนความรู้ในเชิงการค้าแบบที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยและโรงเรียน เป็นต้น

เมื่อความรู้ การเดินทาง และการค้าเป็นสิ่งที่ไม่แยกออกจากกันแล้ว สิ่งของหุ้นหรา ฟุ่มเฟือย ตลอดจนของเปล่า ๆ ฯลฯ จึงพัฒนาขึ้นมากลายเป็นวัตถุของความรู้ ภายใต้เงื่อนไขของ การแสวงหาสิ่งของหุ้นหราเปลกตาต่างๆ เหล่านี้ทำให้การค้าและการแสวงหาความรู้จึงไปด้วยกัน ได้ เมื่อเป็นดังนั้นความรู้จึงเริ่มโยงกับความหุ้นหราฟุ่มเฟือย ลักษณะแบบนี้จะเห็นได้จากการเดินทางควบคู่กันไปในดินแดนต่างๆ ของการค้ากับนักค้นคว้าหรือนักสำรวจที่ต้องใช้เงินทอง มากมาย เช่น การเก็บตัวอย่างพันธุ์พืช วัตถุต่างๆ บุคคลอย่าง Charles Darwin เป็นตัวอย่างที่ดี

การเก็บสะสมเพื่อความใคร่ยกรู้ทำให้วัตถุต่างๆ เหล่านี้มาเป็นส่วนหนึ่งของการสะสม และเป็นส่วนหนึ่งขององค์ความรู้ แม้ว่าวัตถุของความรู้ต่างๆ เหล่านี้ก็จะคนรุ่นหลังวิจารณ์ว่าถูกตัดขาดออกจากบริบท แต่ในขณะเดียวกันต้องไม่ลืมว่าสถานะของวัตถุทางความรู้ต่างๆ เหล่านี้ยังเป็นสิ่งที่มีความงามและมีสุนทรียะได้โดยปราศจากบริบทได้อีกด้วย เพราะอย่างน้อยๆ ความงามสามารถที่จะดำรงอยู่ได้โดยปราศจากบริบท นอกจากนั้นวัตถุต่างๆ เหล่านี้ไม่ได้มีความหมายในเชิงความงามเมื่อวัตถุเหล่านี้ดำรงอยู่ในบริบทของพิธีกรรม

นอกเหนือไปจากความรู้แล้ววัตถุสิ่งของต่างๆ เหล่านี้จึงสามารถที่จะคุณค่าทางสุนทรีย์เพิ่มเติมได้อีกด้วย²⁶ ไม่เพียงแต่วัตถุต่างๆ เหล่านี้เท่านั้นสภาวะแวดล้อมของดินแดนต่างๆ ที่เป็นแหล่งกำเนิดของวัตถุต่างๆ เหล่านี้ก็มีคุณค่าทางสุนทรีย์ด้วย การได้มองเห็น เช่น ธรรมชาติ ฯลฯ จึงเป็นสิ่งที่มีความงาม²⁷ ในส่วนนี้ความรู้ที่เกิดขึ้นจากวัตถุ (knowledge of object) และตัววัตถุ แห่งความรู้ (object of knowledge) เองถูกเชื่อมต่อกันด้วยสุนทรียะ ดังนั้น ความรู้ สุนทรียะ และวัตถุ จึงเป็นสิ่งที่เกิดแทนสลับสำหรับกันไปมา

²⁴ Hans Blumenberg, *The Legitimacy of Modern Age*, p. 266

²⁵ ดู Christopher J. Barry, *The Idea of Luxury: A Conceptual and Historical Investigation*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1994)

²⁶ Johannes Fabian, *Anthropology with an Attitude: Critical Essays*, pp. 138-139

²⁷ Mary Louise Pratt, *Imperial Eyes: Travel Writing and Transculturation*, p. 204.

สิ่งที่สำคัญของการบูรณาการสร้างความรู้ไม่ต้องการบริบท เพาะบูรณาการให้ความเป็นสากลได้ สำหรับผู้ที่เก็บวัตถุต่างๆ เหล่านี้ (เช่น นักชาติพันธุ์วิทยาในช่วงยุคอาณานิคม) ที่ได้มาจากการเดินทางอันเป็นส่วนหนึ่งของความโครงรูนั้นต้องการที่จะแยกตัวเองออกจากความรู้ที่ตนเองได้มา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นกลาง นี้เป็นการรักษาภาระทางระหว่างตัวตนกับวัตถุและความรู้นั้นๆ²⁸ ให้อยู่ในกรอบของสิ่งของที่เก็บสะสมได้ (Curio) โดยวัตถุต่างๆ เหล่านี้จะเป็นตัวกระตุ้นเร้าให้เกิดความโครงรู โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเดินทางกลับมาสู่บ้านเกิดเมืองนอน²⁹

สำหรับการจะเลื่อนสถานะจากวัตถุธรรมด้าๆ กลายมาเป็นความรู้ได้นั้นจำเป็นที่จะต้องฝ่าความเป็นสถาบัน เช่น ฝ่ายการติพิมพ์หรือการพูดที่สยามสมาคม หรือจะเป็น Royal Geographical Society ของประเทศไทย เป็นต้น³⁰ การนำสิ่งที่เห็นมาถ่ายทอดและได้รับการยอมรับจากบรรดาผู้เชี่ยวชาญทั้งหลายจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของการเป็นองค์ความรู้และความเป็นวิชา ไม่ใช่ความรู้หรือข่าวสารที่เกิดขึ้นจากการทุบตีหรือความรู้ประวัติศาสตร์แบบพงศาวดาร กระซิบ ด้วยลักษณะของความเป็นวิชา ก็ทำให้ความรู้ที่เป็นวิชาเหล่านี้ด้วยอยู่ในสถานะที่เหนือกว่าความรู้ของผู้คน³¹ ดังจะเห็นได้จากคำอธิบายว่าความเข้าใจได้ง่ายๆ ทั่วไป omnime ของความรู้ เรื่องทุบตีนินทាវันชั้นสูงตามร้านดีดผ้มไม่ใช่ความรู้

วัตถุสิ่งของต่างๆ เหล่านี้ทางไปสู่ความรู้ในระยะใกล้ความรู้กับการเดินทางจึงเป็นกรอบคิดที่ดำเนินไปคู่กัน ดังจะเห็นได้จากบทกลอน “ยานนาวาวิเศษ” ที่เริ่มต้นด้วย “ความรู้เหมือนสินค้าอันมีค่าอยู่แคนไกล ต้องยกลำบากไปจึงจะได้สินค้ามา เจ้าจงเอกสารเจ้าเป็นสำเกาอัน石膏...” การจะได้ความรู้มาจึงต้องเผชิญกับความทุกษ์ยาก ความลำบาก ร่างกายของคนที่แสวงหาความรู้จึงเบรี่ยบได้กับเรื่องสำเกาที่ต้องทนทานต่อคลื่นลม ร่างกายที่พร้อมจะแบบรับน้ำหนัก จนอาจจะเรียกได้ว่า “กรรรมกรปัญญา”

ในแห่งนี้จึงไม่มีแรงงานสมองและแรงงานจากร่างกาย ทั้งสองส่วนคือร่างกายและสมองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประหนึ่งหัวย้อมไม่สามารถดำรงอยู่ได้โดยปราศจากร่างกาย การจะได้มาซึ่งปัญญาความรู้จึงไม่ได้ใช้สมองแต่เพียงอย่างเดียว ร่างกายก็เป็นสิ่งที่มีความสำคัญด้วยเช่นกัน เช่น วินัยต่อร่างกาย กระบวนการในการสร้างวินัยยอมทำให้ร่างกายประสบกับความยากลำบาก

²⁸ Johannes Fabian, *Anthropology with an Attitude: Critical Essays*, (Stanford: Stanford University Press, 2001), p. 137

²⁹ Johannes Fabian, *Anthropology with an Attitude: Critical Essays*, p. 120

³⁰ Mary Louise Pratt, *Imperial Eyes: Travel Writing and Transculturation*, (London: Routledge, 1992), p. 204

³¹ Barbara M. Benedict, *Curiosity: A Cultural History of Early Modern Inquiry*, (Chicago: University of Chicago Press, 2001), p. 92

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแรกๆ ของการแสวงหาความรู้ ด้วยลักษณะของความยากลำบากนี้เองที่ แสดงว่า ผู้ต้องการความรู้จะต้องฝ่าฟันไป ความรู้จึงเป็นสิ่งที่อยู่ที่อื่นมากกว่าที่อยู่ใกล้ตัว ดังนั้นจึง ไม่ใช่เรื่องแปลกที่นักปรัชญาบางพวก เช่น Socrates จึงพยายามทำให้ความรู้เป็นเรื่องใกล้ตัว มากกว่าที่จะเป็นความรู้ในเรื่องไกลตัว

ความรู้ที่มานาจากการเดินทางจึงปรากฏให้เห็นได้ในงานเขียนบันทึกการเดินทางไป หนังสือ ท่องเที่ยว งานเขียนทั้งหลายนับตั้งแต่วรรณคดีจาก *Odyssey* จนถึง *Don Quixote* จนถึง *A Room With a View* ก็เป็นผลงานที่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง ไม่มาจนถึงผลงานของนักเขียนรุ่น ใหม่ๆ ที่เขียนเรื่องท่องเที่ยวอย่าง Bill Bryson Bruce Chatwin และ Paul Theroux เป็นต้น จนทำ ให้อาจจะกล่าวได้ว่า รากฐานของวรรณคดีองานการเดินทาง จนทำให้มีการกล่าวว่า “งานเขียน ทั้งหมดเป็นงานเขียนเรื่องการเดินทาง”³² รากฐานของการสร้างสรรค์ทางวรรณกรรมจึงมีรากฐาน มาจากการเขียนเกี่ยวกับการเดินทาง

จุดเริ่มต้นของบิดาแห่งวรรณกรรมมาเลเซีย Abdullah bin Abdul Kadir Munsyi ก็อภิเคด มาจากบันทึกการเดินทาง³³ ไม่เพียงแต่ผลงานด้านวรรณคดีเท่านั้น รากฐานงานบันทึกทาง ประวัติศาสตร์ เช่น งานของ Herodotus มาสูงงานของ Montesquieu และไม่ใช่ยามาจนถึงงาน บรรยายทางชาติพันธุ์วรรณ (ethnography) ก็ล้วนแล้วแต่เป็นผลงานที่มาจากการเดินทาง ผลงานต่างๆ เหล่านี้แม้ว่าจะไม่ได้มีรับเปลี่ยนวิธีในการศึกษาแบบวิชา (disciplines) แต่ก็ถูกจัด ระเบียบว่า ผลงานเหล่านี้มีลักษณะที่แตกต่างไปจากผลงานท่องเที่ยวทั่วไป แบบดั้งเดิมที่เห็น กันในท้องตลาด ไม่ว่าจะเป็นผลงานชิรภพ โลหิตกุล ไปจนถึงป้าย พันแสง เป็นต้น

ในขณะเดียวกันการแสวงหาความรู้โดยผ่านการเดินทางกลยุบเป็นคุณลักษณะสำคัญของ ลักษณะสมัยใหม่ จนสามารถที่จะทำให้คนเหล่านี้มีอาชีพเป็นนักเขียนเดินทางในทำนองเดียวกันกับ การเป็นนักวิชาการอาชีพ การเป็นนักเดินทางจะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากนักท่องเที่ยวในยุคของ การท่องเที่ยว (tourism) ที่เน้นถึงความรวดเร็ว สั้น สะดวกสบาย ไปกันเป็นกลุ่ม มีความปลดปล่อย ไม่ต้องเสียงบประมาณ ไม่ต้องเสียเวลา ด้วยการขยายตัวของการทำให้การเดินทาง nondie แม้ว่า จะมีผู้คนที่พยายามจะเป็นนักเดินทางมากกว่าเป็นนักท่องเที่ยว ก็ตาม แต่การเดินทางที่ ยากลำบากเพื่อแสวงหาความรู้ก็ไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นอีกต่อไป เมื่อสถาบันการศึกษาสามารถที่จะ

³² Michael Mewshaw, "Travel, Travel Writing, and the Literature of Travel", *South Central Review*, Vol. 22, No.2 (Summer, 2005), p. 5

³³ Ungku Mainumah Mohd. Tahir, "The Construction and institutionalization of Abdullah bin Abdul Kadir Munsyi: the Role of Westerners", in *The Canon in Southeast Asian Literatures: Literatures of Burma, Cambodia, Indonesia, Laos, Malaysia, the Philippines, Thailand and Vietnam*, (London: Curzon Press, 2000), p. 101

จำนวนความสัมภากได้ดีกว่าเดิม ตลอดจนการเดินทางชนสังกีย่นระยะเวลาไปอย่างมาก การท่องเที่ยวจึงเป็นไปแบบความสัมภากสบายน (comfort) มากกว่าที่จะเป็นไปด้วยความยากลำบาก

ทั้งนี้รากศัพท์ของความหมายของการเดินทางหรือ Travel นั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำางาน โดยคำฯ นี้หมายความว่า ผู้ที่ต้องทนทุกข์ทรมานด้วย³⁴ *Travail* อันเป็นคำที่มาจากการศัพท์ภาษาละตินว่า *tripalium* อันเป็นเครื่องมือในการทรมาน³⁵ การเดินทางจึงเป็นการทรมานตนเอง การจาริกแสวงบุญทางศาสนา (เพื่อให้ได้ปัญญาทางศาสนา) ไปสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ก็เป็นตัวอย่างที่ดี ความรู้เป็นสิ่งที่อยู่ในแคนไกล ความคิดแบบนี้ดูจะเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นได้ทั้งในกรอบความคิดแบบคริสตีย์และอิสลาม เพราะในอิสลามของการเดินทางจาริกแสวงบุญและห้ามรุนั้นมีคำแนะนำให้ไปกลถึงประเทศจีน³⁶

แต่การเดินทางระยะไกลย่อมไม่มีความปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นทางบกหรือทางทะเล สำหรับในกรอบความคิดโบราณทະจะเป็นห้องที่ของการลงทัณฑ์ ทະจะเป็นพื้นที่ของหายนะ ผู้คนที่เดินทางก็ใช่จะจะชื่นชอบทະจะ ทະจะเต็มไปด้วยความน่ากลัว และเป็นสิ่งที่ไม่มีความงาม ไม่มีเสน่ห์ อย่างน้อยที่สุดในสรวงสรรค์ของพากคริสตีย์ไม่มีทະจะ ชายผู้ก็มีแต่ความไม่แน่นอน เพราะเดิมไปด้วยหินสีครุฑ เป็นต้น ไม่เพียงแต่พากคริสตีย์เท่านั้นที่หัวดกลัวทະจะ ทະจะเจ็บ เป็นพื้นที่ต้องห้าม คนอย่าง Ibn Jubayr ชาวมุสลิมในศตวรรษที่สิบสองผู้จดบันทึกการเดินทางเองก็ไม่ชอบการเดินทางทະจะและกลัวทະจะเลี้ยด้วยซ้ำ³⁷

การเดินทางที่จะต้องเผชิญกับอันตรายเป็นส่วนสำคัญสำหรับการสร้างตัวตน การเดินทางเพื่อตอบสนองความใคร่ยกภูริและความรู้สึกลายเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเป็นตัวตน ดังที่ Michael Mewshaw ได้กล่าวเอาไว้คือ “จันเดินทาง จันจึงมีชีวิตอยู่”³⁹ การกล่าวแบบนี้แสดงให้เห็นว่า การเดินทางเป็นสภาวะของการดำรงอยู่ เนื่องจากชีวิตของมนุษย์ในสังคมเข้าเป้าสัตว์ไม่ใช่ชีวิตที่ติดที่มีรากแบบสังคมเกษตรกรรม การเดินทางเป็นสภาวะของการดำรงอยู่ เมื่อเป็นดังนั้นก็ทำให้ความใคร่ยกภูริ (ในฐานะรูปแบบหนึ่งของการเดินทาง) เป็นเงื่อนไขที่ต้องตัวของการดำรง

³⁴ Daniel J. Boorstin, *The Discoverers: A History of Man's Search to Know His World and Himself*, (New York: Vintage Books, 1983), p. 12

³⁵ Michael Mewshaw, “Travel, Travel Writing, and the Literature of Travel”, p. 4

³⁶ Ian Richard Netton, *Seek Knowledge: Thought and Travel in the House of Islam*, (Richmond: Curzon Press, 1996), p. vii

³⁷ Alain Corbin, *The Lure of the Sea: The Discovery of the Seaside in the Western World 1750-1840*, translated by Jocelyn Phelps, (Cambridge: Polity Press, 1994), pp. 4-5

³⁸ Ian Richard Netton, *Seek Knowledge: Thought and Travel in the House of Islam*, p. 97

³⁹ Michael Mewshaw, “Travel, Travel Writing, and the Literature of Travel”, p. 3

อยู่ด้วยเห็นกัน ดังรากับว่ามนุษย์ถูกสาบมาให้ต้องเดินทางแสวงหาความรู้ แม้ว่าจะไม่มีความชัดเจนว่าจะเป็นความรู้แบบใด แบบในศาสนาหรือในแบบทางโลก เมื่อต้องเดินทางสภาวะของ “จักรญาณนิยม” ที่ต้องหมุนไปก็เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้จากความเป็นมนุษย์

การเดินทางจะกระตุ้นเร้าความใคร่อยากรู้ ในขณะเดียวกันความใคร่อยากรู้และการเดินทางต่างก็แสดงนัยของการมีเสรีภาพ awan ข้อจำกัดของการเดินทางและความใคร่อยากรู้ก็จะเห็นได้จากคำนับบังคับที่มาจากครอบครัว ชุมชน และรัฐ เช่น การจำกัดการเดินทางของประเทศ เมื่อจาระ เป็นต้น สำหรับประเทศเด็ดจากการเดินทางจึงเป็นสิ่งต้องห้ามและการแสวงหาความรู้ การเดินทางนำไปสู่สิ่งใหม่ๆ และทำให้พบกับแง่มุมชีวิตที่แตกต่างออกไปจากชีวิตที่เข้าหากำเจ การเดินทางทำให้ผู้คนหลุดออกจากกรอบโดยเฉพาะจารีตของชุมชน ภารกิจของการเดินทางก็คือ การเข้มข้นเข้ากับความใคร่ใหม่ๆ แต่ความรู้ใหม่ๆ ย่อมเป็นอันตรายเกินไปสำหรับสถาบันอนุรักษนิยม สำหรับในประเทศเด็ดจากการความชัดเจนของสิ่งที่ต้องห้ามจึงมีความชัดเจนมากทั้งในเรื่องของการแสวงหาความรู้และการเดินทาง การกำหนดให้การเดินทางเป็นสิ่งแรกก่อนจะไร้สิ่งให้ไม่รู้จ่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญก่อนจะไร้สิ่ง ตามแบบที่ประเทศเด็ดจากการ (หรือศาสนา) ได้กำหนดให้

ในเมืองนี้ดูรากับว่า การเดินทาง ความรู้ต้องห้าม เป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่แต่ในประเทศเด็ด การเท่านั้น ระบบเศรษฐกิจปัจจุบันที่เป็นผลิตผลของสภาวะสมัยใหม่จึงทำให้การเดินทางเป็นเรื่องของเสรีภาพ การเดินทางเป็นเรื่องที่รู้จะเข้ามาละเมิดมิได้ ในทำนองเดียวกันกับเสรีภาพใน การแสวงหาความรู้ที่เกิดขึ้นจากความใคร่อยากรู้ เสรีภาพที่ในสภาวะสมัยใหม่เรียกว่า เสรีภาพทางวิชาการ เสรีภาพที่ดูประหนึ่งว่าจะได้รับการรับรองโดยกฎหมายและจารีตทางภูมิปัญญา

ถึงกระนั้นก็ต้องรู้ที่เสรีภาพก็เป็นสิ่งที่จำกัด ให้ด้วยจารีต ประเพณี กฎหมายและอ่านจาก มากกว่าที่จะดำเนินไปอย่างไรข้อจำกัด เมื่อความรู้ต้องการคุณธรรมก็หมายความว่า ความรู้นั้นๆ ต้องมีข้อห้าม แต่ความใคร่อยากรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อจะต้องมีการละเมิดก็กล้ายเป็นผลลัพธ์ ผลลัพธ์สำคัญที่ทำให้การละเมิดเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ การแสวงหาความอยากรู้อย่างเห็นต้องห้าม จึงเป็นสิ่งจำเป็นต้องทำ เช่น การปลอมตัวเข้าไปในนครเม็คกะ (Mecca) ของ Richard Burton ทั้งๆ ที่ต้องเสียงกับความตายถ้าถูกจับได้ ความรู้จึงเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงกับความเสี่ยงไปไม่ได้ เมื่อมีความเสี่ยงก็ยิ่งเพิ่มความอยากรู้

ความใคร่อยากรู้ที่นำไปสู่การสำรวจและการแสวงหาความรู้ในเดนไกลเป็นสิ่งที่ถูกทำให้แยกออกจากกิจกรรมทางศาสนา ความรู้ไม่ใช่เรื่องของกิจกรรมคุณ ถ้าจะกล่าวอีกนัยหนึ่งความรู้ถูกจำแนกให้แยกออกจากคำน้ำใจ เมื่อความรู้แยกออกจากคำน้ำใจการแสวงหาความรู้ในเดนไกล แสดงสถานะของความบูริสุทธิ์ ความไร้เดียงสา เรื่องความรู้จากการเดินทางต่างๆ จึงถูกทำให้

กล้ายเป็นเรื่องราวของโลกอุดมคติ โลกแห่งความฝัน โลกบริสุทธิ์ ฯลฯ⁴⁰ เรื่องราวการบันทึกการเดินทางจึงปรากฏให้เห็นในงานเขียนของนักเขียนวัยเยาว์ทั้งหลาย เพราะอย่างน้อยที่สุดพลังแห่งการเดินทางก็ต้องการความพร้อมและความอดทนของร่างกาย ร่างกายอันเป็นรากฐานให้กับสายตาที่พร้อมจะนำเสนอเรื่องราวต่างๆ อย่างแหลมคม แม้ว่าดินแดนต่างๆ เหล่านั้นจะไม่ใช่ดินแดนที่พวก (นักเขียน) จะรู้จักเป็นอย่างดีก็ตาม แต่นั่นก็เปรียบประหนึ่งพื้นที่เต็มไปด้วยความลับที่รักอยิ่ครลักษณะเปิดเผย

ในยุคที่อาณานิคมกล้ายเป็นอดีตไปแล้วเป้าหมายหลักของนักเขียนก็คือ การจมติค่านิยมจากจักรวรรดินิยมและระบบทุนนิยม เรื่องราวของกราบราภัยแบบนี้ก็ดำเนินไปในลักษณะที่แตกต่างไปจากการเล่าเรื่องในยุคอาณานิคม เพราะในยุคอาณานิคมกระบวนการสร้างอาชยธรรม (civilizing process) ที่เกิดไปพร้อมกับกระบวนการสร้างความรู้และขยายความรู้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ

ในขณะนี้เป้าหมายหลักกลับอยู่ที่การเป็นเอกเทศและเสรีภาพ ตลอดจนรักษาสถานะของความเป็นของตัวเดิม ลักษณะที่กำลังจะหายไปด้วยการค้าและการท่องเที่ยว สำนักแห่งน้ำที่เกิดขึ้นจากการแสวงหาความใคร่อยากรู้ (อยากรได้) ในสิ่งใหม่ๆ กลับกล้ายเป็นผลลัพธ์ในทางลบที่เกิดขึ้นจากความใคร่อยากรู้หรืออยากรู้ วงจรของจกรแห่งความรู้ที่หมุนดังรากกับ "จกร" พิฆาต เชกเช่น "ไฟ" แห่ง Prometheus ได้นำพา Pandora ติดตามมาด้วย แต่ถึงกระนั้นก็ได้บุคคลที่มีความอยากรู้อยากรู้เห็นก็เป็นบุคคลของสภาวะสมัยใหม่ที่เปิดโอกาสให้กับใครก็ได้ไม่ว่าจะเป็นเพศใด สามารถเข้าไปในดินแดนต้องห้ามได้อย่างชอบธรรม แต่นั่นก็ใช่ว่าจะไม่มีข้อจำกัด

ถึงกระนั้นก็ความใคร่อยากรู้ไม่ใช่ความใคร่ธรรมดาน แต่เป็นจักรกลแห่งความก้าวหน้า ของสภาวะสมัยใหม่ที่ไม่สมควรจะให้สิ่งใดมาขัดขวางให้มีข้อจำกัดเพื่อให้เกิดความรู้จักพอ เพราะความใคร่อยากรู้นั้นไม่รู้จักคำว่าพอเพียง ตราบได้ก็ตามที่ความรู้นั้นๆ ไม่ได้อยู่ในกรอบของศาสนชา จารีต ประเพณี "จกรภูมานิยม" เป็นสภาวะของกราบขยายตัวที่เริ่งขอบเขตมากกว่าที่จะรู้จักคำว่าขอบเขตและพอเพียง

⁴⁰ Mary Louise Pratt, *Imperial Eyes: Travel Writing and Transculturation*, p. 215

มนุษย์ (ต้อง) ห้าม

มุกหอม วงศ์เทศ

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติฯที่วิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่๒
สนับสนุนโดย ส้านักกองทุนสนับสนุนการวิจัย
ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
วันที่ ๑๐-๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๘
ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว เชียงใหม่

มนุษย์-ต้อง-(ถูก)ห้าม

สุกหอม วงศ์เทศ

ในที่นี่จะถือ "มนุษยศาสตร์" ในความหมายที่กว้างที่สุดว่าคือ ความรู้ และอภิไธนิยาน ที่เกี่ยวกับ ภารกิจ กับการแสวงหาความรู้ความจริง หรือแม้แต่การผลิตเรื่องเล่า และ "ต้องห้าม" คือ การถูกห้าม ถูกห้าม เช่น ห้ามปิดบังกดทับ หรือถูกปฏิบัติโดยท่าทีที่เป็นศัตรูเป็นปฏิปักษ์ ดังนั้น พร้อมเดนของ "ต้องห้าม" Forbidden ก็จะได้ขยายไปอีกเช่นอย่าง รวมทั้งการอีกกว่า ไม่มี "มนุษยศาสตร์" ที่ปราศจาก "มนุษย์" ด้วย

มนุษยศาสตร์ต้องห้าม อาจมีอยู่ได้หลายระดับ จะขอถอยมองเป็นสามแบบเบื้องต้นที่พันกันคือ

1. ระดับสังคมที่ความรู้ด้านอยู่ หรือการประทับรับสังคมภายนอก
2. อีกระดับหนึ่งคือในเชิงสาขาวิชาของมนุษยศาสตร์เอง
3. และอีกระดับที่อาจจะเรียกหนานา ก็ได้ว่าระดับปรัชญา

—— (1)

ตัวเริ่มจากระดับสังคมแล้ว ในทุกๆ วัฒนธรรม และตลอดประวัติศาสตร์มนุษยชาติ "ความรู้" หรือ "การแสวงหาความรู้" ไม่เคยมีเพรีภาพเพราะ "ความรู้" เป็นเรื่องของ "อำนาจ" การเมือง และอำนาจจะบอกว่าอะไรคือสิ่งที่ "รู้ได้" และอะไรคือสิ่งที่ "รู้ไม่ได้" รวมทั้งอะไรที่ถือเป็น "ความรู้ที่ชอบธรรม" และอะไรที่ถือเป็น "ความรู้นอกรีต" นั้นก็คือ มีบางสิ่งบางอย่างที่เรา "ไม่ควรรู้"

อันที่จริง พระพุทธเจ้าก็ถูจะไม่สนับสนุนการแสวงหาความรู้เพื่อความรู้นั้นเอง อย่างที่เราถือกัน ว่า ความรู้ที่ไม่นำไปสู่การลุดพันเป็นความรู้ที่ไม่มีประโยชน์ และไม่พึงต้องรู้

ในวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอื่นๆ ความรู้หรือ "วิชา" ยังมี "ครู" หรือ มี "เจ้าของ" อีกด้วย ความรู้ไม่ได้เป็นสิ่งที่ส่องลอดอยู่ในอากาศที่ใครๆ ก็เข้าถึงได้ ชนบทของกราถหอติวิชาความรู้ก็เป็น "ความลับ" ไม่ใช่วิชาช่างค่างๆ หรือคนครึ่นนำภูมิลปกิม "ครู" ที่ปากล้วนหัวลูกหันนั้น ดังนั้น ความรู้ ทั้งบูรณะสูดจึงคำขออยู่แล้วในโลกมาตั้งแต่โบราณกาล คนรุ่นหลังเหยียงแต่พยายามเข้ามีส่วนร่วม ความแต่บูรณะและต้องไม่ใช้หรือแสดงความรู้นั้นอย่างมีศรัทธาเบื่อไปจากความรู้สัมบูรณ์นั้นๆ ด้วย งานอย่างเช่น การ "ศักดิ์ศรี" คัมภีร์จึงถือเป็นงานศักดิ์ศรี ความรู้จะไม่ใช่สิ่งที่ ขยาย หรือเปลี่ยนแปลง "ได้"

นอกจากนี้ยังมีการเห็นว่าคนเรียนวิชาความรู้ต้องมีคุณธรรม มีศีลธรรม ความรู้ถ้าอยู่ในเมืองคนทั่วไปเป็นอันตราย แต่ในขณะเดียวกันการครอบครองความรู้เป็นเรื่องของสถานภาพและอำนาจด้วย

ถ้าถือตามความหมายอย่างแคบและเคร่งครัด มนุษยศาสตร์ต้องห้าม คือ การแสวงหาความรู้ หรือความจริงทางมนุษยศาสตร์ที่ถูก “ห้าม” สำหรับในเมืองไทยแล้ว การ “ห้าม” หรือ “เซ็นเซอร์” ก็เป็นกิจกรรมปกติ มนุษยศาสตร์ที่ถูกห้ามก็คือ การหาความจริงที่ถูกห้าม พูดง่ายๆ ก็คือ การเสนอข้อตกลงเดียวต่อไปยังได้ ที่ตั้งค่าตามหรือสั่นคลอนเสาความเชื่อหลักของสังคมไทย ยิ่งความเชื่อนั้นถูกยกให้ ศักดิ์สิทธิ์เพียงใด การต่อต้านก็รุนแรงขึ้นเท่านั้น

การแสวงหาความรู้ความจริง ซึ่งรวมทั้งวัฒนธรรมการวิจารณ์ในเมืองไทยที่ “ถูกห้าม” มีอยู่ หลายระดับของการถูกห้าม บางเรื่องห้ามอย่างเด็ดขาด บางเรื่องพูดได้ในบางพื้นที่ จะว่าไปแล้วเรื่อง ต้องห้ามที่สุด ห้ามเด็ดขาด ในเมืองไทยก็หนีไม่พ้นเรื่องเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ เรื่องห้ามที่สุด ลับสุดยอด คือกรณีสวรรคต ประเด็นรองฯ ลงมา ก็เป็นประเด็นที่สั่นคลอน ห้าหาย สถาบันความเชื่อ ความศรัทธาของสังคมไทยโดยรวม หรือของคนจำนวนมาก เช่น เรื่องศิลาร์กหลักที่หนึ่ง, บทบาท และจุดยืนของกษัตริย์/ราชสำนักในเหตุการณ์นองเลือด หรือประเด็นอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

การเป็นสิ่งต้องห้าม คือการที่ประเด็นเหล่านี้ไม่สามารถถูกพูดถึงหรือเขียนถึงในที่สาธารณะ กล้ายเป็นเรื่องที่ต้อง “เลี่ยง” ด้วยการ “ไม่พูดถึงไปเลย”, “พูดเป็นนัย”, “ลงไว้ในฐานที่เข้าใจ” เป็นต้น แต่ที่แน่ๆ ก็คือเป็นเรื่องที่อยู่ในปริมาณทั่วของการชุมชนนิทาง การพูดคุยกันในที่ร่วมฐานกับบรรดาผู้ที่ ใจใจได้ และไม่ทรายหักหลังกันง่ายๆ หากไม่จำเป็น

ดังนั้น สำหรับสังคมไทยและความคิดเกี่ยวกับความรู้ความจริงของไทย ในระดับหนึ่ง ความ จริง (Truth) จึงเป็นสิ่งที่ต้องอยู่แล้วอย่างสมบูรณ์ และในอีกระดับหนึ่ง การแสวงหาความจริง หรือ การตั้งค่าตามไม่เคยเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด “ความจริง” ต้องรองรับ รับไว้ และไม่ขัดแย้งกับสิ่งอื่นๆ ที่ สำคัญกว่า เช่น ชาตินิยม, ความเป็นไทย, สถาบันฯ, ความเชื่อความศรัทธาของคนหมู่มาก, ขันธรรม เนียมประเพณีอันดีงาม

ทั้งนี้ทั้งนั้นการทำลาย “ความจริง” หรือ “คำอธิบายทุกหนึ่ง” เป็นเรื่องปกติในประวัติศาสตร์ การเก็บรักษาหลักฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์เป็นกิจกรรมสมัยใหม่ เพราะในอดีตที่ไหนๆ ก็คงจะ ทำลายสิ่งที่ถูกถือว่าเป็น “อันตราย” กับความคิดคิจิตใจของผู้คน และจะเปลี่ยนสังคม และจึงต้องมีการ สร้างหรือเขียนอะไรต่อมิอะไรขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ทางอำนาจในสังคม ไม่มีที่ไหนในอดีต ยอมปล่อยให้มี “ความจริง” อันไม่พึงประสงค์ดำรงอยู่ในสังคม

แต่เมื่อเรื่องต้องห้ามขึ้นอยู่กับสังคม เมื่อสังคมเปลี่ยน บางที่เรื่องต้องห้ามก็เปลี่ยนไปด้วย สิ่งที่เคย “ต้องห้าม” ในสมัยหนึ่งก็อาจจะไม่ได้เป็นสิ่งต้องห้ามในอีกสมัยหนึ่ง เช่น งานเขียนคอมมิวนิสต์ เคยเป็นหัวข้อ “ต้องห้าม” ในยุคหนึ่ง แต่เดี๋วนี้ก็ไม่มีใครสนใจแล้ว เพราะ “คอมมิวนิสต์” ไม่ได้เป็นภัยคุกคามสังคมไทยอีกแล้ว หรือหนังสืออ่านเล่น หนังสือประโลมโลกย์ เรื่องจักรา วงศ์ฯ เคยถูกห้ามในพากวรรณคดีสมโภช เดี๋วนี้ก็ไม่เป็นภัยคุกคามอีกแล้ว หรือการที่หนังสือเปรียบมักจะเป็นหัวข้อต้องห้ามในหลายสังคม

ดังนั้น สิ่งที่เป็น “ภัย” เป็น “อันตราย” ในสังคมจึงเปลี่ยนไปได้ตามยุคสมัย แต่ก่อนข่าวรัชกาลที่ 6 ที่ 7 ซึ่งเป็นระบบสมบูรณ์มาญาสิทธิราชย์มีการเขียนวิพากษ์วิจารณ์ ล้อเลียนสถาบันฯ ในที่สาธารณะได้บ้าง เดี๋วนี้ระบบประชาธิปไตย แคคิดก็ไม่มีใครล้าคิดแล้ว

การหาความจริงเป็นเรื่องต้องห้าม และไม่ใช่ว่าการห้ามแสวงหาความจริงเป็นเพียงเรื่องในอดีตหรือเฉพาะในสังคมที่ไม่ให้อิสระทางความคิดมนุษย์ ปัญหาทางจริยศาสตร์ในปัจจุบันส่วนหนึ่งยังคงอยู่บนฐานของสิทธิเสรีภาพในการหาความจริงด้วย เช่น การโคลนนิ่งมนุษย์ การแสวงหาทดลองความรู้ซึ่งไม่ได้มีได้อย่างไร้ขอบเขต

---- (2)

เรื่องต้องห้ามไม่ได้มีแต่ที่สังคมถือว่าเป็นสิ่งต้องห้าม แต่ภายในชุมชนวิชาการเองก็มีเรื่องต้องห้ามด้วยเหมือนกัน เรื่องต้องห้ามในวงวิชาการจะแสวงหาลักษณะที่ต้องห้ามในส่วนใหญ่แล้วอาจจะในอเมริกา คือสิ่งที่ถือว่าเป็น Political Incorrectness ซึ่งดูจะเป็นสิ่งที่วงวิชาการสร้างขึ้นมาเองด้วย

เท่านั้นแล้วรายกาชาดของมนุษยศาสตร์ปัจจุบันผูกติดอยู่กับ “การเมืองของความถูกต้อง” (political correctness) ไม่ว่าจะออกมากในรูปของ multiculturalism หรือ relativism

น่าสนใจว่า เมื่อพรมแดนทางทฤษฎีและอามาบริเวณของมนุษยศาสตร์ขยายออกไปเรื่อยๆ ก็กลับเกิดการกระทบกระหั่นกับ “วิทยาศาสตร์” และ “ศิลปะ” ซึ่งล้วนเป็นศาสตร์ที่มีฐานอยู่บนความภาคภูมิทางสติปัญญาและจินตนาการอันสูงส่งของมนุษย์ แต่มนุษยศาสตร์กำลังบั่นทอนหรือเปิดโปงมายาคติเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้

สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่มนุษยศาสตร์แนววิพากษ์พยาบยามรือ คือ สิ่งที่เรียกว่า “intrinsic value” หรือ คุณค่าภายใน จากการทำให้ทุกอย่างที่แต่เดิมมีแต่ คุณค่าทางศิลปะ ทางสุนทรียศาสตร์ หรือคุณค่าทางเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์ กลายเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างจากวัฒนธรรม การเมือง และอคติทางเพศ ชนชั้น และชาติพันธุ์ไปจนหมด นี่คือข้อวิพากษ์ที่มีต่อมนุษยศาสตร์แนวนี้ที่กล่าวเป็นกระแสวงลักษณะที่ต้องห้ามในแต่ละวันต่างๆ

การที่ Political Correctness มีความอ่อนไหวอย่างยิ่งกับประเด็นทางเพศสภาพ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ทำให้หลายสิ่งหล่ายอย่างที่เคยอยู่ดีกินดีมีสถานะสูงส่งมาก่อนไม่เพียงแต่ถูกบันทุณ เหงาแหะ คุณงามความดี แต่ยังถูกจัดการ กำจัด ประเมินค่าใหม่ ถูกแบน เท็นเซอร์ด้วย เช่น นิยายเรื่อง Huckleberry Finn ซึ่งเคยเป็นงานคลาสสิกของวรรณกรรมเมริกัน แต่หลายสิบปีที่ผ่านมาถูกคายถูกแบนตามที่ต่างๆ ในอเมริกา เช่น ห้องสมุดสาธารณะ หรือถูกเอาออกจากลิสต์ที่นักเรียนต้องอ่าน ด้วย ประเด็นทางเชื้อชาติ เนื้ยดคนผิวดำ บุลลี่ครา The Merchant of Venice ของเชกสเปียร์ ก็เคยถูกมองว่าเข้าข่ายต่อต้านยิว อะไรทำนองนี้

อาจารย์มหาวิทยาลัยในอเมริกาในบางรัฐถูกห้ามไม่ให้สอนอะไรที่มีวัตถุประสงค์ที่รื้นนำทางการเมือง อุดมการณ์ ศาสนา หรือต่อต้านศาสนา หรือดึงดันที่จะนำประเด็นที่เป็นที่ต้องแย่งมาพูดในชั้นเรียน โดยไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ห้ามการกีดกันทางเชื้อชาติ ศาสนา เพศ แต่บางที่มันก็นำไปสู่อะไรแปลกๆ ได้ เช่น เคยมีกรณีที่นักศึกษาอเมริกันบอกว่าตัวเองถูกกีดกัน (discriminated) จากบรรดาคณาจารย์และนักศึกษาที่ส่วนใหญ่เป็นพวกร้าย พวกรสโน้ต เพราะเชอสนับสนุนบุรุษ

มีกรณีที่น่าสนใจเกิดขึ้น เช่น การต่อต้านประนามการเนื้ยดผิว (racism) ได้นำไปสู่กราฟฟิค หรือขบวนการ Afro-centrism หรือ การเอาแพร์ก้าเป็นศูนย์กลาง (ในทำนองเดียวกันกับ Euro-centrism เอวยูโรเป็นศูนย์กลาง) ที่ทำให้มีงานเขียนที่บอกว่าโซกราติสและคลีโอดัมวีเชื้อสายแอฟริกัน หรือปรัชญากรีกฯ มิยความคิดมาจากการอียิปต์ บรรดาอาจารย์มหาวิทยาลัยที่เป็น “คนขาว” ที่ศึกษาอักษรกรีก (Classicalist) ที่ไม่เห็นด้วยกับข้อโต้แย้งเหล่านี้ก็ถูกวิจารณ์ว่าการวิพากษ์วิจารณ์พวกราชชี อาจถูกกล่าวหาว่า “เนื้ยดผิว” ได้

หรือการที่เห็นด้วยกับลักษณะของการศึกษาประวัติศาสตร์คลิปปิคก์ถูกมองว่าเป็นการเมืองของทฤษฎี และเป็นการจูมตีตัวงานศิลปะขึ้นเรื่อยๆ เช่น ภาพวาดไม่ได้ถูก “มอง” ด้วยสายตาทางสุนทรียศาสตร์อีกต่อไป แต่ถูก “อ่าน” ประเด็นทางประวัติศาสตร์การเมืองทั้ง gender, race, sexuality ต่างๆ นานาที่แฝงเร้นอยู่ในภาพ

กรณีเหล่านี้นำไปสู่คำถามว่า มนุษยศาสตร์จะพูดถึงหัวข้อประเด็นที่ “ไม่ถูกต้องทางการเมือง” ได้อย่างไร? มนุษยศาสตร์สามารถนำไปสู่เสรีภาพทางความคิดโดยไม่มีการเข็นเซอร์ กดทับความคิด บางอย่างจริงหรือ? และถ้าหากมนุษยศาสตร์ที่ต้องการรื้อความคิดที่สถาปนาอยู่ในสังคม มันก็เลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีการพยายามทำลายความชอบธรรมของวิธีคิดแบบนั้นให้เป็นเรื่องต้องห้าม ด้วยใช่ไหม? มนุษยศาสตร์จะทำการ “ห้าม” เสียเองด้วยรีเปล่า?

หรือจริงๆ แล้ว มนุษยศาสตร์อาจเป็นเรื่องของการเมืองของการต่อสู้ทางความคิดมากกว่า เรื่องของการแสวงหาอิสรภาพหรือการปลดปล่อยอย่างสมบูรณ์แบบ หรือแสวงหาสูญเสีย ความดี

ความงาม ความจริงก็ได้ ที่สำคัญก็คือ มนุษยศาสตร์ไม่ได้เป็น “กลุ่มก้อน” ที่เป็นเนื้อเดียวกันที่มองทุกอย่างไปในทิศทางเดียวกัน แต่มนุษยศาสตร์อาจมีความขัดแย้งภายในมากมหาศาลก็ได้ และบางครั้งก็อาจจะมีความเป็นปฏิปักษ์กันมากในเสียงยิ่งกว่าเป็นปฏิปักษ์กับศาสตร์สาขาอื่นๆ ภายนอกก็ได้

มนุษยศาสตร์อาจเป็นพื้นที่ของ “สมรภูมิ” มากกว่า “สันติภาพ” เพราะแม้แต่จะพูดถึงเรื่องอย่าง สันติภาพและความดีงาม ก็ต้องพูดกันในพื้นที่สู้รบอยู่ดี

----- (3)

ประเด็น “ต้องห้าม” แบบสุดท้ายที่จะขอกล่าวถึงคือ การหัวเราะ-อารมณ์ขันต้องห้าม (Forbidden Laughter and Humor)

กล่าวอย่างรัวรัดแล้ว ศาสนา ปรัชญา สถาบันทางศาสนาทุกชนิดล้วน มีท่าทีระแดรังและกระหึ่มที่เป็นศัต辱กับการหัวเราะและอารมณ์ขัน เพราะการหัวเราะและอารมณ์ขันบันทอน ห้าหายและตั้งคำถามกับการข้างและผูกขาดอำนาจและความจริง

เป็นที่ทราบกันว่า คริสต์ศาสนาโดยเฉพาะในสมัยกลางหัวนั่งกรงและเกลี้ยดซังการหัวเราะ เพราะการหัวเราะคือการ “ลีม” ทุกอย่างที่ทรงมหิทธานุภาพ ขณะที่หัวเราะ มนุษย์ลีมความด้วยพระเจ้า บ้า บ่ำ และลีมกลัวสิ่งเหล่านี้ ลีมความซึ้งและความศักดิ์สิทธิ์ของทุกอย่าง

ประเด็นนี้เป็นธีมที่น่าสนใจและสนุกมากในนวนิยายเรื่อง *The Name of the Rose* ของอูม แบร์โต เอโก ซึ่งเป็นเรื่องของการหาตัวคนต่อเนื่องหลายศพในบุสกิวนารามสมัยกลาง อันเป็นสมัยที่คริสต์ศาสนามีอำนาจครอบคลุมทุกมิติของชีวิต มีอุดมการณ์เน้นการบำเพ็ญเพียร เรื่องเจตจัมพระเจ้า เรื่องบ้า ความทุกข์ Suffering

การหาตัวคนต่อเนื่องนี้ก็มีต้นเหตุมาจากการรักษาคนหนึ่งที่พยายามปักปีกษ์พิทักษ์ หนังสือต้องห้ามเล่มหนึ่งในห้องสมุด หนังสือเล่มนั้นคือ หนังสือที่ว่าด้วยเรื่อง Comedy ของ Aristotle ซึ่งยอมต้องเกี่ยวกับอารมณ์ขัน การหัวเราะ ว่ากันว่าหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือของอธิสโตเดิลที่หายสาบสูญไปนานแล้ว และไม่มีใครเคยอ่าน แต่กลับมาปรากฏอยู่กับปืนหนึ่งในห้องสมุดแห่งนี้ พระที่เป็นบรรณาธิการนี้ (Jorge) จึงไม่ต้องการให้บรรดาพราทั้งหลายในอารามได้อ่านเรื่องที่ว่าด้วยการหัวเราะ เพราะการหัวเราะเป็นการขาดจังหวะบันทอนความจริงของพระเจ้า เป็นอันตรายต่อคริสต์ศาสนา โดยให้เหตุผลว่า Comedy ทำให้การหัวเราะถูกยกขึ้นเป็น “ศิลปะ” เป็น “ปรัชญา” และถึงขั้นเป็นหนทางไปสู่ปรัชญา นักปรัชญากำลังให้ความชอบธรรมกับการหัวเราะซึ่งเป็นศัต辱กับความซึ้งและเจิงจัง พระบรรณาธิการผู้ไม่มีอารมณ์ขันภูบันไดyawangyapizhไว้ที่หน้ากระดาษ คนที่มาตอบอ่านจึงถูกยกพิษตาย การหัวเราะจึงเป็นเรื่องคุณขาดบาดตายตามตัวอักษรจริงๆ

พิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์แบบทางการหรือรัฐพิธีที่เคร่งครัดอาจริงเงาจึงไม่อาจยอมให้มีมิติของ อารมณ์ขันในนั้นได้เด็ดขาด เพราะทันทีที่ผู้ร่วมพิธีหัวเราะในพระราชพิธี หัวเราะในพิธีที่เคร่งชื่น หัวเราะขณะเคารพของชาติ หัวเราะขณะพระสวاد นั้นคือการหัวหาย หรือลบหลู่กับอำนาจที่กำลัง สำแดงอิทธิฤทธิ์อยู่ ณ ขณะนั้น บางที่เราจึงต้องมีการ “กลั้น” หัวเราะ เพราะเรารู้ว่าการหัวเราะในบาง เวลาจะสร้างปัญหาได้อย่างเลวร้ายมาก

แต่เราจะเห็นอารมณ์ขันในพิธีกรรมข้าวบ้านที่มีมิติของการหัวหายอำนาจ ล้อเล่นกับขันบ ประเพณี ความศักดิ์สิทธิ์ ลำดับขั้นสูงต่ำในสังคม จะนั่นการหัวเราะอาจเป็นสัญลักษณ์หรือมิติของ อิสรภาพ ก็ได้ อิสรภาพที่จะไม่ถูกจดจำอยู่ในกฎเกณฑ์ใดๆ เลย แต่ถึงกระนั้นก็มักจะอยู่ในบริบท ของพิธีกรรม ไม่ใช่ในเวลาปกติ

ความครัวหาอาจไม่สามารถไปด้วยกันได้กับการหัวเราะ เพราะการหัวเราะทำให้เราหยุดชะงัก ชั่วคราวกับสิ่งหรือคนที่เราครัวหา คนที่ครัวหาซึ่งเรียกชื่อจังกับอะไรมากๆ จึงรู้สึกว่าสิ่งหรือคนที่เข้า ครัวหา แต่ต้องไม่ได้ ล้อเลียนไม่ได้

อารมณ์ขันยังคงจะเป็นเรื่องต้องห้ามในเรื่องของขันบการแสวงหาความรู้ความจริงใน มนุษยศาสตร์ เพราะการแสวงหาความรู้ความจริงเป็นเรื่อง “ชีเรียส” ในไม่ใช่เรื่อง “ตลก” การมีอารมณ์ ขันในงานวิชาการหรือการเสนอเปเปอร์ จึงอาจถือเป็นเรื่องต้องห้ามที่ไม่มีใครพูดถึง เพราะมันเหมือน เป็นสิ่งที่จะให้ในฐานที่เข้าใจอยู่แล้ว การมีอารมณ์ขันยังอาจทำให้งานเสียไม่น่าเชื่อถือ เพราะอ่าน แล้วเข้า เราจะเชื่อถือเฉพาะเรื่องที่ไม่เข้า เข้าแปลงว่า “เล่นๆ” ไม่จริงจัง แม้ว่าจริงๆ แล้วเรื่องจริงและความ จริงจะเป็นเรื่องตลกก็ตาม แต่การแสวงหาความจริงต้องไม่ใช่เรื่องตลก ดังนั้น แม้ว่ามนุษยศาสตร์จะมี อุดมคติอยู่ที่เสรีภาพในการหาความรู้ความจริง แต่ต้องไม่หาแบบตลก

คำถกคือ เราสามารถหัวเราะความจริงได้หรือไม่ (Laugh at the truth) การหัวเราะความ จริงเป็นเรื่องผิดเพี้ยนกลัวมากไปไหม

เรื่องตลกต้องห้าม (Forbidden Jokes)

ท่านกลางบรรยายศาสตร์ของ Political Correctness เรื่องตลกจำนวนมากก็เข้าข่ายเป็นเรื่องต้องห้าม หรือต้องถูกเงินเชอร์ ความถูกต้องทางการเมืองไม่สามารถทนทานต่อเรื่องตลกบางเรื่องได้ เพราะ ครอบชาติของเรื่องตลกอาจจะในทุกวัฒนธรรมทั่วโลกจะต้องมีความเป็น Sexist และ Racist หรือการ สร้างภาพแบบฉบับที่แฝงนัยของการดูหมิ่นเหยียดหยาม การมีอคติที่มั่นยังทางลบอยู่มากมายเต็มไป หมด เรื่องตลกเกี่ยวกับชนชาติ หรือประเทศเพื่อนบ้าน เป็นเรื่องสามัญที่มีอยู่ด้วยดีนที่สุด ใจของผู้ร่วง

จะมีจิ๊กที่ให้ภาพ Stereo-type เกี่ยวกับคนอังกฤษ คนฝรั่งเศส อิตาเลียน ไอริช เยอรมัน ดัทช์ อเมริกัน รัสเซีย เต็มไปหมด

ตัวอย่างง่ายๆ ของเรางคือ เรื่องตกลเกี่ยวกับชาวเขา หรือการพูดล้อเลียนสำเนียงชาวเขา ซึ่งมีมากขึ้นเรื่อยๆ เมื่อคนกรุงเทพ มีปฏิสัมพันธ์กับชาวเขามากขึ้นๆ เช่น การมาเป็น maid ตามบ้าน หรือการที่ภาพลักษณ์ชาวเขากลายเป็นสิ่นค้า หากพูดตรงๆ แล้ว สำหรับคนกรุงเทพฯ ตกลภายนี้ก็ตกลมาก ตกลข้าวร้าย โดยตกลกจริงๆ เสียด้วย ตกลแบบชาวเขานี้คือเรื่องตกลที่คนกรุงเทพฯ ใช้ท่าทีสถานภาพที่เหนือกว่า Make Fun กับความบกพร่องทางภาษาเป็นหลัก รวมทั้งเรื่องเพศด้วย การใช้ท่าทีมุ่งมองที่เหนือกว่า จึงเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของเรื่องตกลแบบนี้ แต่ในอีกแห่งหนึ่ง การเห็นขันกับอะไรก็ตามที่ “ต่าง” ไปจากตัวเอง ก็อาจเป็นความปอดิที่มีอยู่ในความเป็นมนุษย์ทั่วไป เพราะความเป็นมนุษย์ยอมไม่ใช่ความเป็นเทพ ความเป็นมนุษย์คือความไม่สมบูรณ์แบบ

ถึงกระนั้น บางครั้งเรามักจะมองกันว่า เรื่องตกลที่ชอบธรรมคือเรื่องตกลที่ล้อเลียน เยาะเย้ย ถากถาง ผู้ที่เหนือกว่า ผู้มีอำนาจ ไม่ใช่เรื่องตกลที่กระทำต่อผู้ที่มีสถานะต่ำกว่า ตกลที่ชอบธรรมจึงคือตกลต่อ “ข้างบน” ไม่ใช่ต่อ “ข้างล่าง” ตกลต่อนายกรัฐมนตรี ประธานาธิบดี ไม่ใช่ตกลกับคนเรื่องร้อนร้าบ้าน หรือตลงกับเหยื่อที่ถูกข่มขืน ซึ่งจะถูกดีดอว่าเป็นตกลที่ไร้จริยธรรม

แต่ถ้าหากเรา “ห้าม” เรื่องตกลที่ไม่ถูกต้องทางการเมือง (politically incorrect jokes) ซึ่งหมายถึงตกลที่มีนัยยะกดขี่ทางเพศหรือชาติพันธุ์ การ “ห้าม” นี้ก็อาจเท่ากับเป็นการ “กดขี่” ข้อนสอง ตอบ ขันแรกคือ ตัว Joke นั้น มีนัยกดขี่อะไรบางอย่าง แล้วเราไป “กดขี่” ใช้อำนาจกับการเล่าเรื่องขำขันเหล่านั้นอีกทีหนึ่ง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ແນอ่อนว่า เรา ก็มีทั้ง good joke กับ bad joke และการตัดสินว่าอะไรคือ good joke หรือ bad joke ก็คงเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

ประเด็นสำคัญที่ว่า ปรัชญาของอารมณ์ขันหรือตลง คือ การทำให้ทุกอย่าง “คุณเครื่อง” และคือการ “แขวน” การตัดสินทางศีลธรรม ฉะนั้นจะว่าไปแล้ว อารมณ์ขันยอมต้องอยู่ก้าวถัดไป ล้อแหลม ท้าทายกูญเเก่นท์แบบแผนทางอำนาจ ความถูกต้อง และศีลธรรมเสมอ ดังนั้น ศาสนาซึ่งสร้างโลกและกูญเเก่นท์ทางศีลธรรมที่ขัดเจนจึงต้องมีปัญหากับอารมณ์ขันແนอ ทำให้มักมีประเด็นความกันว่า พระเยซูเคยหัวเราะรีบela พระพุทธเจ้าเคยหัวเราะรีบela

และอาจจะ เพราะความก้าวถัดไป ล้อแหลม ท้าทายอย่างนี้ด้วย บางทีการคิดจะไร้เรียบร้อยอยู่ในแบบแผนมากๆ จึง “ตลง” หรือเห็น “อารมณ์ขัน” ได้ยาก และตามจารีตแล้ว คนที่จะทำ “ตลง” มีอารมณ์ขันได้ก็มักจะเป็น “ผู้ชาย” แบบจะทั้งนั้น เพราะແนอ่อนว่าผู้ชายได้รับอนุญาตจากสังคมให้สามารถล้อเล่น ท้าทาย พลิกแพลง ทะลึ่ง หยาบคาย ใช้ให้พริบปฏิภาณได้มากกว่า “ผู้หญิง” ที่ถูกจำกัดให้อยู่ในกรอบจารีตที่กดทับกว่า

เราจึงอาจมองการหัวเราะและการมองตนเองเป็นโดยเฉพาะในที่ “สาธารณะ” ว่าเป็นเรื่องด้อยด้านของ “ผู้คน” ได้อีกชั้นหนึ่งด้วย

หัวเราะตัวเอง

สุดท้ายนี้ ความสนใจและการหัวเราะที่สำคัญที่สุดกลับคือ การหัวเราะตัวเอง (Laugh at Oneself) มนุษยศาสตร์ก็ต้องรู้จักหัวเราะตัวเอง การหัวเราะคนอื่นเป็นเรื่องง่ายที่สุด เป็นธรรมชาติที่สุด และหากทำกันตลอดเวลา แต่เราควรจะรู้จักและเรียนรู้ว่าหัวเราะตัวเอง การไม่สามารถหัวเราะตัวเองได้ คือการให้ความสำคัญ ซึ่งเรียกได้ว่าความคิดตัวเอง ตัวตนตัวเอง มากเกินไป คิดว่าเราผูกขาด การตีความ การอ่าน การวิเคราะห์ หรือเป็นผู้ค้นพบหรือถ่ายทอด “ความจริง” แล้วเปิดไปอย่างอื่นที่ “ไม่จริง”

ยิ่งพาก Fundamentalist, Ultra-conservative, หรือพากคลั่งชาติ พากสาวกบูชาลัทธิใดๆ ยิ่งต้องรู้จักหัวเราะตัวเอง ว่าตัวเองกำลังทำอะไรกันอยู่

การหัวเราะตัวเอง คือ การลดอัตตา ละลายนตัวตน บ้าง

มันคือการจะตัดออกจากตัวเอง แล้วหันกลับมามองตัวเอง แล้วหัวเราะ

และจริงๆ แล้ว ไม่มีใครในโลกนี้ ไม่มีใครเลยสักคนเดียว ไม่ว่าที่ไหนและเมื่อไหร่ ที่สำคัญและยิ่งใหญ่เสียจนไม่สามารถหัวเราะตัวเองได้

ชุดที่ ๑ “ภาษา สื่อ จินตนาการ อำเภอ”

สื่อ จินตนาการ ศิลปะ และภูมายາ (ศึกษาเฉพาะกรณีร่างกายของผู้หญิง)

รศ. สมเกียรติ ตั้งโนโม

อ.ดร.จิรพร วิทยศักดิ์พันธุ์

ผศ. สมชาย ปรีชาศิลปกุล

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่๒
สนับสนุนโดย สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย
ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
วันที่ ๑๐-๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๘
ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว เชียงใหม่

สถานภาพของผู้หญิงในสื่อ ศิลปะ และภูมิปัญญา (ศึกษาเฉพาะกรณีร่างกายของผู้หญิง)

วศ. สมเกียรติ ตั้้งโน
อ.ดร. จิรพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์
พศ. สมชาย ปรีชาศิลปกุล
โครงการวิจัยบูรณาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

1. สถานภาพของผู้หญิงในสื่อ

Stuart Hall นักทฤษฎีของศูนย์ศึกษาวัฒนธรรมแห่งมหาวิทยาลัย Birmingham ซึ่งเป็นนักคิดคนสำคัญของกลุ่มนักทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory) เห็นว่าการสื่อสารเป็นเรื่องของการสร้างการถ่ายทอด และการรับรู้วัฒนธรรม ผลงานของสื่อมวลชนจึงเป็นรูปแบบวัฒนธรรมในสังคมใหม่ และเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการถ่ายทอดคุณลักษณะของสังคม

Stuart Hall ได้นำเอาทฤษฎีของ Ferdinand de Saussure นักภาษาศาสตร์ผู้บุกเบิกทฤษฎีสัญลักษณ์วิทยา (Semiology) มาขยายความ จากเดิมที่ de Saussure อธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง "ภาษา" กับ "ความเป็นจริง" เขายังว่า ภาษาไม่ใช่แค่ภาษาที่มีความหมายมากกว่าการตั้งชื่อสิ่งต่างๆ เพื่อเอาไว้ใช้งาน เมื่อกล่าวถึงในครั้งต่อๆ ไป แต่ภาษาช่วยให้มนุษย์สามารถจัดระบบ (Organize) สร้าง (Construct) และเป็นเครื่องมือ (Instrument) ให้มนุษย์เข้าสู่ "ความเป็นจริง"

Hall ได้ขยายความต่อไปว่า แท้ที่จริงแล้วไม่มีสิ่งที่เรียกว่า "ความเป็นจริง" ที่ลอยอยู่ในสัญญาคต แต่ "ความเป็นจริง" ทุกอย่างรอบตัวเราล้วนแล้วแต่มีผู้สร้างขึ้นมา โดยกระบวนการของภาษา ดังนั้นบทบาทสำคัญประการหนึ่งของสื่อมวลชน คือ การสร้าง "ความเป็นจริง" ในสังคม ซึ่งอาจจะมีอยู่หลายชุดตามลักษณะของสื่อ แล้วเผยแพร่ถ่ายทอด "ความเป็นจริง" ด้วยวิธีการที่ Hall เรียกว่า "การเข้ารหัส" และ "การถอดรหัส"

สื่อมวลชนได้ใช้ภาษาของสื่อ ไม่ว่าจะเป็นภาษาเขียน ภาษาภาพ ภาษาดันดีและองค์ประกอบอื่นๆ ด้วยกระบวนการเลือกเฟ้น ตัดต่อ จัดวางตามเกณฑ์ทางศิลปะ ซึ่งกระบวนการนี้ Hall เรียกว่า การเข้ารหัส (Encoding) เพื่อให้ผู้รับสารถอดรหัส (Decoding) กลับความหมายกล้ายเป็นความรับรู้ แม้ผู้ส่งสารและผู้รับสารไม่จำเป็นต้องใช้รหัสชุดเดียวกัน และผู้รับก็มีสิทธิ์เลือกตีความตามภูมิหลังและปัจจัยด้านจิตวิทยาของผู้รับสารแต่ละราย แต่ก็ไม่ใช่ตีความอย่างสม่ำเสมอ ไร้ทิศทาง แต่เป็นความหลากหลายได้กรอบความคิดชุดหนึ่ง (polysemic) ซึ่งซึ่งให้เห็นว่ากระบวนการสื่อความ การเข้ารหัสและการถอดรหัสเป็นกระบวนการที่ถูกสร้าง (being constructed) อย่างเป็นระบบและมีเป้าหมาย

เมื่อนำทฤษฎีของ Hall มาวิเคราะห์สื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อโฆษณา (Advertising) จะเห็นว่าธุรกิจโฆษณาทุ่มเงินมหาศาลเพื่อจัดเติมกระบวนการเข้ารหัสที่มีประสิทธิภาพ ตั้งแต่

วิเคราะห์ผู้รับสาร วางแผนการโฆษณา เพื่อสร้าง "ความเป็นจริง" ชุดหนึ่งขึ้นมาให้ผู้รับสารมีความต้องการบริโภคสินค้าเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมบริโภคนิยม นักโฆษณา มีความพิถีพิถันในการคัดสรร ภาษาเยี่ยน ภาษาภาพและภาษาดานตรีที่ผ่านการทดสอบว่า มีพลังโน้มน้าวใจให้ผู้รับสารเกิดความเชื่อว่าสินค้านั้นจำเป็นสำหรับตน และตัดสินใจซื้อสินค้านั้นมาบริโภค ทั้งๆที่ผู้รับสารอาจไม่มีความจำเป็นต้องใช้สินค้านั้นๆเลย

การโฆษณาเป็นกลไกสำคัญในการหล่อหลอมและขับเคลื่อนวัฒนธรรมบริโภคนิยมด้วยกลยุทธ์การวางแผนและการใช้สื่ออย่างทรงพลังเพื่อนำเสนอใจให้ผู้รับสารให้ยอมรับ "ความเป็นจริง" ในโฆษณา ผู้รับสารจ่ายเงินมากขึ้นเพื่อซื้อสินค้าที่ไม่จำเป็นในบริบูรณ์ที่มากเกินความต้องการ เพียงเพื่อได้ครอบครองและนำไปเก็บไว้ที่บ้าน นอกเหนือไป "ภาพลักษณ์" ที่อันเป็นผลพวงของการสร้าง "ความเป็นจริง" ยังทำให้ผู้รับสารจ่ายเงินซื้อสินค้าเพื่อบรรจุสร้างภาพลักษณ์ที่ตนประดิษฐา โฆษณาจึงไม่เพียงแต่กระตุ้นความอยากรู้สึกต้องการได้สินค้าเท่านั้น แต่ยังกำหนดแบบแผนที่วิตร่วมไปถึงบทบาทและสถานภาพของผู้รับสารที่ใช้สินค้านั้นๆไปด้วย

กลุ่มผู้รับสารที่ได้รับผลกระทบจากการโฆษณามากที่สุด คือกลุ่มผู้หญิงซึ่งถูกใช้เป็นตัวตุ้นในโฆษณาเพื่อเสนอขายสินค้าและเป็นกลุ่มเป้าหมายที่โฆษณาต้องการกระตุ้นความอยากรู้สึกตัดสินใจจ่ายเงินซื้อสินค้า

ในสหราชอาณาจักรมีการสำรวจพบว่า โดยเฉลี่ยผู้หญิงจะดูโฆษณาประมาณ 400 ถึง 600 ชั้นต่อวัน (Dittrich, L. "About-Face facts on the Media" About-Face website. [Online: <http://about-face.org/resources/facts/media.html>.] จ้างใน > Body Image & Advertising) เมื่อผู้หญิงอายุ 17 ปี ผู้หญิงจะได้รับชมโฆษณาสินค้าผ่านสื่อต่างๆ ถึง 250,000 ชั้น (Media Influence on Teens. Facts compiled by Allison LaVoie. The Green Ladies Web Site.

[\[http://kidsnrg.simplenet.com/grit.dev//london/g2_jan12/green_ladies/media/\]](http://kidsnrg.simplenet.com/grit.dev//london/g2_jan12/green_ladies/media/)

เมื่อผู้หญิงใช้เวลาในการดูโฆษณามาก โอกาสที่จะดูซับซ้อนรับ "ความเป็นจริง" ในโฆษณา ก็ย่อมมีมาก ผลที่ตามมาคือ ผู้หญิงถูกทำให้ยอมรับบทบาทและสถานภาพความเป็นผู้หญิงตาม "ความเป็นจริง" ที่เสนอในโฆษณา

ร่างกายของผู้หญิงในสื่อภาพผู้หญิงในสังคมอเมริกันจะถูกนำเสนอออกมาเป็น 2 แบบ คือ สาวพรหมจารี และโสเกนีตามแนวคิดแยกข้าวแบบตะวันตก (Euro-American thought) แบบแรก เป็นสาวใส่ชื่อ บริสุทธิ์ ไร้เดียงสา สอดคล้องกับบุคลิกของพระแม่มารีตามแนวของคริสตศาสนา อีกแบบหนึ่งเป็นสาวยั่วเสน์ท์เติมไปด้วยมารยาษาด้วย สอดคล้องกับบุคลิกของอีฟ ตามความเชื่อแบบจุดหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ภาพผู้หญิงในโฆษณาจะถูกเน้นเรื่องทางเพศโดยตอกย้ำความดึงดูดทางเพศเพื่อมุ่งขายสินค้า (Fox, R.F.(1996) Harvesting Minds : How TV Commercials Control Kids.

Praeger Publishing: Westport, Connecticut) "ความเป็นจริง" ที่สื่อโฆษณาสร้างให้ผู้หญิงยอมรับ คือ ผู้หญิงต้องสวยและหุ่นดี การสำรวจโดยนิตยสาร Teen People ระบุว่าผู้หญิง 27% รู้สึกว่าถูกกดดันโดยสื่อให้ต้องมีรูปร่างผอมบาง ("How to love the way you look" Teen People October, 1999)

จากการวิจัยโดยบริษัทตัวแทนโฆษณา Saatchi and Saatchi เมื่อปี 2539 พบว่าโฆษณาทำให้ผู้หญิงเกิดความหวาดกลัวว่าจะแก่ และไม่มีเสน่ห์ดึงดูดเพศตรงข้าม (Peacock, M. (1998). "Sex, Housework & Ads." Women's Wire web site. [On line: <http://Womenswire.com/forums/image/D1022/>]

โฆษณาส่วนใหญ่สร้างให้รูปร่างเพรียบผอมเป็นมาตรฐานของความงามแห่งอิสตอรี ทั้งๆ ที่ไม่ใช่สิ่งที่จะพบรseen ในผู้หญิงสุขภาพดีโดยปกติทั่วไป ในความเป็นจริง นางแบบแฟชั่นมีน้ำหนักน้อยกว่าผู้หญิงโดยเฉลี่ยถึง 23% ("Facts on Body and Image," compiled by Jean Holzgang, Just Think Foundation website. [Online: <http://www.justthink.org/bipfact.html>]

ผู้หญิงอายุระหว่าง 18-34 ปี จะมีโอกาสเพียง 7% ที่จะมีรูปร่างเหมือนนางแบบตามที่แฟชั่น และเพียง 1% เท่านั้นที่จะมีโอกาสผอมบางเท่ากับสุขภาพดีแบบมาตรฐานเปอร์โรมีเดล (Olds, T. (1999) Barbie figure "life-threatening." The Body Culture Conference. VicHealth and Body Image and Health Inc.)

เด็กสาว 69% ในงานวิจัยชิ้นหนึ่งกล่าวว่า นางแบบตามนิตยสารมีอิทธิพลต่อความคิดของคนเกี่ยวกับรูปร่างที่สมบูรณ์แบบ ("Magazine Models Impact Girls' Desire to Lose Weight, Press Release." (1999). American Academy of Pediatrics)

การยอมรับรูปร่างผู้หญิงที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงทำให้เกิดมาตรฐานที่เป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติสำหรับผู้หญิงส่วนใหญ่ นักวิจัยบางคนเชื่อว่า นักโฆษณาจึงใจสร้างให้รูปร่างให้รูปร่างผอมบางกลายเป็นเรื่องปกติ เพื่อที่จะสร้างความอยากรถึงที่เป็นไปไม่ได้เพื่อกระตุ้นการบริโภคสินค้า อาจารย์ด้านจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดกล่าวว่า "สื่อทำการตลาดกับความอยากรถโดยผลิตข้อความที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ลือลือบทอดตลาดของความผิดหวังและความตื้บช่องใจ ผลคือลูกค้าผลิตภัณฑ์ลดความอ้วนไม่เคยหมดไป" (Hamburg, P. (1988). "The media and eating disorders: who is most vulnerable?" Public Forum: Culture, Media and Eating Disorders, Harvard Medical School).

จะเห็นได้ว่าอุดสาหกรรมผลิตภัณฑ์ลดน้ำหนักอย่างเดียวรายได้หมุนเวียนเป็นมูลค่าถึง 33 พันล้านเหรียญสหรัฐ (Schneider, K. "Mission Impossible." People Magazine, June 1966.) นับได้ว่าผู้โฆษณาปะทะความสำเร็จอย่างยิ่งในการวางแผนกลยุทธ์การตลาด

การที่ธุรกิจโฆษณาในสื่อต่างๆ สร้างมาตรฐาน "ความเป็นจริง" ที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริง นอกจากจะส่งผลให้ผู้หญิงจ่ายเงินซื้อผลิตภัณฑ์ลดน้ำหนักเพื่อหวังว่าวันหนึ่งจะได้ผอมลงตามมาตรฐานในอุดมคติแล้วยังมีผลกระทบต่อจิตใจอย่างมากมาย

ผู้หญิงส่วนใหญ่ที่รูปร่างปกติจะรู้สึกว่าตนของข้างในไปและไม่พอใจกับน้ำหนักตัวจนทำให้ขาดความมั่นใจ และความภาคภูมิใจในตัวเองลดลง ความประณีตอันดับแรกของเด็กสาวอายุระหว่าง 11-17 ปีคือ อยากรอด (Facts on Body and Image," ข้างล่าง)

แม้แต่เด็กหญิงอายุเพียง 5 ขวบก็แสดงความหวาดวิตกว่า กลัวความอ้วน (Media Influence on Teens, ข้างล่าง) 80 % ของเด็กหญิงอายุ 10 ขวบเริ่มรับประทานอาหารลดความอ้วน (Kilbourne, J. "Slim Hopes," Video, Media Education Foundation, 1995) ไม่ต่างในช่วงเวลาใดก็ตาม 50% ของผู้หญิงอเมริกันต่างกำลังลดน้ำหนัก (Schneider, K. ข้างล่าง)

ธุรกิจโฆษณาไม่เพียงแต่กระตุนความอยากรู้ให้ผู้หญิงเป็นทาสการบริโภคสินค้าเท่านั้น แต่ยังทำให้ผู้หญิงเป็นวัตถุของการนำเสนอสินค้าที่จะส่งผลให้สังคมชนชาติการกระทำความชุนเรื่องต่อผู้หญิง Jean Kilbourne นักวิชาการที่รณรงค์ให้สังคมตื่นตัวและเท่าทันสื่อได้ศึกษาเกี่ยวกับการนำเสนอภาพผู้หญิงในลีอตต่อเนื่องมา 30 ปี พบว่า ผู้หญิงในสังคมอเมริกันถูกสื่อหอบล้อมให้เชื่อว่าความเป็นหญิงคือต้องงามไม่มีที่ติ โดยบริโภคสินค้าเสริมความงามต่าง ๆ ต้องใช้ภาษาที่ตึงดุดความสนใจของเพศตรงข้าม ต้องดูแลรักษาตัวให้ดูดี แต่ความบวชทุกชิ้นผอง Kilbourne ได้เสนอภาพจากสื่อที่เชอเก็บสะสมไว้ในรูปของสไลด์ ภาพบนตัวราชดี ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้หญิงถูกฉีด และตัดต่อออกเป็นชิ้น ๆ เพื่อนำเสนอเป็นส่วนเดียว แล้วทำให้ดูดงดงามแม้ในสภาพผอมแห้งหรือถูกมาตรฐาน

Kilbourne อธิบายว่า โฆษณาทำให้การข่มขืนดูเป็นเรื่องยิ่งใหญ่ และทำให้ผู้หญิงกล้ายิ่งกว่า เป็นวัตถุทางเพศ สิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการการทำให้ผู้หญิงเปลี่ยนสภาพจากความมีตัวตนเป็นวัตถุ สิ่งของ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดที่สุดคือ โฆษณาการทำศัลยกรรมหน้าอกที่ผู้หญิงต้องผ่านขั้นตอนที่เจ็บปวดและบอยครั้งที่ผู้หญิงจะสูญเสียความรู้สึกบริเวณทรวงอกหลังผ่าตัดเพียงเพื่อจะเป็นวัตถุสนองความต้องการที่มิใช่ตนเอง

เมื่อเปรียบเทียบกับสังคมไทย แม้จะยังไม่มีการศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจัง แต่ปรากฏการณ์ในธุรกิจโฆษณาไทยแบบไม่ต่างอะไรจากสังคมอเมริกัน เพราะบริษัทโฆษณาในเมืองไทย ส่วนใหญ่คือบริษัทลูกของอเมริกาย้อมมีนิยามและภาระวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดในกรอบเดียวกัน บริษัทที่ไม่ใช่สาขา ซึ่งอาจหมายถึงบริษัทจากประเทศอื่นหรือบริษัทของคนไทยเองก็มีกรอบของกลยุทธ์การตลาดไม่ต่างกัน หากจะต้องแข่งขันเพื่อความอยู่รอดในวงการโฆษณา ผู้หญิงจึงถูกมองเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในฐานะผู้ซื้อสินค้า และเป็นวัตถุในการดึงดูดให้ผู้อื่นมาซื้อสินค้า

ผู้หญิงไทยเรียนรู้ "ความเป็นจริง" จากสื่อว่าผู้หญิงต้องสวยจึงจะมีคุณค่า ผู้หญิงสวยต้องมีรูปร่างผอมบาง ผิวขาวนวลเนียน ใบหน้าไร้สิวฝ้า ผิวขาวสลวยเด็กดำ ผู้หญิงถูกกระตุ้นให้ซื้อสินค้าโดยภาพผู้หญิงที่เชือด มีเสน่ห์ที่สูงคัดเลือกมาสำหรับในสื่อโฆษณา

ผู้หญิงถูกทำให้เป็นเหี้ยโดยกระบวนการอันขับขัน แบบยล ซึ่งหากไม่มีการสร้างภูมิต้านทานให้ผู้หญิงเป็นผู้รับสารที่เท่าทันสื่อ ก็ไม่อาจกล่าวได้ว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีสุภาพดี เพราะการที่สมาชิกของสังคมด้านนี้นิริโภษบุนความเป็นจริงลงย่อมเป็นความป่วยไข้ทางใจที่ส่งผลทำให้สังคมพิกลพิการ ขาดสมดุล และเสื่อม

2. สถานภาพของผู้หญิงในศิลปะ

หากสำรวจดูถึงสถานภาพของผู้หญิงในวงการศิลปะ ท่ามกลางวันเวลาที่ผ่านมาในประวัติศาสตร์ศิลปแบบศูนย์กลางยุโรป(Eurocentric) จะพบว่า ผู้หญิงเป็นชนชั้นสองในวงการศิลปะ ทั้งนี้ เพราะเรื่องราวส่วนใหญ่ที่เกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของผู้หญิง นับว่ามีน้อยกว่าผู้ชายเป็นอันมาก จำเพาะเหพเจ้าส่วนใหญ่ของกรีก ซึ่งเป็นเนื้อหาทางศาสนาที่มีกล่าวถึงในเทพปกรณัม เป็นรายชื่องกีริ ผลงานทางด้านประดิษฐกรรม รวมทั้งภาพจิตกรรมต่างๆบนภาชนะโบราณ สมัยดังกล่าว ก็จะพบว่า เทพเจ้าที่เป็นชายมีบทบาทและความสำคัญมากกว่าหญิงเป็นส่วนใหญ่

กล่าวในด้านด้วยของศิลปินเองก็ตาม ศิลปินหญิงในประวัติศาสตร์ศิลป์ก็เช่นกัน จำนวนของศิลปินหญิงในท่ามกลางโลกในภูมิภาคทั่วโลก ปริมาณของศิลปินหญิงก็มีน้อยกว่าชายอย่างเห็นได้ชัด หรือแทบไม่ปรากฏนามกันเลย เช่นในยุโรปนับตั้งแต่กรีกเป็นต้นมา สมัยกลาง สมัยเรอเนสซองค์ จนกระทั่งถึงคริสตศตวรรษที่ 17 แทบจะไม่มีนักประวัติศาสตร์ศิลป์คนใดจำกัดศิลปินหญิงได้เกิน 10 คน ในขณะที่ศิลปินชายมีมากนับเป็นร้อยคน

แม้แต่ในปลายคริสตศตวรรษที่ 19 ที่ผ่านมานี้เอง ช่วงที่ศิลปะ Impressionism และ Post impressionism รุ่งเรือง โลกศิลปะส่วนใหญ่รู้จักแต่ชื่อเดียงของศิลปินชายที่โด่งดังเท่านั้น อย่าง เช่น Manet, Pissarro, Degas, Cezanne, Sisley, Monet, Renoir, Seurat, Toulouse-Lautrec, Bonnard, Matisse, Dufy เป็นต้น ส่วน Morisot, Cassatt ซึ่งเป็นชื่อของศิลปินหญิงในยุคสมัยเดียวกับ ผู้สนับสนุนศิลปะทั้งหลายที่ไม่ใช่นักประวัติศาสตร์ศิลป์แทบไม่ได้ยินชื่อหรือรู้จักกันเลย (The Cowles Comprehensive Encyclopedia: The Volume Library, p.1792)

มีคนเคยกล่าวเอาไว้ว่าในชั้นเรียนของบรรดานักศึกษาศิลปะตามสถาบันสอนศิลปะโดยทั่วไป พวกรเขามีคู่แข่งที่จะเป็นศิลปินที่มีชื่อเดียงในอนาคต เพียงแค่ครึ่งห้องที่เป็นชายด้วยกันเอง เท่านั้น และคนเหล่านี้จะเป็นผู้ที่ได้รับการคัดเลือกให้แสดงผลงานศิลปะระดับชาติ ด้วยเหตุดังนั้น พื้นที่ในห้องศิลปะห่วงผู้หญิงกับผู้ชายจึงแตกต่างกันตามไปด้วยซึ่งที่จริงสำหรับเรื่องนี้เป็น เพราะผู้หญิงได้ถูกกีดกันในการเข้าเรียนศิลปะนานับตั้งแต่ต้น ซึ่งเพิ่งมาเปิดโอกาสให้สามารถเลือกเรียนศิลปะได้เมื่อไม่นานมานี้

คำตามคือว่า มีเหตุผลอะไรที่อยู่เบื้องหลังการกีดกันดังกล่าวและอุปสรรคของความเป็นหญิงยังไม่หมดแค่นั้น หลังจากที่พวกรอได้รับอนุญาตให้สามารถเข้าเรียนศิลปะได้แล้ว แต่พวกรือกลับถูกปิดกันไม่ให้เข้าชั้นเรียนในการเรียนภาพเปลือย

คำตามข้อสองที่ตามมาก็คือ อะไรคือสาเหตุของข้อห้ามเหล่านั้น ในแวดวงศิลปะที่เรารู้จักกันโดยทั่วไป มิใช่จะมีแต่เรื่องของศิลปิน ศิลปะและหอศิลป์เท่านั้น ยังมีเรื่องของภัณฑารักษ์ศิลปะ นักวิชาการศิลปะ นักประวัติศาสตร์ศิลป์ นักโบราณคดีศิลปะ นักปรัชญาศิลปะ นักสะสมผลงานศิลปะ ฯลฯ

เกือบจะกล่าวได้ว่า บุคคลในวิชาชีพเหล่านี้ล้วนเป็นผู้ชายเป็นผู้ถือครองสิทธิข้างต้นนี้ทั้งสิ้นโดยมิผู้หญิงเป็นองค์ประกอบประป้ายอยู่ที่ชายขอบของวงการศิลปะ ด้วยเหตุนี้ สถานภาพของผู้หญิงในแวดวงของประวัติศาสตร์ศิลปะจึงมีบทบาท ความสำคัญ รวมไปถึงพื้นที่และเวลา น้อยกว่าผู้ชายอย่างเห็นได้ชัด

แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อเท็จจริงในทางกลับกันที่น่าสนใจคือว่า แม้สถานภาพของผู้หญิงในวงการศิลปะจะมีบทบาท ความสำคัญพื้นที่และเวลาในการแสดงออกทางศิลปะน้อยกว่าผู้ชายแต่ภาพร่างกายที่เปลือยเปล่าของผู้หญิง(Nude)ที่ถูกเขียนขึ้นมาเป็นภาพ กลับมีมากกว่าผู้ชายอย่างน่าพิศวง

ร่างกายของผู้หญิงในงานศิลปะ หากจะสำรวจกันถึงภาพร่างกายเปลือยเปล่าของผู้หญิง ที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ศิลป์ภาพแรกๆ ที่ยังคงเหลือรอดอยู่บนโลกของเราในนี้ เราจะพบผลงานประติมกรรมร่างกายเปลือยเปล่าของผู้หญิงที่มีชื่อเสียง ได้แก่ ภาพของ Venus of Willendorf ซึ่งถือว่าเป็นผลงานศิลปะที่รู้จักกันดีในหมู่ของนักประวัติศาสตร์ศิลป์และนักโบราณคดี

ผลงานดังกล่าว มีลักษณะเป็นภาพของหญิงเปลือยที่กำลังตั้งครรภ์ ขนาดของเต้านมมีขนาดใหญ่ ส่วนหน้าตามีลักษณะตะปุ่มตะป้า บรรดาنانักโบราณคดีและนักประวัติศาสตร์ศิลป์สันนิษฐานว่า หน้าตามีใช้สิ่งสำคัญของผลงานศิลปกรรมชิ้นนี้ ทั้งนี้เพราะงานประติมกรรมชิ้นดังกล่าว ต้องการเน้นให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ อันเป็นความเชื่อของคนในยุคโบราณ

ร่างกายอันเปลือยเปล่าของผู้หญิงในยุคต่อมาที่มีชื่อเสียง ก็คือภาพ Venus เช่นกัน ซึ่งทำขึ้นมาในสมัยโรมัน เป็นภาพที่เปิดเผยให้เห็นร่างกายส่วนบนที่เปลือยเปล่า ท่อนล่างมีผ้าคลุมอยู่ซึ่งกำลังจะหลุดล่วง ภาพนี้นำมายากับการนับโบราณที่พูดถึงเทพธิดาแห่งความรักที่สอดคล้องกับเทพธิดา Aphrodite ของกรีก (Oxford Advanced Learner's Encyclopedic, Dictionary)

มาถึงยุคกลาง(The Middle Age)ในยุโรป ซึ่งคริสตศาสนาเรื่องอำนาจ ภาพเปลือยได้นhay ไปจากความเชื่อทางศาสนาดังกล่าว ผู้หญิงที่ปรากฏในงานภาพเขียนต่างๆ ของยุคนี้ รวมไปถึง ผ้าอ่ายงค่อนข้างมิดชิด จนกระทั่งมาถึงยุคสมัยเรอเนสซองค์ ราชคริสตศตวรรษที่ 15 ที่บรรดาศิลปินทั้งหลายได้กลับไปศึกษางานศิลปกรรมของกรีกโบราณ

ผลงานจิตรกรรมชื่อ "กำเนิดวีนัส"(The birth of Venus) ของ Sandro Botticelli (1445-1510) (The Random House Dictionary of Art and Artists) เป็นผลงานเทคนิคจิตรกรรม ซึ่งได้กลับมา เทียนภาพเปลี่ยนของวีนัสสืกครั้งหนึ่ง ภาพดังกล่าวเป็นภาพเปลี่ยนของผู้หญิงทั้งเรือนร่าง เต็มด้วย ข้อจำกัดทางศาสนาคริสต์ ที่ยังคงมีอิทธิพลอยู่ในเวลานั้น ศิลปินจึงใช้เล่นเรื่องราวทางศิลปะด้วย การเทียนภาพว่ายเทพ กำลังเปลี่ยนไปที่เรือนร่างของวีนัสจนผ้าผ่อนหลุดลุย

เมื่อหันกลับมาดูในวัฒนธรรมตะวันออก โดยเฉพาะในงานศิลปะที่เกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมและศาสนาของอินเดียโบราณ เรายจะพบภาพ "การสูตร" ของศาสนาอินดูอันมีชื่อเสียง ซึ่งเป็นภาพของหญิงชายในภาพของการร่วมเพศในท่าที่แล้วรูปแบบต่างๆ อันเป็นการสะท้อนถึงวิถีชีวิต และหลักธรรมทางศาสนา ในส่วนของพระพุทธศาสนา ก็เช่นเดียวกัน ภาพเปลี่ยนของเทพธิดาพญา มากที่กำลังร่ายรำต่อหน้าพระพักตร์ของสิทธิ์ตถา ถือเป็นภาพที่มีชื่อเสียงก่อนที่พระองค์จะทรงตรัสรู้ และพ้นจากโลกภัยไปสู่โลกธรรมเป็นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

นอกจากนี้ ในทางพระพุทธศาสนาของอินเดีย จะมีภาพเทียนประเท่านี้ที่เรียกว่าภาพ Yab Yum อันเป็นภาพของพระโพธิสัตว์กำลังสูบสอดกับศักดิ์ของพระองค์ที่เป็นหญิง ในท่าของ การสูบสอด โดยศักดิ์นั่งอยู่บนพระเพรากของพระองค์ในท่วงท่าของการสั่งวาส คำอธิบายเกี่ยวกับ ปริศนาในเนื้อหาของภาพดังกล่าว หมายถึง การรวมตัวพระบัญญากิคุณ และพระกรุณาธิคุณ อัน เป็นที่มาของพระบาริสุทธิคุณ ซึ่งปัจจุบันภาพเหล่านี้ ยังมีการเขียนขึ้นมาอยู่และแพร่หลายพอสมควร

ในผลงานจิตรกรรมฝาผนังของห้องถินล้านนา และของภาคกลางของประเทศไทย ภาพเปลี่ยนท่อนบนระหว่างหญิงชายดูมิใช่ของเปลก และมีมากพอๆ กัน สรุปภาพของผ้าโ令人กระเบนหลุดลุยมองเห็นอ้ายยะเพศ หรือภาพประเจิดประเจ้อทั้งหญิงชาย ดูเหมือนว่าจะพบเห็นกันอยู่เสมอตามจิตรกรรมฝาผนังของวัดต่างๆ โดยทั่วไป ภาพที่ปรากฏให้เห็นเหล่านี้ถือเป็นภาพทดลองของ พวกรดวากาดัวตีนกำแพง อันหมายถึงภาพตัวชาวบ้านที่ช่างไทยสมัยโบราณแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต ตามปกติของผู้คนธรรมชาติ ยังไม่มีความสำรวมพอ ซึ่งเป็นภาพสะท้อนของผู้ที่ยังห่างไกลจากพระพุทธศาสนา

นอกจากนี้ ภาพตัวพระตัวนางซึ่งปกติแล้วเป็นภาพของชนชั้นสูงในจิตรกรรมฝาผนังไทย จะสมใส่เครื่องทรงครบชุดมิดชิดกับปรากฏว่าในภาพ ถูกเขียนให้ตัวนางจำานวนหนึ่งที่สวมมงกุฎเปลี่ยนกายท่อนบนลงเล่นน้ำ เท่นดังที่เคยปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังที่วัดทองนพคุณ ภาพดังกล่าว หากวิเคราะห์คู่กันไปกับงานวิชาการด้านสังคม-วัฒนธรรมต่างๆแล้ว ก็เป็นการสะท้อนถ่ายถึงวิถีชีวิตไทยที่มีความเป็นอยู่คล้ายๆกันระหว่างเจ้านายกับไพรีสามัญชนซึ่งมิได้มีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากกันมากมายนัก

หันกลับมาของภาพเปลือยในปัจจุบันของสังคมไทย เราจะพบว่าภาพร่างกายเปลือยที่พบเห็นกันอยู่ ถูกเขียนขึ้นมาในลักษณะที่เป็นทั้งรูปธรรมแบบเหมือนจริงและนามธรรมที่คลื่นคลายและบิดเบือนไปจากความเป็นจริง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นภาพของผู้หญิงเปลือย หากเป็นภาพของผู้ชายเปลือย(โดยเฉพาะท่อนบน) ส่วนมากมักจะเป็นผลงานของศิลปะของกลุ่มศิลปะเพื่อชีวิต ที่สะท้อนถึงชีวิตความเป็นอยู่อันทุกข์ลำเดือดของชนชั้นล่าง ทั้งชราวนะและชนกรุณาราชีพ หากจะมีภาพของผู้หญิงเปลือยก็เป็นภาพของหญิงโสเกนี และหญิงชาวบ้านที่ถูกทำร้ายด้วยการใช้กำลังและอำนาจที่รุนแรงต่างๆ อันเป็นการสะท้อนเนื้อหาของภาพเปลือยในอีกลักษณะหนึ่ง

ภาพเปลือยส่วนใหญ่ในสังคมไทย นอกจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีภาพเปลือยที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับร่างกายของผู้หญิง ซึ่งปรากฏให้เห็นทั้งบนภาพปฏิทิน โปสท์ครอส และแผ่นปิดโฆษณาภาพยนตร์ ทั้งเปลือยเฉพาะร่างกายท่อนบนและทั้งท่อนบนและท่อนร่าง เพื่อใช้เป็นวัตถุของการบริโภคด้วยการจ้องมองของผู้ชายที่ส่อไปในเรื่องทางเพศ

ภาพเหล่านี้ปกติแล้วได้แพร่กระจายไปสู่ที่มีค่านิยมไม่แตกต่างกันระหว่างชนชั้นล่างชนชั้นกลาง และระหว่างชนชั้นกลางและชนชั้นสูง เพียงแต่ว่าชนชั้นกลางและชนชั้นสูงมักนิยมบริโภคสิ่งที่ได้การประทับตราว่าเป็นผลงานทางด้านศิลปะมากกว่าเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ภาพของผู้ชายเปลือยในสังคมไทยก็มีให้พบเห็น เช่นเดียวกัน ซึ่งก่อนหน้านี้และพบเห็นกันบ่อยๆ ก็คือ ภาพของนักก่อการ นักมวย ตลอดรวมไปถึงภาพโฆษณา น้ำมันมวย และน้ำมันนวดแก้เคล็ดขัดยอกต่างๆ ที่ใช้ภาพของผู้ชายเปลือยเป็นตัวแทนการโฆษณา แต่ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าเริ่มมีการบริโภคร่างกายของผู้ชายเปลือย เช่นเดียวกัน ในฐานะที่เป็นวัตถุของการจ้องมองและส่อค้าเรื่องระหว่างทางเพศตามหน้าที่ของผู้หญิงในสังคมไทย

หากเราจะย้อนกลับไปดูในประวัติศาสตร์ศิลปะและวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งถือเป็นโลกแห่งอารยธรรมที่ก้าวหน้ามากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ภาพผู้ชายเปลือยกับมือยุน้อยซึ่งมากในท่ามกลางภาพของผู้หญิงเปลือยนับพันนับหมื่นชิ้นอย่างเทียบกันไม่ได้ และหนึ่งในนั้นของภาพผู้ชายเปลือยที่ร่างกายเปลือยเปล่าทั้งท่อนบนและท่อนล่าง ซึ่งรู้จักกันมากที่สุดก็คือภาพของ Jesus

นอกจากนี้แล้วก็ยังมีอีกภาพหนึ่งซึ่งผู้ที่สนใจทางด้านศิลปะโดยมากก็รู้จักกันทุกคนก็คือผลงานประติมากรรมที่สลักเสลาขึ้นมาจากหินอ่อนของ Michelangelo ได้แก่ภาพ David (***)

เปรียบเทียบกับแหล่งที่ถูกประณามว่า ดินแดนแห่งอนารยะธรรมอย่างแอฟริกาซึ่งศูนย์กลางยุโรปเรียกชานว่า เช่นนี้ในสมัยล่าอาณานิคม ภาพหญิงและชายเปลือย มีให้พบเห็นเกือบทุกที่ในรูปของประติมากรรมแกะสลักที่ทำขึ้นมาจากการรุกราน ซึ่งกล่าวในเชิงบرمามันแล้ว ถือว่ามีความสมอภาค และมีความสมดุลย์ในเรื่องของสัดส่วนอย่างมีนัยสำคัญ

สิ่งเหล่านี้เป็นสacheท้อนถึงอะไรได้บ้าง และได้บอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาระหว่างความสัมพันธ์หญิงชายอย่างไรในเชิงเปรียบเทียบกับการยธรรมของยุโรปที่ตระหนักว่าตนเองเหนือกว่าดินแดนอันป่าเถื่อนเหล่านั้น

ทั้งหมดนี้ เป็นเรื่องที่นำเสนออย่างยิ่งเกี่ยวกับปรากฏการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้นในวงการศิลปะและแวดวงประวัติศาสตร์ศิลปะเกี่ยวกับสถานภาพของหญิงชายโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับเรื่องร่างของผู้หญิงในฐานะกรณีศึกษา อะไรมีความจริงที่อยู่เบื้องหลังสถานภาพดังกล่าวของผู้หญิงที่ปรากฏขึ้นมาเป็นวัตถุพยานเหล่านั้น และอะไรมีต้นตอที่ลึกซึ้งไปกว่าความจริงดังกล่าว

สิ่งเหล่านี้เป็นดัชนีที่ชี้ถึงสุขภาวะทางสังคม-การเมืองเรื่องเพศได้หรือไม่ และในประวัติศาสตร์ศิลปะจะนับเป็นเหตุการณ์ศิลปะ(Art event)ในปัจจุบัน สุขภาวะดังกล่าวมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง ทั้งในระดับของเวลาและสภาพภูมิศาสตร์อันเป็นอินโนเวชันของศิลปะ

*** (หมายเหตุ: โดยเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมทางศิลปะของยุโรป เรายังไม่พนกพาของร่างกายหญิงหรือชายเปลี่ยนโดยคาดในวัฒนธรรมศิลปะของจีนและอินเดียโบราณเลย ยกเว้นพาของกรีกที่ร่วมเพศของหญิงชาย เช่น สมุดข้างหมอน และภาพกามสุตรอันเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและเรื่องราวทางศาสนา)

3. สถานะของผู้หญิงในระบบกฎหมาย

การพิจารณาสถานะของเพศหญิงในระบบกฎหมาย สามารถที่จะทำความเข้าใจได้ใน 2 แง่มุมที่สำคัญ คือ

3.1 การให้ความคุ้มครองและรับรองสิทธิของเพศหญิงในฐานะของการเป็นมนุษย์

การพิจารณาสถานะของเพศหญิงในแง่นี้เพศหญิง จะได้รับการคุ้มครองสิทธิต่างๆ ในลักษณะเช่นเดียวกับที่บุคคลทั่วไปได้รับในฐานะที่ถือกำเนิดมาเป็นมนุษย์ เช่น สิทธิในชีวิต สิทธิในเนื้อตัวร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน เป็นต้น นปจุบันการถือกำเนิดขึ้นเป็นเพศหญิงและชายได้รับการยอมรับว่ามีสถานะเป็นมนุษย์ เช่นเดียวกัน

3.2 การพิจารณาสถานะของเพศหญิงด้วยการเปรียบเทียบกับเพศชาย

แม้ว่าจะได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับเพศชาย แต่ก็ปรากฏว่าในระบบกฎหมายมีความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศคั่งค้างอยู่ ความไม่เท่าเทียมกันนี้อาจปรากฏอยู่ทั้งในบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดให้สิทธิน้ำทึบของเพศหญิงและชายมีความแตกต่างกัน

ความไม่เท่าเทียมกันนี้มีอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ เช่น กฎหมายครอบครัว (ดูตัวอย่างการวิเคราะห์ความไม่เท่าเทียมนี้ได้ในวิชาด้า สมสวัสดิ์, กฎหมายครอบครัว, กรุงเทพ: โครงการจัดพิมพ์คปไฟ. 2540) ด้วยการกำหนดให้เหตุของภัยระหว่างหญิงและชายมีความแตกต่างกัน หรือเป็นการกำหนดให้สิทธินางอย่างของหญิงไม่อาจให้ได้ในบางกรณี เช่น การกระทำการผิดฐานข่มขืน กระทำการชำเราตามกฎหมายอาญา จะเป็นความผิดก็ต่อเมื่อกระทำการกับหญิงที่มิใช่ภรรยาของตน หากกระทำการต่อภรรยาของตนเอง ก็ไม่ถือว่าเป็นการกระทำที่เป็นความผิดแต่อย่างใด

นอกจ้าจากการกำหนดให้สิทธิของเพศหญิงและชายมีความแตกต่างกันแล้ว ในการบังคับใช้ หรือตีความกฎหมาย ก็จะปรากฏให้เห็นอิทธิพลทางความคิดที่ไม่ได้มีการคำนึงถึงประสบการณ์ อารมณ์ สถานะของเพศหญิง เข้ามาประกอบอย่างเพียงพอ ดังกรณีการตีความให้การซื้มขึ้นเป็น เรื่องการกระทำระหว่างอวัยวะเพศของชายกับหญิง หรือการพิจารณาถึงบาดแผลในร่างกายว่า เป็นหลักฐานสำคัญต่อการพิสูจน์ให้เห็นถึงความไม่ยินยอมพร้อมใจของหญิง (ชลิตาภรณ์ สัง ส้มพันธ์, ข่มขืน: ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมในสังคมไทย, ใน รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 19 ฉบับที่ 3, 2539 บทความจากงานสัมมนาทางวิชาการความรุนแรงในสังคมไทย "รำลึก 20 ปี 6 ตุลา" และดูราย ละเอียดเกี่ยวกับการตีความของกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมได้เพิ่มเติมใน นั้น คงเจริญ และสมชาย ปรีชาศิลป์กุล, การซื้มขึ้นโดยกระบวนการยุติธรรม ในนิติสังคมศาสตร์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1/2546)

สถานะของเพศหญิงผ่านมุมมองด้วยการเบรียบเที่ยงกับชายจึงนำไปสู่การเจียกรั้งความ เสมอภาค/ ความเท่าเทียมกัน หากว่าไม่มีเหตุผลหรือความชอบแล้วระหว่างเพศชายกับหญิง ก็ไม่ อาจถูกเลือกปฏิบัติให้มีความแตกต่างเกิดขึ้น ถ้าผู้ชายได้รับสิทธิเช่นเดียวกับหญิงก็ต้องมีสิทธิด้วยเช่น กัน การเลือกปฏิบัติจะเป็นไปได้ต่อเมื่อมีเหตุผลรองรับอย่างหนักแน่นเพียงพอ เช่น การทำหน้าที่ ทางทหารบางประเภทที่อาจจำเป็นต้องอาศัยความเหมาะสมทางกายภาพ

การเลือกปฏิบัติเช่นนี้ในด้านหนึ่งอาจเป็นการจำกัดสิทธิของหญิงให้มีความไม่เท่าเทียม กับชาย แต่ในอีกด้านหนึ่งก็เป็นการสร้างให้เกิดสิทธิที่แตกต่างของเพศหญิงขึ้นด้วยเช่นกัน ดังกรณี การให้ความคุ้มครองกับเพศหญิงในกฎหมายแรงงาน ทั้งในด้านของการปักป้องไม่ให้ทำงานใน ลักษณะที่เสี่ยงอันตรายมาก หรือการจacula อดีตซึ่งเป็นลักษณะทางกายภาพของหญิงที่แตกต่างจาก เพศชาย

การพิจารณาถึงสถานะของเพศหญิงดังที่กล่าวมา เป็นมุมมองของสตรีนิยมแนวเสรีนิยม (Liberal Feminism) ที่เชื่อในเรื่องความเท่าเทียมของมนุษย์และศักยภาพของเพศหญิง ว่าไม่มี ความแตกต่างจากชาย ครอบครองของเข่นนี้มีผลอย่างสำคัญต่อการปรับเปลี่ยน แก้ไขกฎหมายที่มี ผลเชื่อมโยงกับสถานะของเพศหญิง

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาถึงสถานะของเพศหญิงในกฎหมายไทยได้สังคมบัดดูบัน ประสบบัญญายุ่งยากไม่น้อย เนพะอย่างยิ่งในสังคมทุนนิยมที่เร่งร้าวการสังเวยและการบริโภคกันมี ผลต่อการใช้สถานะของเพศหญิงเป็นเครื่องมือ

ทั้งนี้ในแง่มุมการพิจารณาถึงบทบาทของกฎหมายต่อการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของ ประชาชนมี 2 แนวความที่สำคัญคือ

ประการแรก แนวความคิดเรื่องหลักอันตราย (Harm Principle) ของ John Stuart Mill ที่ ให้ความเห็นว่า การที่จะมีการออกกฎหมายจำกัดการกระทำได้ของบุคคลได้นั้น จะต้อง

ปรากฏอย่างชัดเจนว่าการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดอันตรายขึ้นทั้งกับปัจเจกบุคคลและสังคม เช่น การฝ่า การทำร้ายร่างกาย หากกระทำให้ได้ไม่ปรากฏชัดเจนว่าจะส่งผลอันตรายก็ควรปล่อยให้เป็นเดนเสรีภาพของปัจเจกบุคคลที่สามารถกระทำได้ เมื่อว่าการกระทำนั้นๆ อาจมีนัยแห่งต่อศีลธรรมของสังคมโดยรวมก็ตาม

ประการที่สอง แนวความคิดเรื่องหลักศีลธรรมในกฎหมาย (Legal Morality) แนวความคิดนี้อธิบายว่า สังคมสามารถออกกฎหมายมาเพื่อห้ามการกระทำใดๆ ก็ได้ ถ้าเห็นว่าการกระทำนั้นมีผลกระทบต่อศีลธรรมของส่วนรวม เมื่อกระทำนั้นไม่ได้ก่ออันตรายทางกายภาพให้เห็นอย่างชัดเจนก็ตาม ภายใต้คำอธิบายเรื่องหลักศีลธรรมในกฎหมายเช่นว่าแต่ละสังคมจะมีศีลธรรมของส่วนรวมอยู่ การกระทำสิ่งเหล่านี้จึงไม่อาจยินยอมให้เกิดขึ้นได้ เช่น การมีเพศสัมพันธ์กับเพศเดียวกัน การดื่มสุรา หรือเสพยาเสพติด

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว การยึดหลัก Harm Principle จะสามารถปักป้องเฉพาะการกระทำที่เห็นได้ชัดว่า เป็นอันตรายต่อตัวของหญิงโดยตรง เช่น ช่มชึ้นกระทำชำเรา แต่ในสังคมสมัยใหม่ มีการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อสถานะของหญิงในรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิม ดังการทำให้หญิงกลایเป็นวัตถุของสื่อหรือการโฆษณา การกระทำในลักษณะนี้หากใช้กรอบความคิดแบบเดิมก็อาจมิใช่เป็นสิ่งที่เป็นอันตราย

เพราะฉะนั้น กฎหมายจึงยกที่จะเข้าไปมีบทบาทในการปักป้องสถานะของหญิงได้ เมื่อกระทั้งในการพิจารณาตามกรอบความคิดแบบศีลธรรมในกฎหมาย การได้รับผลกระทบของหญิงในลักษณะที่กล่าวมา ก็ยังอยู่ห่างไกลจากการได้รับการตระหนักรู้ของสังคมว่า เป็นหลักศีลธรรมของส่วนรวมที่ต้องได้รับการควบคุมจากส่วนรวม

ความเป็นไปได้ของการสร้างระบบกฎหมาย ในการปักป้องสถานะของหญิงจากการถูกละเมิด และลดทอนความเป็นมนุษย์ลงโดยสังคมบริโภคนิยม คือการเปิดแนวทางในการพิจารณาสิทธิของหญิงในสังคมที่แตกต่างไปจากการพิจารณาเฉพาะด้านชีวิตและเนื้อตัวร่างกายหรือด้วยวิธีการมองผ่านความสัมพันธ์ทางด้านเพศที่เน้นความเท่าเทียมเสมอภาคให้หันมาสนใจถึงอัตลักษณ์ของหญิงที่จะถูกกระทบจากกระบวนการสร้างความเป็นหญิงโดยสื่อและโฆษณา การให้ความสนใจถึงตัวตนและการดำรงอยู่ของหญิงในสังคมบริโภคนิยม

ด้วยการมองในลักษณะเช่นนี้ จะทำให้เกิดการพัฒนาสิทธิของเพศหญิงในแง่มุมใหม่ ที่ทำให้สังคมต้องหันมาให้ความสำคัญและความสนใจมากขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ทำให้การกระทำต่างๆ ต่อหญิงโดยสื่อและโฆษณา กล้ายเป็นศีลธรรมของสังคมส่วนรวมที่ต้องได้รับการตระหนักรู้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง (ภาษาอังกฤษ)

- Allison LaVoie. *Media Influence on Teens. Facts compiled*. The Green Ladies Web Site. [http://kidsnrg.simplenet.com/grit.dev//london/g2_jan12/green_ladies/media/].
- American Academy of Pediatrics. *Magazine Models Impact Girls' Desire to Lose Weight. Press Release.*" (1999).
- Dittrich, L. "About-Face facts on the Media" About-Face web site. [Online: http://about-face.org/resources/facts/media.html.] ข้างใน *Body Image & Advertising*.
- Hamburg. P. (1988). "The media and eating disorders: who is most vulnerable?" *Public Forum: Culture, Media and Eating Disorders*. Harvard Medical School.
- Jean Holzgang, "Acts on Body and Image," compiled. Just Think Foundation website. [Online : http://www.justthink.org/bipfact.htm].
- Kilbourne, J. "Slim Hopes," *Video*, Media Education Foundation, 1995.
- Olds, T. (1999) Barbie figure "life-threatening." *The Body Culture Conference*. Vic Health and Body Image and Health Inc.
- Oxford Advanced Learner's Encyclopedic, Dictionary*.
- Peacock, M. (1998). " Sex, Housework & Ads." *Women's Wire web site*. [http://Womenswire.com/forums /image/D1022/].
- Schneider, K. "Mission Impossible." *People Magazine*, June 1966.
- The Cowles Comprehensive Encyclopedia : The Volume Library*, p.1792.
- The Random House Dictionary of Art and Artists*, 1981.

เอกสารอ้างอิง (ภาษาไทย)

- ชลิตาภรณ์ สงสัมพันธ์, "ข่มขืน: ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมในสังคมไทย", ในรัชศารสตร์สาร ปีที่ 19 ฉบับที่ 3, 2539 บทความจากงานสัมมนาทางวิชาการความรุนแรงในสังคมไทย รำลึก 20 ปี 6 ตุลา".
- นัทมน คงเจริญ และ สมชาย ปรีชาศิลป์กุล, "การข่มขืนโดยกระบวนการยุติธรรมในนิติ"สังคมศาสตร์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1/2546).
- วิรเดา สมสวัสดิ์, *กฎหมายครอบครัว*, กรุงเทพ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ. 2540.

ชุดที่ ๑ “ภาษา สื่อ จินตนาการ อ่านใจ”

ความสัมพันธ์เชิงอ่านใจใน หนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กไทย

รศ.ดร.สรณี วงศ์เบี้ยสัจจ์
อ.พัทยา จันทร์มังกร
อ.ศตันน์ท์ เปียงบุญทา

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๒
สนับสนุนโดย สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย
ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
วันที่ ๑๐-๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๘
ณ โรงแรมโลตัสปางสوانแก้ว เชียงใหม่

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กไทย

รองศาสตราจารย์ ดร. สรณี วงศ์เบี้ยส์เจร์

อาจารย์หัทยา จันทร์มังกร

อาจารย์ศตันต์ เปียงบุญทา*

บทคัดย่อ

หนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กเป็นสื่อชนิดหนึ่งที่เข้าถึงเด็กตั้งแต่ก่อนวัยเรียนโดยพ่อแม่อ่านให้ฟังและให้เด็กดูภาพประกอบจึงมีความน่าสนใจเป็นพิเศษในแง่การส่งผ่านความคิดละมุนมองต่าง ๆ เกี่ยวกับโลกรอบตัวเด็กผ่านทางกลไกของภาษา วรรณกรรมและรูปภาพ ในขณะเดียวกันการศึกษาหนังสือนิทานสำหรับเด็กทำให้เข้าใจสังคมวัฒนธรรมไทยอย่างต่องแท้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ในบทความนี้จะพูดถึงความลับของหนังสือที่พับในหนังสือนิทานสำหรับเด็กไทยที่ได้รับรางวัลจำนวน 17 เล่ม ตั้งแต่ พ.ศ. 2533-2545 จากการวิเคราะห์พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ระดับต่าง ๆ 7 ระดับได้แก่ ระดับเชื้อชาติ (ตะวันออกและตะวันตก) ระดับรัฐกับประชาชน ระดับชนชั้น (ระดับบนและระดับล่าง) ระดับปัจเจกบุคคลและสังคม ส่วนรวมหรือทุกชน ระดับมนุษย์กับธรรมชาติ ระดับครอบครัว (ผู้ใหญ่กับเด็ก) และระดับเพศ (ชายและหญิง) ผลจาก การวิจัยพบว่า หนังสือนิทานภาพสะท้อนลักษณะสังคมวัฒนธรรมไทยที่ให้ความสำคัญกับการลำดับอาชญาส์และชั้น การ จำแนกความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ระดับต่าง ๆ และมุ่งรำงรักษาสถานะของสิ่งต่าง ๆ ในระบบไม่มีการเปลี่ยนแปลง

แต่น่ากังวลอีกแห่งหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า หนังสือนิทานภาพเป็นกลไกหนึ่งของสังคมไทยที่บอกกล่าวสมาชิกใหม่ว่า นี่คือสิ่งที่เป็นอยู่มีอยู่เป็น "ความจริง" ที่ปกติธรรมชาติที่พึงยอมรับอย่างไม่ต้องกังขะและพึงรำงรักษาไว้ในแห่งหนังสือนิทานภาพก็มีส่วนชี้ให้เห็นถึงความชอบธรรมในการให้อำนาจของบุคคลบางกลุ่มและการวิเคราะห์อำนาจของบุคคลบางกลุ่มนั่นเอง

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทนำ

บทความเรื่องความสัมพันธ์เชิงข้ามชาติในหนังสือนิทานภาษาล้านรัตน์เด็กไทยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่องหนังสือล้านรัตน์เด็กที่ได้รับรางวัล การวิเคราะห์เชิงวิชาทัศน์และวรรณกรรม หนังสือที่ใช้ในการวิเคราะห์มีทั้งหมด 17 เล่ม ถูมเลือกจากรายการหนังสือที่ได้รับรางวัลของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติและหนังสือที่ได้รับรางวัลสูงสุดนิธิเด็กและรางวัลนายอินทรอวาร์ด หนังสือเหล่านี้เป็นการประยุกต์ใช้ในระดับต้นหนึ่งตั้งแต่ปี 2533-2545 สำหรับเด็กในระดับก่อนและระหว่างชั้นประถมศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์ทางภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์ (Critical Linguistics) วรรณกรรมศึกษา (Literature Studies) และวิชาทัศน์และวรรณกรรมศึกษา (Discourse Studies) ซึ่งเชื่อว่าภาษา วรรณกรรม สื่อ และสังคม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น จะแยกออกจากกันไม่ได้

วิชาทัศน์

วิชาทัศน์ (Discourse) มีความหมายได้หลายอย่าง ความความหมายเชิงภาษาศาสตร์วิชาทัศน์ หมายถึงภาษาหนึ่งในระดับประميค เป็นภาษาระดับข้อความซึ่งมีเอกภาพเชิงความหมายและความหมายในตัวเอง เป็นทั้งภาษาที่ใช้จริงทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนในบริบทสถานการณ์จริง มีเหตุนา หรือจุดมุ่งหมายในการใช้ภาษาของผู้ให้และความรับรู้ของผู้รับกับกับอยู่ด้วย คุก (Cook 1989) สรุปว่า นิยามของวิชาทัศน์ในความหมายนี้ว่า "stretches of language perceived to be meaningful, unified and purposive."

วิชาทัศน์ความหมายทางภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์ได้ประยุกต์ใช้ทางภาษาศาสตร์เข้ากับแนวคิดเชิงสังคม - มานุษยวิทยา คือประยุกต์ความคิดเชิงการวิเคราะห์ภาษาระดับข้อความ เช่นเดียวกับรูปแบบที่เข้ากับแนวคิดเชิงภาษา มีอิทธิพลต่อการบันทึกความสัมพันธ์และวัฒนธรรม ในทำนองเดียวกับผู้คนที่มีอิทธิพลต่อภาษาด้วยเห็นกัน ภาษาและสังคมจึงเป็นส่วนของการและกันภาษาทั้งน้ำหน้าที่ สะท้อน ผลิต ผลิตข้า ความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกคืออุดมการณ์ในสังคมที่ภาษาันน ถูกใช้อยู่ จึงทำกับกันและกันด้วยความรับรู้ของผู้คนไปพร้อมๆ กัน แฟร์คลอฟฟ์ (Fairclough 1989) กล่าวว่า

"Linguistic phenomena are social in the sense that whenever people speak or listen or write or read, they do so in ways which are determined socially and have social effects" (23)

วิชาทัศน์ในแง่ภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์จึงหมายถึงกระบวนการทางภาษาและปฏิบัติการทั้งหมดทั้งล้วนที่ผู้คนภาษาและตื่อซึ่งเป็นบริบทของภาษา มีปฏิสัมพันธ์ได้ด้วยและตอบโต้กันและกันในเชิงและท่อนภาษา

สร้างความหมายและกำหนด ควบคุมความรับรู้ ความคิด ความเชื่อ ผ่านการเลือกใช้ (Paradigmatic Choice) และการจัดรวม (Syntagmatic Combination) องค์ประกอบของภาษา ตลอดจนผลิตข้อ ตอก ข้อ ตามนัยยะนี้ พอกลุ่มได้ว่าการวิเคราะห์ภาษาทั่วไปเชิงวิพากษ์จะประกอบจากสามมิติ (Fairclough 1995 b: 98) ได้แก่

1. มิติบรรยายความ คือการวิเคราะห์ตัวบทได้แก่การศึกษาตามขอบภาษาศาสตร์ และ สัญญา วิทยาโดยดูที่หน่วยพื้นฐานและองค์ประกอบทางภาษาทั้งวัจนาภาษาและอวจนาภาษา วัจนาภาษาได้แก่ คำ วลี ประโยค ไวยากรณ์ คำเชื่อม การจัดเรียงประโยค อวจนาภาษาได้แก่ ภาพ แสง สี เส้น องค์ประกอบภาพ เป็นต้น เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจเนื้อหาและความหมายที่เป็นเอกภาพในเรื่อง

2. มิติความ คือการวิเคราะห์กระบวนการ (Process Analysis) ของภาคปฏิบัติภาษาทั่วไป (Discourse Practice) ได้แก่การ “อ่าน” ความหมายແຜนัยและอุดมการณ์ซึ่งซ่อนอยู่ในระดับลึกของตัวบท เป็นการศึกษาความหมายของตัวบทในฐานะที่เป็นผลผลิตของกระบวนการเข้ารหัส (หรือผลผลิตของปฏิบัติการสร้างความหมายผ่านตัวภาษา) รวมทั้งศึกษาผลไกวิธีการต่าง ๆ ในการสร้างความหมาย โดยเฉพาะความหมายที่สัมพันธ์กับอำนาจ นิยามและความเชื่อในสังคม กลไกเหล่านี้จะรวมทั้งวัจนาภาษา อวจนาภาษา และเทคนิควิธีทางวรรณกรรมด้วย

3. มิติอธิบายความ เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสื่อหรือตัวบท ภาษา กับบริบทสังคม วัฒนธรรมที่สื่อหรือตัวบทนั้นปรากฏใช้ เป็นการอธิบายความสัมพันธ์ของภาษา สื่อและสังคม ซึ่งมักนำไปสู่ประเด็นเรื่องอุดมการณ์และความลัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม ตลอดจนอำนาจของภาษาและอำนาจของ “เจ้าของ” ภาษาและ “เจ้าของ” ความหมายที่มีเหนือปฏิบัติทางสังคม ในบางครั้งอาจมองเห็นภาพการซึ่ง “พื้นที่แห่งอุดมการณ์” หรือ “พื้นที่แห่งความหมาย” เพื่อช่วงชิงอำนาจผ่านภาษาด้วย

อุดมการณ์ อำนาจกับภาษา

อุดมการณ์คือ ความรู้ ความเชื่อ ความคิด ศีลธรรม คติธรรม ตลอดจนค่านิยมซึ่งเป็นที่นิยมซึ่ง เป็นที่ยอมรับและยึดถือกันโดยสมาชิกในสังคมหนึ่ง ๆ ทั้งในอดีตตลอดจนถึงปัจจุบัน (Van Dijk 1998, ตอนที่ 1) อุดมการณ์ที่ปรากฏอยู่ในสังคมมิได้มีอยู่เป็นอยู่ต่ำธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้าง ปั้นแต่ง ทำให้เกิดขึ้น และถูกเมืองเป็นธรรมชาติ ส่วนใหญ่การประกอบสร้างจะทำโดยกลุ่มผู้มีอำนาจ ผ่านการใช้ภาษาทั้งวัจนาภาษาและอวจนาภาษา ผ่านการใช้สื่อเพื่อนำเสนอและผลิตข้ออ้างสิ่งที่ถูกปั้นแต่ง กล้ายเป็น “ความจริง” เป็นที่ยอมรับว่าเป็นเรื่องธรรมดายโดยสมาชิกในสังคมซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ถูกปกครอง และไร้สื่อในมือจึงเท่ากับเป็นผู้ด้อยอำนาจ ทั้งนี้ผู้บังแต่งอุดมการณ์มักมีเจตนาแห่งอยู่ ส่วนใหญ่มักเป็นเจตนาเพื่อชั่วคราวรักษาอำนาจของตนเอง เพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่สถานภาพหรือฐานอำนาจของตนเอง หรือเพื่อสร้างความชอบธรรมในการจราจรในเรื่องของข่ายอำนาจของตนเอง

ภาษามีอำนาจในตัวของมันเอง อำนาจส่วนหนึ่งของภาษาอยู่ที่ความสามารถในการสื่อสารท่อนความเป็นไป ความคิดความเชื่อต่าง ๆ ในสังคมที่มันปฏิบัติการอยู่ แต่ยิ่งไปกว่านั้นภาษามีอำนาจในการควบคุมการมองเห็น ความรับรู้ ซึ่งนำไปสู่ความคิด ความเชื่อของคนในสังคมด้วยจะเห็นได้จากตัวอย่างรอบ ๆ ตัวเรา หากมีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้น เช่นมีการชุมนุมที่ท้องถนนหลวง การเลือกภาษาเพื่อบรยายเหตุการณ์นั้นเป็น “การเรียกร้องความยุติธรรม” หรือเป็น “การก่อความไม่สงบ” มิใช่เพียงลงทะเบียนภาษาเพื่อลงทะเบียนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่เป็นการประกอบสร้างความหมายและกำหนดคุณค่าเชิงบวกลบให้แก่เหตุการณ์นั้น ๆ อย่างชัดเจนด้วย นอกจากการเลือกใช้คำแล้ว การผูกประโยค การจัดเรียงประชาน-กรรมตลอดจนการเลือกใช้ภาพและสีสันก็เป็นการผลิตความหมาย และการตัดสินเชิงคุณค่าว่าควรเป็นผู้กระทำหรือถูกกระทำ ใครถูกใครผิด จึงนับว่าเป็นการกำหนดความคุ้มกันของเห็นและความรับรู้ซึ่งสืบเนื่องไปถึงประเด็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสังคมอีกด้วย ภาษาถูกใช้เพื่อเจตนาเชิงอำนาจ เพื่อสร้างเสถียรภาพและสถานภาพและเพื่อจราจรสังคมให้แก่ผู้มีภาษาในมือจนมีค่ากล่าวว่า ผู้ใดมีภาษาผู้นั้นมีอำนาจ ในเลสและมัลคิแยร์ (Knowles and Malmkjær 1996) กล่าวว่าผู้ใดมีอำนาจในการสร้างความหมายผู้นั้นจะสามารถกำหนดขอบข่ายความคิดของสังคมได้

ว่าทกรรมธรรมสำหรับเด็กและการเตรียมเด็กเข้าสู่สังคม

วรรณกรรมสำหรับเด็กไม่ว่าจะเป็นนิทานเรื่อง นิทานภาพ บทกลอน บทกล่อมเด็ก ตลอดจนนวนิยายสำหรับเด็กจัดว่าเป็นว่าทกรรมทั้งสิ้น เพราะวรรณกรรมเด็กต่างๆเหล่านี้ต่างก็สะท้อนความเป็นมาเป็นไปของสังคมตลอดจนมีส่วนในการกำหนด ควบคุม ตอกย้ำ จรวจความรับรู้ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และแนวขับกฎหมายที่ต่างๆ ของสังคมอยู่ด้วยเรียกได้ว่าเป็นห่วงโซ่ห่วงสำคัญห่วงหนึ่งในห่วงโซ่ว่าทกรรมเลยทีเดียว แต่วรรณกรรมสำหรับเด็กนั้นเป็นว่าทกรรมที่มีลักษณะพิเศษอยู่บ้าง กล่าวคือ ประการแรก กลุ่มผู้อ่านเป้าหมายเป็นเด็ก โดยเฉพาะวรรณกรรมประเภทหนังสือนิทานภาพซึ่งใช้ในการวิจัยนี้ กลุ่มผู้อ่านเป้าหมายจะอายุประมาณ 5-8 ปี จึงมีทั้งผู้อ่านที่อ่านเองได้ และผู้อ่านที่ฟังผู้อื่นอ่านให้ฟัง อายุของผู้อ่านเป้าหมายจะมีส่วนสำคัญในการกำหนดเนื้อหาในเรื่อง เพราะเป็นช่วงอายุที่เชื่อกันว่า “ไร้เดียงสา” แต่กำลัง “เรียนรู้” เกี่ยวกับโลกรอบตัวและเกี่ยวกับสังคมทั้งที่เข้ากำลังอยู่ในปัจจุบันและที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในอนาคต (Stephens 1992 : 8) ผู้ใหญ่รอบ ๆ ตัวเด็กจึงถือเป็นหน้าที่ของตนที่จะต้องชัดเจน อบรม สร้างสุนทรีย์ ปลูกฝังให้เด็กได้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมผ่านกระบวนการต่างๆ รวมทั้งวรรณกรรมเด็ก แต่ต้องที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นความคิด ความเชื่อ ความรับรู้ของสังคมเกี่ยวกับ “ความไร้เดียงสา” “ความอ่อนแอก” หรือ “ความจำกัด” ของเด็กล้วนแต่เป็นความเข้าใจผ่านมุมมองของผู้ใหญ่ทั้งสิ้น ในเดลแวน (1996 ; 68) กล่าวว่า

" The way we think about childhood has political implications...Our understanding of children tends to be filtered through adult perpectives and interests"

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าเจตนาของการสร้างวรรณกรรมสำหรับเด็กส่วนใหญ่มีอุดมการณ์บางอย่างแฝงอยู่แล้วตั้งแต่ต้น อาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมสำหรับเด็กโดยเฉพาะหนังสือนิทานภาพเป็น "พื้นที่อันอุดมด้วยอุดมการณ์" หรือที่สตีเฟนส์ (1992:3) เรียกว่า "a special site for ideological effect, with a potentially powerful capacity for shaping audience attitudes "

อุดมการณ์นั้นมีใช่จะเป็นสิ่งไม่พึงประสงค์เสมอไป อันที่จริงแล้วเราทุกคนต่างใช้ระบบอุดมการณ์ในการเข้าใจความหมายสิ่งที่เกิดขึ้นในโลกด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้นเราจึงมีรีตอยู่ในสังคมไม่ได้โดยหากปราศจากอุดมการณ์ที่เป็นระบบเดียวกัน และหากเด็กๆ จะเข้าเป็นสมาชิกในสังคมก็จะต้องเรียนรู้และเข้าใจในบทติกาที่เข้าจัดระบบสังคมนั้นอย่างถ่องแท้ แนวคิดนี้ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมสำหรับเด็กและเป็นพลังขับเคลื่อนตลอดจนเป็นแนวปฏิบัติที่พบอยู่ทั่วไปในวรรณกรรมสำหรับเด็กทุกเพศ ทุกวัย ทุกวัฒนธรรม จนอาจกล่าวได้ว่าเจตนาหลักของวรรณกรรมเด็กอาจมีใช่เพื่อให้ความบันเทิง ความทึ่งพอดใจ แก่เด็กแต่เป็นเพื่อเตรียมเด็กให้รู้จัก "โลก" และรู้จัก "ตัวเอง" (socialization) นั่นเอง

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระดับต่าง ๆ ในหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กไทย

ในบทความนี้จะพูดถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่พบในหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลจำนวน 17 เล่ม ตั้งแต่ พ.ศ. 2533-2545 จากการวิเคราะห์พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงอำนาจระดับต่าง ๆ 7 ระดับได้แก่ ระดับเชื้อชาติ (ตะวันออกและตะวันตก) ระดับรัฐกับประชาชน ระดับชนชั้น (ระดับบนและระดับล่าง) ระดับปัจเจกบุคคลและสังคมส่วนรวมหรือชุมชน ระดับมนุษย์กับธรรมชาติ ระดับครอบครัว (ผู้ใหญ่กับเด็ก) และระดับเพศ (ชายและหญิง) ดังจะกล่าวในรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระดับเชื้อชาติ (ตะวันออกและตะวันตก)

ในยุคโลกภิวัฒน์ชาติตะวันตกต่างเข้ามามีบทบาทต่อประเทศไทยอย่างมากทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคม การเมืองและวัฒนธรรม ในหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กไทยเรื่อง สุกรามขุนหวานได้นำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาติตะวันออก (ไทย) และชาติตะวันตกให้อย่างน่าสนใจ ผู้เขียนนำเสนอภาพการชิงอำนาจระหว่างผู้คุกคามคือ ความเป็นตะวันตก และผู้ถูกคุกคาม คือความเป็นไทย ผู้เขียนนอกจากจะสะท้อนภาพความขัดแย้งเชิงอำนาจระหว่างตะวันตกและไทยแล้ว ยังใช้ภาษาเพื่อจดระเบียบความสัมพันธ์นี้ โดยให้ทั้งสองฝ่ายประสานสามัคคีกัน แต่ก็แฝงความหมายว่า ความเป็นฝรั่งนั้นถึงแม่จะทรงอำนาจทางภาษาและเป็นผู้คุกคามความมั่นคงของไทย แต่ลึกลงไปแล้วก็ยังด้อยกว่าความเป็นไทย ซึ่งแม่จะตอกย้ำในสภาพผู้ถูกคุกคาม แต่ก็ยังชี้รักษาศักดิ์ศรีของความเป็นผู้นำ มีอำนาจเชิง

สติปัญญา และความกล้าหาญ ความสัมพันธ์นี้จึงเป็นแบบหนึ่อกว่า-ด้อยกว่า "ไม่เสมอภาคกัน และหากทั้งสองกลุ่มจะอยู่ร่วมกันอย่างสงบ ก็จะต้องยอมรับความไม่เสมอภาคนี้"

สรุปเรื่องสังคมชนมหوان (ชัยฤทธิ์, 2524)

ณ ร้านข้ามในเมืองเล็กแห่งหนึ่ง หลังจากคุณยายเจ้าของร้านปิดร้านกลับบ้าน ขنمไทยกับขنمฝรั่งก็ทะเลกันอีกเช่นเคย ขنمฝรั่งคิดว่าตนเองเหนือกว่าขنمไทย ขنمไทยบอกว่าขนมไทยชาญดี แต่ทั้งหมดถูกพากมดศัตรุหมายเลขหนึ่งของขนมเข้าสู่บ้าน ขنمไทยต่างช่วยกันหนีลงพื้น แต่พากมดฝรั่งถูกมดตัวอิมไว้หมด ขนมจามงกุฎชวนพากขนมไทยไปช่วยขنمฝรั่ง ขنمไทยช่วยขنمฝรั่งลงมาได้ และเริ่มโถมติดพากมด ทั้งขนมไทยกับขนมฝรั่งช่วยกันต่อสู้ขับไล่พากมดไปได้ คืนนั้นขนมทั้งหมดถอยร่วมกัน มีขนมขึ้น และขนมปังเป็นยามฝ้า เข้าวันรุ่งขึ้น คุณยายเปิดร้านเห็นขนมอยู่ปะปนกัน แต่ขนมดูสายกว่าเมื่อวานมาก

รู้สึกดีใจ

และคิดว่าวันนี้ต้องขายดีแน่

เรื่องเริ่มต้นด้วยการแบ่งกลุ่มแบ่งพากผ่านภาษาโดยให้คำว่า "ขنمไทยอย่างพากนาย" (3) และ "ขنمฝรั่งอย่างพากเรา" (3) และมีการใช้คำอ้างเรียกสองฝ่ายว่า "พากขนมไทย" และ "พากขنمฝรั่ง" อยู่เกือบตลอดเรื่อง นอกจากนั้น ภาษาภาพในหน้าแรก ๆ ก็แบ่งกลุ่มขนมไทย-ขنمฝรั่ง ให้เห็นอย่างชัดเจน แต่ก็ไม่ลังเลต่อว่ามีการเน้นการคุกคามรุกรานของฝ่ายฝรั่ง โดย โคนัท "ตะโภน" ใส่ฝ่ายไทยก่อน แล้วท่องม้วนจึง "ตีกลับ" จึงทำให้เห็นภาพการช่วงชิงอำนาจระหว่างสองกลุ่ม คือ "ความเป็นไทย" และ "ความเป็นฝรั่ง" เห็นได้จากโคนัทที่ยืนยันว่าขنمไทยหรือจะมาสู้ขنمฝรั่งได้ (3) ซึ่งเป็นการแสดงถึงอำนาจที่เหนือกว่าของผู้คุกคามคือ ตะวันตกต่อผู้ถูกคุกคามคือไทย

เมื่อขنمไทยและขنمฝรั่งถูกมดจูโจม ขنمไทยกลับเป็นผู้นำที่มีความกล้าหาญ มีสติปัญญา เคลื่อนไหวด้วยอ้อมอารี และช่วยเหลือผู้ที่มาคุกคามที่อ่อนแอกว่าเมื่อเชิญปัญหา จึงเห็นการกำหนดคุณค่าให้ไทยเหนือกว่า เก่งกว่า ความเป็นตะวันตก เช่น

พากขنمฝรั่งถูกมดล้อมไว้หมด จามงกุฎจึงวนให้พากขนมไทยไปช่วย (7)

พากคุกคักร้องให้กระจองอย่าง (11)

แต่ในตอนจบของเรื่องทั้งสองกลุ่มได้เรียนรู้ว่า จำเป็นจะต้องอยู่ร่วมกันอย่างป้องคง จึงจะสามารถต่อสู้ศัตรุ และช่วยรักษาความสงบมั่นคงของกลุ่มได้ ภาษาที่ใช้ในตอนจบจึงแสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่นใช้คำว่า "พากขنم" (17) "พากขنمจับมือกัน" (17) "พากเรา" (19) "พากขنمจึงตกลงมาร่วมอยู่ชั้นเดียวกัน" (19) "ขنمวางแผนปะปนกันไปหมด" (21) แต่ในความป้องคงมีนัยว่าความเป็นไทยแม้ตกลงในสภาพผู้ถูกคุกคามแต่ยังชาร์งศักดิ์ศรีของความเป็นผู้นำความสัมพันธ์นี้จึงเป็นความสัมพันธ์แบบเหนือกว่า-ด้อยกว่าไม่เสมอภาคกัน

2. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับประชาชน

จากหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กไทย อุดมการณ์หนึ่งที่เห็นชัดเจนคือ การนำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับประชาชน ผู้ปกครองที่มีอำนาจสูงสุดและเจ้าหน้าที่ของรัฐถูกนำเสนอให้เป็นกลุ่มที่มีอำนาจมากกว่ากลุ่มผู้ถูกปกครองหรือประชาชน ประชาชนถูกนำเสนอให้เป็นกลุ่มที่ไร้อำนาจ ต้องยอมสติปัญญา ให้เหตุผล ขอบใช้กำลังในการแก้ปัญหาจึงมักก่อความไม่สงบในสังคม สวนกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐเป็นกลุ่มที่มีอำนาจเหนือประชาชนแต่จัดอันดับตั้งนั้นจึงต้องมีผู้มีอำนาจสูงสุดที่มีสติปัญญา มีความรู้ ความเข้าใจมาควบคุมดูแล ชี้แนะและออกกฎหมายให้ทุกกลุ่มอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม นิทานภาพที่นำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับประชาชนคือ บทเรียนของผู้งดงาม (อำนาจ, 2533)

สรุปเรื่องบทเรียนของผู้งดงาม (อำนาจ, 2533)

สตอร์ป่าทั้งหลายอาศัยในป่าเข้าอุดมสมบูรณ์ ได้ออาศัยลำน้ำสายหนึ่งตีมกิน แต่จำต้องอาศัยแพรับจ้างของลิงแก่ตัวหนึ่งข้ามผีสั่ง ลิงแก่มีนิสัยเข้าแต่พวากพ้อง บริการแต่พรรคพวากของตน สตอร์ป่าทั้งหลายประนามสาปแห่งเข้าต่อสู้กับพวากลิงจนบาดเจ็บล้มตาย สิงโตเจ้าป่าเข้าห้ามป่วย รับฟังเรื่องราวและคำร้องเรียนแล้วจึงออกกฎหมายให้ลิงแก่รักษาความยุติธรรม โดยบริการสตอร์ทุกชนิด ความขัดแย้งจึงยุติ วันนี้มีสตอร์ป่าต่างเจ็บป่วยพ้อรอมกัน ต้องการให้ลิงแก่พาข้ามผีสั่งไปโรงพยาบาลพ้อรอมกัน ลิงแก่ทั้งหมดท่านไม่สำเร็จ เนื่องจากสตอร์ทุกด้วยกันเรียกว่องความยุติธรรมและความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ต่างอ้างคำสั่งสิงโตเจ้าป่า ลิงแก่จำต้องทำตาม เมื่อเพมาถึงกลางลำน้ำก็สิ้น สตอร์ตายไปจำนวนหนึ่ง ที่เหลือต่างตะเกียกตะกายเอื้ัดกันรอดขึ้นผีสั่ง สตอร์ทั้งหลายได้บทเรียนว่า การไม่มียึดถือความยุติธรรม เขายังพากห้องนั้นไม่สมควร แต่การยึดถือความยุติธรรมมากเกินไปไม่ใช่วิจารณญาณ ไม่มีการยืดหยุ่นก่อให้เกิดความเสียหายได้เช่นกัน

สามากลุ่มตัวละครหลักในเรื่องนี้ เป็นภาพสะท้อนสมัชิกสามากลุ่มในสังคม กลุ่มแรกคือ สิงโตเป็นกลุ่มผู้มีอำนาจสูงสุด จึงมีบทบาทเป็นผู้ปกครองผู้มีอำนาจเบ็ดเสร็จ มีหน้าที่ควบคุม ดูแลกลุ่มอื่น ๆ ให้ได้รับความชอบธรรม “ออกกฎหมาย” หรือตัดสินความถูกผิดรวมไปถึงการปราบปรามความชุนวาย เพื่อรักษาความ “มั่นคง” ของสังคม จะเห็นได้ว่าสมัชิกกลุ่มอื่น ๆ ให้ความเคารพเชือฟัง “ประการศิต” ของผู้ทรงอำนาจนี้ จะสังเกตได้ว่าภาษาที่ใช้เป็นภาษาแสดงอำนาจของชนชั้นปักรองผู้มีอำนาจเด็ดขาด เช่น “หยุดเดี่ยวนี้” คือคำ ประการศิต จากสิงโตเจ้าป่า (6)

สิงโตเจ้าป่าจึงออกกฎหมาย (6)

“เจ้าลีมคำสั่งของสิงโตแล้วหรือไม่” (9)

กลุ่มที่สองผู้งดงามลิงถูกเสนอภาพให้เป็นเจ้าหน้าที่รัฐผู้มีอำนาจกำหนดควบคุมอิสรภาพในการเคลื่อนที่ และการให้หรือไม่ให้ความเสมอภาคในการบริการ กลุ่มนี้มีสติปัญญา รู้จักใช้เหตุผล แต่เห็นแก่ผลประโยชน์ของพวากพ้อง จึงมีการจัดอันดับ เนียดบัง ใช้อำนาจในทางที่ผิด จนถูกประชาชนประนามสาปแห่ง เช่น “ไอลิงไม่ยุติธรรม... ไอลิงภัยติดนิยม... ไอลิงพากนิยม... ไอลิงใจแคบ...” (4)

แม้จะฉ้อฉลจนประกูฏความผิดต่อผู้ปกครองสูงสุด ก็มิได้รับการลงโทษ และท้ายที่สุดก็ยังคงรักษาอำนาจเหนือกลุ่มชาวญี่ปุ่นเอาไว้ได้ต่อไป

กลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มผู้สัตว์เป็นกสุัมผู้ถูกปกครอง ถูกนำเสนอว่าด้วยอำนาจ ช่วยตนเองไม่ได้ ด้วยวัฒนาการเช่น บรรดาสัตว์ที่มีความจำเป็นทั้งสองฝ่ายมิอาจเข้ามาร่วมมือได้ จึงจำต้องอาศัยแพร์บจ้างของลิงแก่ (1) สัตว์ทั้งหลาย... ต่างก็ “ตกใจวนเรและเซตลา” (13) นอกจากนั้นยังมีภาพของความชลัด เช่น และชอบใช้กำลังรุนแรง จึงเป็นตัวก่อความไม่สงบ บันthonความ “มั่นคง” ของสังคม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอยู่ใต้ความดูแล คุ้มครองของผู้มีอำนาจ และที่สำคัญที่สุดคือ เมื่อเกิดเหตุวิกฤติขึ้น กลุ่มผู้ให้อำนาจหรือประชาชนนี้ก็ยอมรับว่าเป็นความผิดของพวากชน ยอมจำนนต่อกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ และถือเป็นบทเรียนที่จะต้องแก้ไขต่อไป

3. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชั้นระดับชั้น (ระดับบนและระดับล่าง)

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชั้นระดับบนและชั้นระดับล่างในสังคมนั้นเป็นคุณลักษณะที่แฝงอยู่ในหนังสือนวนานมานาน 例如 เช่น พากวังเท่าปากบ่อ (มาลา, 2534) และ ไสเดือนน้อยกับราชฟอย (ชัยรัตน์, 2542)

สรุปเรื่องพากวังเท่าปากบ่อ (มาลา, 2534)

แม่นอยทากว่างไช่ไว้ที่กันบ่อแล้วสินใจตาย เมื่อออกจากไช่ลูกหอยทากมีจำนวนมากต่างก็แห่กันกินอาหาร ตัวที่แข็งแรงก็ได้ขอบบ่อขึ้นได้สูง ได้กินอาหารดี ๆ ส่วนตัวที่อ่อนแอคลานเข้า ก็ได้กินแต่เศษอาหาร ลายจุดซึ่งเป็นหอยทากที่แข็งแรงฝ่าม่องปากปอ จึงคิดว่าพากวังเท่าปากบ่อ จึงอยากได้เข้าพ้าให้ได้ แต่ลายปะบกอว่าอย่าเพิ่งสรุปเลย ลายจุดรีบได้ให้ถึงปากบ่อเมื่อได้ถึงปากบ่อตอนเข้าพบว่าพ้า กว้างใหญ่ไฟศาล ลายปะบกจึงอธิบายให้ลายจุดฟังว่าเมื่ออยู่กันปอจึงมองเห็นพากวังเท่าปากบ่อ แต่ความจริงแล้วพ้านั้นกว้างใหญ่ไฟศาล ลายจุดจึงยอมรับและไม่คิดได้เข้ามพ้าอีก ยอมให้ลายปะบกเป็นผู้นำกลุ่ม

สรุปเรื่องไสเดือนน้อยกับราชฟอย (ชัยรัตน์, 2542)

ไสเดือนน้อยอาศัยอยู่ได้ดินอย่างมีความสุข มีเพื่อนสนิทคือราชฟอยของต้นกุหลาบ ไสเดือนน้อยอยากรีบเข้าไปบ่นดิน เมื่อเข้าไปก็พบว่ามีกุหลาบและผีเสื้อแสลงสาย ไสเดือนน้อยพยายามผูกมิตรด้วยแต่ไม่มีใครตอบด้วย ไสเดือนน้อยรู้สึกว่าตัวเองน่าเกลียดและเป็นทุกข์จนล้มป่วย และเคราซึมเดร่ากฟอยก็ได้อธิบายว่าไสเดือนน้อยเองก็มีความสำคัญและทำให้กุหลาบออกดอกได้สวยงามเพราะคอยพวนดินให้ไสเดือนน้อยจึงกลับมา มีความสุขอีก

ความไม่เท่าเทียมกันของชั้นชั้นถูกนำเสนอว่าเป็นเรื่องที่ธรรมชาติกำหนดมาแล้วไม่สามารถทำการเปลี่ยนแปลง ต่อรองและต่อต้านได้ เช่น ลักษณะทางภาษา พล สถิติปัญญาและชาติกำเนิด ดังนั้นในสังคมจึง

มีชนชั้นระดับบนที่มีความชอบธรรมในการปกคล้องและใช้อ่านจำนวนมากกว่าชนชั้นระดับล่างที่ต้องยอมรับ เพราะถูกกำหนดให้มีบทบาทและหน้าที่ตามชนชั้นของตนได้ดี

ธรรมชาติได้จัดระดับชนชั้นให้บุคคลตั้งแต่เกิดแล้ว ธรรมชาติได้สร้างให้คนบางกลุ่มมีร่างกายที่แข็งแรงในขณะที่บางกลุ่มมีร่างกายที่อ่อนแอกลุ่มที่มีร่างกายแข็งแรงก็จะเป็นผู้นำและกลุ่มที่อ่อนแอก็จะเป็นผู้ตาม ดังจะเห็นได้จากลูกหนอยทากที่เกิดมาพร้อมกันแต่มีความแข็งแรง-อ่อนแอกันไป วัฒนาภาษาที่เน้นย้ำเรื่องความแข็งแรง-อ่อนแอกทางภาษาภาพในเรื่องฟ้ากว้างเท่าปากบ่อเมื่ังนี้

“ตัวใดที่แข็งแรงก็ได้ชื่นได้สูง ได้กินอาหารดี ๆ ก่อนเพื่อน ตัวใดที่อ่อนแอก คลานได้ กินได้แต่เศษอาหารที่ตัวอื่นกินแล้ว” (6)

นอกจากวัฒนาภาษาแล้วภาษาภาพก็แสดงให้เห็นความแข็งแรงของ “กลุ่มผู้นำ” ซึ่งมีภาพถ่ายจุดซึ่งเป็นหอยทากที่มีร่างกายแข็งแรงที่สุดอยู่หน้าและอยู่สูงกว่าตัวอื่น ๆ ส่วนลูกหนอยทากที่อ่อนแอกก็ร่างหล่ออยู่ข้างล่าง และตกเป็น “ผู้ตาม”

นอกจากความแข็งแรงทางภาษาภาพแล้ว ผู้ที่มีความเข้มแข็งทางสติปัญญาจะเป็นผู้นำในเชิงความคิดของกลุ่ม เช่น ลายจุดพูดว่า

“ที่แท้ฟ้าก็กว้างเท่าปากบ่อ ไม่เห็นจะกว้างใหญ่ไปศาลอย่างที่เชื่อกันเลย” (7)

“ไม่แน่นัก” ลายประพูด “เรายังอยู่ห่างจากฟ้าอีกมาก อย่าเพิ่งพูดตอนนี้จะดีกว่า” (7)

“ฉันอยู่ใกล้ฟ้าที่สุด ฟ้ายังกว้างเท่าปากบ่ออยู่ตามเดิม” (10)

“ “เชื่อย่าเพิ่งพูดอะไรตอนนี้ดีกว่า” ลายประพูด” (10)

ลายประแม้จะมีพลังกำลังด้อยกว่าลายจุดเด็กน้อย แต่เป็นตัวแทนของความ “รู้แจ้ง” มีปัญญาคิดตริตรอง ลายประจึงเป็นผู้อธิบาย “ความจริง” ให้เพื่อนหอยทากฟังว่า แท้จริงแล้วห้องฟ้านั้นกว้างใหญ่ไปศาล จึงถูกลายเป็นผู้นำกลุ่มในที่สุด

หากมองในแง่ลำดับชั้นทางสังคม จึงหมายถึงว่า ผู้นำทางปัญญาเป็นผู้มีคุณค่าสูงสุดในสังคม เนื่องจากว่าผู้นำทางภาษาภาพเสียอีก การใช้ปัญญาในการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการดำรงชีวิตและดำรงสังคม

เรื่องนี้ແงนัยอุดมการณ์การจัดลำดับชนชั้นเริ่มตั้งแต่การแบ่งชาติเป็นได้ดินและบันดิน การกำหนดคุณค่าให้โลกได้ดินมีความรักความอบอุ่น ขณะที่โลกบันดินมีความโหดร้ายเสียดแทง แต่ยังกวนันคือการแบ่งนัยว่าผู้ที่เกิดมาในชั้นใด ก็ควรพอยู่ในกำหนดของตน ตั้งหน้าปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด และมิพึงคิดเปลี่ยนแปลงสถานภาพเป็นอื่น เพราะจะทำให้กลไกในสังคมขาดหายไป และจะมีผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ ของสังคมได้ อุดมการณ์ข้อนี้ถูกนำเสนอผ่านคำพูดของรากฟอยซึ่งเป็น “ผู้รู้แจ้งเห็นจริง” กลอนใจได้เดือนน้อยว่า

“ເຂົ້າໃໝ່ພວກຖາບອຍ່າງຈັນ ແລະ ດອກໄມ້ອື່ນ ຈະ ຄອອກດອກສາຍ ໃນໄດ້ຫຽກ ຄ້າຂາດຫວາກເຮອ ຄອຍພວນດິນໃຫ້ວ່ານຫຼຍ ຂ້າຍໃຫ້ຈັນຫຍາໃຈສະດວກແລະ ເຕີບໂຕໄດ້ຕີ ສິ່ງເຂົ້າໃຈໄມ່ສ່ວຍເຫົາຝີເສື່ອ ແຕ່ເອກົມືປະໂຍ່ນນຳການນະ” (20) ທ້າຍທີ່ສຸດໄສ່ເດືອນນ້ອຍກີ່ສຍບຍອມຕ່ອງອຸດມກາຮົນລຳດັບໜັນຕາມກຳນົດນີ້ ຕັ້ງໜ້າ

“ຄອຍເລີ່ມໄລ່ຈັບພວນດິນກັບຮາກຝອຍອຍ່າງສຸກສານ ຈົນດິນບົຣິເກອນນັ້ນວ່ານຫຼຍຍິ່ງຂຶ້ນ ທຳໄຫ້ຖາບ ແລະ ດອກໄມ້ອື່ນ ຈະ ອອກດອກເປັ່ນບານສະພຽງກວ່າທີ່ເຄຍເປັນມາ” (21-22)

ຄວາມສົມພັນຮັນສົບເນື່ອງມາຈາກລຳດັບໜັນເຫັນນີ້ເຄີຍ ການທີ່ຝ່າຍໜຶ່ງເຂົ້າປະໂຍ່ນໃຫ້ອັກຝ່າຍໜຶ່ງຕາມ “ໜ້າທີ່”

ກາຮົນໂນທັນເຮືອງ “ປະໂຍ່ນ” “ຄຸນຄ່າ” ຂອງແຕ່ລະນຸບຸຄຄລ “ໜ້າທີ່” ໃນສັງຄມ ແລະ “ອຮຣມາດີ” ຈຶ່ງເປັນກາຮົນໂລງອຸດມກາຮົນລຳດັບໜັນ ແລະ ສ້າງຄວາມຂອບຮ່ວມໃຫ້ສາມາຝິກໃນສັງຄມບາງກຸ່ມໃຫ້ຈຳນາຈ ມາ ປະໂຍ່ນ ແລະ ດື່ອງກິລື່ອງຈາກສາມາຝິບາງກຸ່ມໄດ້

4. ຄວາມສົມພັນຮັນເຊີງຈຳນາຈຈະດັບປັບປັນເຈັກບຸຄຄລແລະສັງຄມສ່ວນຮ່ວມທີ່ອໜູນໜູນ

ໜັນສືອນຫານກາພສຳຫວັບເຖິກໄທຍ່າທີ່ກິ່າວຈຳນາຈສອງເລີ່ມສະຫຼຸບຕົວກິ່າວຈຳນາຈຈະດັບປັບປັນເຈັກບຸຄຄລແລະສັງຄມສ່ວນຮ່ວມທີ່ອໜູນໜູນອຍ່າງຫຼັດເຈັນໄດ້ແກ່ບົທເຮືອນຂອງຝູ່ສັດວົງ (ຈຳນາຈ , 2533) ແລະ ປະກວດວ້ອງເພັງ (ເສີມສຸກລ , 2536) ໃນຂະນະທີ່ບົທເຮືອນຂອງຝູ່ສັດວົງ ແສດກາພພລຮ້າຍທີ່ເກີດຂຶ້ນຈາກກາຮົນທີ່ປັບປັນບຸຄຄລຕ່າງເຮົາກ່ອງຄວາມຍຸດທີ່ອ່ານແລະ ຄວາມເສມອກາກັນໃນກາຮົນໂຍ່ງຮ່ວມກັນໂດຍລະເລຍຄວາມອູ້ຮອດ ພົມສັງຄມ ປະກວດວ້ອງເພັງ ແສດກາພພລທີ່ເກີດຂຶ້ນແກ່ສັງຄມສ່ວນຮ່ວມເມື່ອປັບປັນບຸຄຄລສະກາຮົນແກ່ງແຍ່ງ ແຂ່ງໜັນເປັນທີ່ໜຶ່ງແລະ ຮ່ວມມືອກັນເພື່ອປະໂຍ່ນສຸຂອງໜູນໜູນ ໜັນສືອນຫານກາພທີ່ສອງເລີ່ມຈຶ່ງແປ່ງ ອຸດມກາຮົນເຫັດງູ້ຄວາມສຳຄັງຂອງກາຮົນໂຍ່ງຮ່ວດຂອງໜູນໜູນ ແລະ ປະໂຍ່ນສຸຂອງສັງຄມສ່ວນຮ່ວມເນື້ອ ຄວາມສຳຄັງຂອງປັບປັນບຸຄຄລ

ສຽງເຮືອນບົທເຮືອນຂອງຝູ່ສັດວົງ (ຕູໃນຫ້ວ້າທີ່ 2)

ສຽງເຮືອນປະກວດວ້ອງເພັງ (ເສີມສຸກລ , 2536)

ໃນປາແໜ່ງໜຶ່ງ ຍັງມີຈຶ່ງຫົດທອງດຳຕ້າວໜຶ່ງຂອບເລັນກີ່ຕາຮົນເປັນຫົວຕິດໃຈ ອູ້ມາວັນໜຶ່ງຈຶ່ງຫົດທອງດຳ ໄດ້ຍືນເສີຍຈັກຈັ້ນຮ້ອງເພັງຈຶ່ງຮ້ອງເພັງແໜ່ງກັບຈັກຈັ້ນ ແຕ່ຕັດສິນໄມ້ໄດ້ວ່າໄຄຮ້ອງເພັງໄພເຮົາກວ່າຈຶ່ງເດີນທາງໄປ ໃຫ້ຮາຊີ້ເຈົ້າປັດສິນ ຮະຫວ່າງທາງຈຶ່ງຫົດທອງແດງຂອງຮ່ວມທາງໄປດ້ວຍເພວະຕິດວ່າດັນກີ່ຮ້ອງເພັງໄດ້ໄພເຮົາ ໄນແພ້ໄຄ ຮາຊີ້ຂອ້າໃຫ້ທັງສາມປະກວດຮ້ອງເພັງໃນການປະຈຳປັບປຸງປາ ແຕ່ກ່ຽວກ່ຽວຂ້າງຂ້າງຂ້າງກ່ຽວຂ້າງຂ້າງ ຕັດສິນໄດ້ ຄຸນຕານກູ້ແນະນໍາວ່າໃຫ້ທັງສາມຮ້ອງເພັງພວ່ມກັນກຳລາຍເປັນກາຮົນປະກວດຮ້ອງເພັງ ພັ້ນໄພເຮົາຍື່ງ ກວ່າເມື່ອຮ້ອງເພັງຕາມລຳພັ້ງ ໄດ້ຮັບເສີຍງປ່ຽນມື້ອາກບຽດຕາສັດວົງ ແລະ ແມ່ລັງທັ້ງໝາຍ ຮາຊີ້ຈຶ່ງປະກາສີໃຫ້ທັງສາມຮ້ອງເພັງປະກວດຮ້ອມກັນມື້ອາກລັບໄປໃນປາ ອັນຈະເປັນເສີຍເພັງທີ່ໄພເຮົາແໜ່ງປ່າເຂົາລຳເນາໄພຮັບໄປ

เป็นที่น่าสังเกตว่าหนังสือทั้งสองเรื่องต่างแสดงความสัมพันธ์เชิงอำนาจดังกล่าวโดยใช้การสร้างตัวละครที่เป็นสัตว์ ภาษาและรูปภาพที่สอดคล้องสนับสนุนซึ่งกันและกันเพื่อส่งผ่านอุดมการณ์ความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมและสร้างความขบธรรมให้กับความสัมพันธ์เชิงอำนาจดังกล่าว การสร้างตัวละครที่เป็นสัตว์ซึ่งมีลักษณะของคน คิดได้ บูดได้ มีความรู้สึก ความต้องการและการแสดงทางสังชาติที่ตนปรากฏน่าจึงเป็นการจำลองชุมชนมนุษย์และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีพื้นฐานอยู่บนความไม่เท่าเทียม ในขณะเดียวกันก็เป็นการทำให้ผู้อ่านรับสารที่ผู้เขียนสอดแทรกไว้ได้อย่างแนบเนื่องจากเห็นว่าเป็นนิทานและเป็นโลกแห่งจินตนาการ สิงโตและราชสีห์ในหนังสือทั้งสองเรื่องนี้จึงเป็นที่ยอมรับว่าเป็นเจ้าป่า มีอำนาจปกครอง ออกคำสั่งและตัดสินในขณะที่บรรดาสัตว์ทั้งหลายและแมลงทั้งหลายเป็นผู้ที่ถูกปกครอง ด้อยกว่าทั้งกำลังกายและสติปัญญา การที่ป้าเจกบุคคลในสังคมยอมรับและปฏิบัติตามกฎและประการศิริของ “ผู้นำ” จึงเป็นการสร้างอำนาจและสิทธิ์ของตนเพื่อความสงบสุขและอยู่รอดของสังคม ส่วนรวมและเพื่อประโยชน์สุขของชุมชน ในเรื่องบทเรียนของผู้สัตว์มีการใช้ภาษาเพื่อแสดงความขบธรรมและความสมเหตุสมผลของความสำคัญของสังคมส่วนรวมเหนือป้าเจกบุคคล โดยเน้นถึงความผิดพลาดและความเสียหายอย่างใหญ่หลวงที่เกิดขึ้นเมื่อป้าเจกบุคคลเรียกร้องความเสมอภาคและความยุติธรรมโดยไม่ได้ใจความปลดภัยและสวัสดิภาพของชุมชน

“บรรดาสัตว์ทั้งหลายต่างก็กรุณาที่แพ และทำท่าก้าวลงแพ พร้อมกันหมดทุกด้วยตัน”

“...เพื่อความยุติธรรม เจ้าจะต้องพาพวกเรางangแพเข้ามไปหาหมอด โดยพร้อมเพรียงกัน” (9)

“...แต่สัตว์ทั้งหลายไม่มีใครยอมใคร ทุกคนอ้างถึงความยุติธรรม ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยไม่มีใครสนใจ เรื่องความปลดภัย และอาการป่วยไข้ที่หนักเบาไม่เหมือนกัน” (11)

ผลร้ายจึงเกิดขึ้นและเป็นบทเรียนสำหรับสัตว์ทั้งหลายในที่สุด

“ในที่สุด แพก็พลิกคว่า ท่ามกลางสายน้ำที่เขียวกราก” (13)

“สัตว์ทั้งหลายต่างตระเกียดตะกายเอ่าตัวรอต ด้วยการตะกยตะกายว่ายน้ำเข้าหาฝั่ง ที่ว่ายน้ำไม่เป็นก็จุนหาย” (14)

“..ในขณะที่สัตว์ทั้งหลายต่างพยักหน้ายอมรับ ในความคิดที่ผิดพลาดของตน และถือเป็นบทเรียนที่จะต้องแก้ไข ไม่ได้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นอีกต่อไป...” (15)

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจึงเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าป้าเจกบุคคลจะยึดถือตนสำคัญกว่าสังคมส่วนรวมมิได้ เมื่ออยู่ร่วมชุมชนเดียวกันจึงสมேือนร่วมชีวิตกับชุมชนเดียวกัน รูปภาพในหน้า 11 และ 12 สื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างป้าเจกบุคคลในชุมชนว่าเปรียบเสมือนลูกนกที่อยู่ร่วมรังหรือชีวิตที่อยู่ร่วมแพลำเดียวกัน หากเรียกร้องสิ่งใดเพื่อประโยชน์แห่งตนมากเกินไปโดยมิคำนึงถึงสังคมส่วนรวมย่อมต้องได้รับผลร้าย เช่นเดียวกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในเรื่อง ประการด้วยเพลง แม้ไม่มีการเรียกร้องความเสมอภาคกันของปัจเจกบุคคลในสังคมแต่ก็มีการแข่งขันกันเพื่อเป็นหนึ่งเหนือผู้อื่นในด้านความสามารถซึ่งการแข่งขันอาจแพ้เขาชนะกันของคนในสังคม ย่อมทำให้เกิดความแตกแยกในสังคมและอาจเกิดการบาดหมางซุ่นซึ่งมองใจกันอันจะเป็นผลร้ายมากกว่าผลดี จึงมีการกำหนดความรับรู้เชิงอุดมการณ์ที่ว่าปัจเจกบุคคลควรร่วมประสานสามัคคีเพื่อประโยชน์แก่ชุมชนมากกว่าแข่งขันหรือเอาดีเด่นแต่ผู้เดียว จึงเป็นการปลูกฝังค่านิยมประสานสามัคคีเพื่อสังคมมากกว่าการทำตัวโดดเด่นเป็นหนึ่งเหนือผู้อื่น โดยนัยแล้วชุมชนจึงมีความสำคัญกว่าหรือมากกว่าปัจเจกบุคคลในสังคมนั้นน่อง

ภาษาที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลและชุมชนจึงอยู่ในรูปของการเบรียบเทียบเท่น

“เจ้าจึงหรือท่องคำจึงร้องเพลงแข่งกับจักจัน แต่ก็ไม่สามารถตัดสินได้ว่าใครร้องเพลงได้ ไฟ燎วงก่ากัน” (3)

“จึงหรือท่องແಡงได้ยินดังนั้น ก็บอกว่าตนก็ร้องเพลงได้ไฟเราะ ไม่แพ้ใคร” (6)

“ทั้งสามก็ต้องเข้าไปหาราชสีห์ขอร้องให้ช่วยตัดสินว่าใครร้องเพลงได้ ไฟ燎วงที่สุด” (8)

“เจ้าจึงหรือท่องคำ จักจัน และจึงหรือท่องແດง ร้องเพลงชื่น พร้อมๆกัน จนกลายเป็นการร้อง ประสานเสียง พงไฟเราะยิ่ง ยิ่งกว่าเมื่อร้องเพลงตามลำพัง” (13)

การใช้ภาษาในข้อความนี้แสดงการร่วมกันกระทำของทั้งสาม และทำไปพร้อมๆกัน ประสานกันเป็นเสียงเดียวกันแสดงความเป็นเอกภาพซึ่งทำให้ไฟเราะยิ่งกว่าเมื่อต่างคนต่างร้อง

ความเป็นปัจเจกหรือ “ศิลปินเดี่ยว” ในสังคมไทยจึงไม่ได้เท่ากับรวมกลุ่มและร่วมกันทำสิ่งใดๆ อุดมการณ์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจจัดระดับปัจเจกบุคคลและสังคมส่วนรวมจะหันให้เห็นในอวัจนะภาษา ด้วยอีกด้านหนึ่ง ตอนต้นเรื่องผู้อ่านเห็นภาพแมลงทั้งสามตัวต่างร้องเพลงและคอยแต่จะแข่งกัน ตอนท้ายของเรื่องจึงเห็นทั้งสามร้องร่วมกันท่ามกลางความชื่นชมของผู้ฟัง

“บรรดาสัตว์และแมลงทั้งหลาย ที่มาชุมการประการด้วยเพลงในครั้งนี้ ต่างปรบมือดังสนั่น” (14)

ราชสีห์กล่าวถึงประโยชน์แก่ชุมชนในตอนจบของเรื่องอันเป็นการเน้นความสำคัญของชุมชนส่วนรวม และหน้าที่ของปัจเจกบุคคลที่จะทำการสิ่งใดเพื่อชุมชนสืบต่อไป

“เมื่อกลับไปในป่า ขอให้ทั้งสามร้องเพลงประสานกัน อันจะเป็นเสียงเพลงที่ไฟเราะแห่งป่าเข้าลำเนา ไฟ燎วงไป” (15)

5. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจจัดระดับมนุษย์กับธรรมชาติ

มนุษย์กับธรรมชาติเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันเป็นอย่างมาก หนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กมักจะหันความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอยู่บ่อยครั้งทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา ในจำนวนหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กไทยที่ศึกษาจำนวน 17 เล่มนั้นมีหลายเล่มที่สะท้อนภาพความสัมพันธ์ดังกล่าว เช่น พื้น

กัวงเท่าปากป้อ (มาลา , 2534) ลูกเด่นกับลุงเด่าน้ำ (น้ำพร , 2534) จ้อยตามหาพระจันทร์ (วัน นิวัต , 2539) ตุ๊กแกเบี้ม (สุขุมพร , 2541) ไส้เดือนน้อยกับรากรอย (ชัยรัตน์ , 2542) ตะวันสีรุ้ง (จำนำจ , 2543) และ เด็กชายปากกัวง (สุดไพบ , 2544) ในที่นี่จะวิเคราะห์เรื่องเด็กชายปากกัวง ซึ่งเป็น เรื่องราวของเด็กชายผู้หนึ่งซึ่งไม่พอใจในสิ่งที่ธรรมชาติให้มา และ จ้อยตามหาพระจันทร์ เรื่องราวของ เด็กชายผู้อุกตามธรรมชาติ

สรุปเรื่องเด็กชายปากกัวง (สุดไพบ , 2544)

เด็กชายปากกัวงมี 2 หู 2 ตา 1 จมูก และ 1 ปาก เมื่อนเด็กทั่วไป แต่เขามีปากที่กัวงมาก เข้า ขอบกินที่สุดและกินทุกอย่างไม่ทำอย่างอื่นเลย วันหนึ่งเขากินอยากมี 2 ปากจะได้กินได้เพิ่มเป็น 2 เท่า เข้า หนีออกจากบ้านไปหาพ่อ模 4 ตา ขอให้พ่อ模เศกปากให้ พ่อ模เศกจมูกให้เป็นปาก ระหว่างทางกลับ บ้านเขายุดกินเข้าวัวแต่สำลัก เมื่อก้มลงดื่มน้ำในลำชาร เขาก็ต้องตกใจเมื่อเห็นภาพของตนเองเมื่อนั่งตัว ประหลาด พรายน้ำได้ลำชารโผลเข้ามายในปากกัวงไป เข้าเดินทางไปขอให้พ่อ模 4 ตาเศกให้กลับเป็น ปกติจึงได้จมูกคืนมา ตั้งแต่นั้นมาเขาก็มีความสุขกับปากขนาดพอดีเพียง 1 ปาก และสนุกกับการเล่นด้วย

เรื่องเด็กชายปากกัวงเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงเด็กชายปกติธรรมชาติผู้หนึ่งแต่เมื่อปากกัวงมาก ความยุ่งยากของเขามีขึ้นเมื่อเขามีปากไม่พอใจในสิ่งที่ธรรมชาติให้มา เขามีความอุกแสวงหาสิ่งผิดธรรมชาติโดย ไปขอพ่อ模 4 ตา ซึ่งเป็นสิ่งที่ผิดธรรมชาติ และได้เรียนรู้ในเวลาต่อมาว่าการมี 2 ปากนั้นเกือบทำให้เข้า เข้า ชีวิตไม่รอด ต้องกลับไปขอให้พ่อ模เศกกลับเหมือนเดิม คราวนี้เขามีปากที่ปกติเหมือนเด็กอื่นๆ และทำให้ เขามีความสุขยิ่งขึ้น เพราะกินน้อยลงและได้เล่นด้วย ในเรื่องนี้มีการกำหนดค่าด้านบวกให้กับความ เป็นธรรมชาติว่าเป็นความพอดี การแสวงหาความไม่เป็นธรรมชาติเป็นสิ่งที่ผิดปกติและไม่ควรกระทำ ดัง บทเรียนที่เด็กชายปากกัวงได้รับ ธรรมชาติจึงเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่มุซย์ไม่ควรคิดเปลี่ยนแปลงมิใช่นั้นจะ ถูกลงโทษเช่นเด็กชายปากกัวง

“เด็กชายปากกัวง มี 2 หู 2 ตา 1 จมูก และ 1 ปาก เมื่อนเด็กทั่วไปนี่จะ แต่เขามีปากที่กัวงมาก ” (2)

“ สตว์ประหลาด ! ผมเป็นสตว์ประหลาดไปแล้ว ” (22)

“ เจ้าเด็กประหลาด ” (25)

“ เข้าจึงเดินทางกลับไปหาพ่อ模 4 ตา เพื่อช่วยให้กลับเป็นปกติ ” (27)

“ พ่อ模 4 ตาครับ ผมอยากกลับไปเป็นเหมือนเดิม ” (29)

ภาพพ่อ模 4 ตา ภาพเด็กชายปากกัวงที่มี 2 ปาก และภาพสตว์ประหลาดในน้ำเป็นภาพสิ่งผิด ธรรมชาติและผิดปกติที่ผู้อ่านได้เห็นเบรี่ยบเทียบกับภาพที่เป็นปกติตามที่ธรรมชาติให้มาอีกในเรื่อง

สรุปเรื่องจ้อตามหาพระจันทร์ (วันนิวัต, 2539)

จ้อยอยู่กับแม่สองคน แม่จะซื้อให้จ้อยรู้จักดาวต่างๆ บันทึกว่า คืนนี้จ้อยไม่เห็นพระจันทร์จึงคิดจะออกเดินทางไปตามหาพระจันทร์ ชาวบ้านสงสัยว่าจ้อยเป็นเด็กจะทำได้อย่างไรแต่ทุกคนก็ยังกับงานของตนไม่มีเวลาไปนาพระจันทร์ จ้อยตามดาวลูกไก่ ดาวศุกร์ พระอาทิตย์ว่าพระจันทร์หายไปไหน ในที่สุดพระจันทร์ก็ผลขึ้นมาและอธินายว่าเป็นคืนเดือนมีด และทุกคนต่างเคต์ทำงานไม่มีเวลาเงยหน้าดูพระจันทร์

นิทานภาพเรื่องนี้สะท้อนภาพความลับพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ธรรมชาติยังคงเป็นเช่นเดิม เช่นพระอาทิตย์ พระจันทร์และดวงดาวต่างๆ บนท้องฟ้า หากแต่มนุษย์ปัจจุบันละเลยไม่ใส่ใจธรรมชาติ ลืมเลือนความสำคัญของสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติและให้ประโยชน์แก่ตน เช่นพระอาทิตย์ พระจันทร์และดวงดาวต่างๆ ธรรมชาตินั้นยิ่งใหญ่เนื่องมนุษย์และเป็นสิ่งดีงาม เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในสังคมมากขึ้น วิถีชีวิตสมัยใหม่ทำให้มนุษย์อุ่นหัวใจจากธรรมชาติไม่มีเวลาเรียนรู้ธรรมชาติ เช่นจ้อย การเข้าใกล้ธรรมชาติและเรียนรู้ธรรมชาติเป็นสิ่งที่มนุษย์ควรกระทำและเป็นการกระทำที่สมควรได้รับการชื่นชมเชย

ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะสะท้อนในวัจนาภาษาดังต่อไปนี้

“จ้อยเป็นคนที่สังเกตท้องฟ้ายามค่ำคืนมากกว่าใคร” (5)

“ชาวบ้านสงสัยเด็กตัวเล็กอย่างจ้อยจะไปตามหาพระจันทร์อย่างไร แต่ทุกคนก็ยังกับงานของตน จึงไม่มีใครคิดจะไปแทนจ้อย” (5)

“พระจันทร์รับผลขึ้นมา เพราะเห็นท้องฟ้ามีด เข้าใจว่าถึงเวลาทำงานแล้ว” (13)

“จ้อยดีใจได้เห็นพระจันทร์อีกครั้ง รีบตามໄอิ” (13)

“...ส่วนพากชาวบ้านก็โกรต์ทำงานไม่มีเวลาเงยหน้าดูฉัน” (17)

“ที่นี่จ้อยจะไปบอกพากชาวบ้านให้รู้ว่าท่านไม่ได้หายไปไหน แต่พากเขารีบสนใจทำงานต่างหาก” (20)

“คืนนี้ดูงดดาวสองแสงระยิบระยับกว่าเคย รากับจะป่วยมีขมเปย์จ้อยที่อุตสาห์

ตามหานพพระจันทร์” (21)

ความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติเห็นมนุษย์ยังเห็นได้จากอวัจนาภาษาคือรูปของพระอาทิตย์ พระจันทร์และดวงดาวซึ่งมีขนาดใหญ่เมื่อเทียบกับมนุษย์ตัวเด็ก เช่นจ้อย ธรรมชาติมีพลังอันยิ่งใหญ่ มีคุณค่าและเป็นมิตรต่อมนุษย์ดังคำคุณศพท์และกริยาที่ใช้ประกอบธรรมชาติตั้งนี้

“เมื่อพระอาทิตย์ทราบคำรามของจ้อยก็พยามหาทางช่วยเหลือ” (12)

“พระจันทร์รับผลขึ้นมา เพราะเห็นท้องฟ้ามีด เข้าใจว่าถึงเวลาทำงานแล้ว” (13)

“ด้วยแล้ว มัวแต่คุยกะเพลิน วันนี้เข็นสามค่า ฉันต้องออกทำงานแล้ว ไปก่อนนะ” (20)

“จ้อยขอบคุณพี่ดาวศุกร์ใจดีพามาส่งถึงบ้าน” (21)

6. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวครอบครัว (ผู้ใหญ่กับเด็ก)

หนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กที่วิจัยซึ่งมีตัวละครเป็นผู้ใหญ่และเด็กนั้นจะมีการใช้วัจนาภาษาและอวจนาภาษาแสดงลำดับชั้นโดยให้ผู้ใหญ่มีสถานะและอำนาจเหนือเด็ก หนังสือเหล่านี้ได้แก่เรื่อง ลูกเต่าบก กับลุงเต่าน้ำ (น้ำพร, 2535) เศษผ้าคุณยาย (ครรชิต, 2541) ไส้เดือนน้อยกับราช凤凰 (จัยรัตน์ 2542) ผจญภัยในห้องน้ำ (ใจศรี, 2543) และ ชุดใหม่ของขนฟู (พิพย์วรรณ, 2543) เป็นต้น ผู้ใหญ่คือผู้มีประสบการณ์ มีความเข้าใจโลก มีความรู้ และมีหน้าที่อบรม ขัดเกลา สั่งสอน ตักเตือนเด็กซึ่งเป็นผู้ต้องประสบการณ์ อ่อนต่อโลก ขาดความรู้ และมีหน้าที่เชือฟัง ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ใหญ่เพื่อเป็นคนที่สมบูรณ์ ในที่นี้จะเสนอทิวเคราะห์นิทานสองเรื่องคือ ชุดใหม่ของขนฟู และ ลูกเต่าบก กับลุงเต่าน้ำ

สรุปเรื่องชุดใหม่ของขนฟู (พิพย์วรรณ, 2543)

ขนฟูเป็นกระต่ายอยู่ในวัยเริ่มเรียน คุณแม่พาไปสมัครเรียนหนังสือและซื้อเสื้อผ้าชุดใหม่ รองเท้า ถุงเท้า และกระเปาให้ที่ร้าน เมื่อกลับมาบ้านคุณแม่อนุญาตให้ขนฟูลองใส่เสื้ออีกครั้ง เพื่อนๆ มาช่วยขนฟูไปเล่นบล็อกด้วยกัน คุณแม่อนุญาตแต่บอกให้ขนฟูเก็บเสื้อก่อน แต่ขนฟูไม่ทำตามชุดใหม่จึงมีรอยเปื้อนเต็มไปหมด เมื่อกลับมาถึงบ้านคุณแม่จึงตำหนิและอบรม ขนฟูสำนึกริด คุณแม่จึงยกโทษให้ ขนฟูช่วยแม่ซักเสื้อและขัดรองเท้าจนสะอาด

สรุปเรื่องลูกเต่าบก กับลุงเต่าน้ำ (น้ำพร, 2535)

ลูกเต่าบกออกจากบ้านไปห้องน้ำ ลุงเต่าน้ำ ทั้งสองสนิทสนมกันอย่างรวดเร็ว ลุงเต่าน้ำสอนลูกเต่าบกและพากันเที่ยวไปในบึงใหญ่ วันหนึ่งลูกเต่าบกต้องการเห็นท้องของมนุษย์ ไม่พึงคำหัดหนาของลุงเต่าน้ำ ลุงเต่าน้ำไปด้วยด้วยความเป็นห่วง ทั้งสองลูกคุณจับไปขาย มีเด็กชายซื้อลูกเต่าบกไปปล่อยในน้ำลูกเต่าบกเกือบจะน้ำตาย แต่ลุงเต่าน้ำไปช่วยได้ทัน

ทั้งขนฟูและลูกเต่าบกอยู่ในวัยเรียนรู้ มีคุณแม่และลุงเต่าน้ำคุยดูแลและสั่งสอน เมื่อกระทำความผิด (ในสายตาผู้ใหญ่) ก็ได้รับการอบรมให้มีพุทธิกรรมที่พึงประสงค์ ในที่นี้ได้แก่การรักษาเสื้อผ้าให้สะอาดและเชือฟังผู้ใหญ่ไม่เป็นสถานที่อันตราย ทั้งสองเรื่องจึงมีโครงเรื่องคล้ายกัน นั่นคือตัวละครเด็กเกิดการเรียนรู้จากความผิดของตนและได้รับการอบรมจากผู้ใหญ่ ความสัมพันธ์เนื่อง-ตัวอย่างระหว่างผู้ใหญ่-เด็กนี้ถูกแสดงและกำหนดโดยการใช้ภาษาหลายรูปแบบ ได้แก่

1. การใช้คำกริยาที่แห่งความมีอำนาจและความต้องอำนาจ

กริยาที่มักใช้คู่ไปกับประธานที่เป็นผู้ใหญ่ เช่น พาไป ให้ลอง ซื้อให้ อนุญาต บอก หัดหนนิยมโทษให้ ฝ่าอบรมสั่งสอน สอน ลูบหัว

กิจยาที่มักปรากฏกับประธานที่เป็นเด็ก เช่น พนมมือไหว้ ก้มลงกราบ ขออนุญาต ขอร้องรับปาก คิดบทหวาน ไม่ยอมพิง ไม่เชือพิง กล่าวด้วยความเสียใจ สำนึกรัก ช่วยซักเสื้อผ้า กล่าวด้วยความเคารพ พูดด้วยความชื่นชม กล่าวขอบคุณ ตกใจกลัว อ้อนวอน

2. การใช้คำขยายแสดงลักษณะ

ตัวละครที่เป็นผู้ใหญ่มีคำขยาย เช่น ใจดี มีเมตตา อารมณ์ดี มีชีวิตมานาน มีความเข้าใจเป็นอย่างดี

ผู้เชี่ยวชาญ

เก่ง

ตัวละครที่เป็นเด็ก มีคำขยาย เช่น ตัวเล็ก ๆ น่ารัก แก้มแดง ตาใสแจ้ว การใช้คำขยายต่อท้ายตัวละครผู้ใหญ่ดังกล่าว เป็นการแสดงความมีจิตใจดี มีประสบการณ์ ความเข้าใจโลก ความเชี่ยวชาญ ดังนั้นเด็กซึ่งยังเล็กและอ่อนต่อโลก ไว้ประสบการณ์ดังต่อไปนี้

3. การให้ผู้ใหญ่เป็นประธานผู้กระทำและเด็กเป็นผู้ถูกกระทำ

คุณแม่พาเข้าไปปรือเสื้อผ้าชุดใหม่สำหรับใส่ไปเรียนหนังสือ

คุณแม่ยังซื้อของกิน รองเท้า ถุงเท้า และกระเป้าให้เข้าอีกด้วย
ชนฟูจิงถูกคุณแม่ตัดหนี

4. การใช้โครงสร้างแสดงความเป็นเหตุและผล

ชนฟูก็บอกว่าชุดใหม่ของเขามีรายเบื้องต้นไปหมด เมื่อกลับมาถึงบ้าน จึงถูกคุณแม่ตัดหนี (14)

เมื่อเห็นว่าชนฟูสำนึกรักและคุณแม่จึงยกโทษให้ (15)

ลูกเต่านก็ถือว่าตัวเองเป็นผู้ผิด ที่ไม่เชือพิงคำหัดหาน จึงทำให้ต้องพากันมาถูกมนุษย์จับจัง (17)

นอกจากวัฒนาการดังกล่าว รูปภาพตัวละครผู้ใหญ่มีขนาดใหญ่กว่าตัวละครเด็กมากเมื่อปรากฏอยู่ด้วยกัน ภาพลุงเต่าน้ำแข็งหน้ากับลูกเต่านกในทิศทางตรงกันข้าม และภาพคุณแม่นั่งตรงข้ามกับชนฟูที่ให้อาหารแสดงความแตกต่างระหว่างผู้ใหญ่และเด็กอย่างชัดเจนและเป็นการแสดงปานความมีอำนาจของผู้ใหญ่เหนือเด็ก

5. การใช้ประโยชน์คำสั่ง

“อย่าให้เสื้อผ้าเลอะนะจี๊ะ” (10)

“ลูกต้องเก็บเสื้อชุดใหม่ให้เรียบร้อยก่อนนะจี๊ะ” (13)

7. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศ (ชายและหญิง)

จากการศึกษาตัวละครในหนังสือนิทานภาพทั้ง 17 เล่ม พบว่ามีการกำหนดต่ออย่างลึกซึ้งในเรื่องเพศ โดยเฉพาะความแตกต่างด้านบทบาทและลักษณะแบบอย่างเบ็ดเสร็จ (stereotype) ลักษณะแบบอย่างเบ็ดเสร็จของเพศหญิงที่พบในหนังสือที่วิจัยคือเพศหญิงเป็นความสวยงาม เป็นเครื่องประดับได้ แต่มีความเจ้าอารมณ์ ลักษณะนี้สืบต่อมาจากภาพแทนของผู้เสื้อใน ไส้เดือนน้อยกับราชฝอย (ชัย-รัตน์, 2542) เพศหญิงถูกสร้างภาพให้ด้อยกว่าและต้องพึ่งพาคู่ของตน อีกทั้งยังตกลงง่าย กลัวง่าย ร้องไห้ง่าย ต้องพึ่งพาหรือขอความช่วยเหลือจากเพศชาย ตัวละครเด็กที่เป็นเพศหญิงแม้จะดื้อดึงต่อต้านแต่จะไม่รุนแรงเช่นตัวละครเด็กเพศชาย

การกำหนดบทบาทและพื้นที่ให้แก่เพศชายและหญิงในหนังสือนิทานภาพดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือเพศชายเป็นผู้นำเลี้ยงเพศหญิงและครอบครัว มีหน้าที่คุ้มครองปกป้องในขณะที่เพศหญิงจะเป็นผู้ดูแลบ้าน ทำงานบ้าน ทำอาหาร ดูแลและอบรมลั่งสอนลูก พื้นที่ของเพศชายจึงมีกว้างกว่า เพศหญิง เพศหญิงถูกจำกัดพื้นที่ให้อยู่ในพื้นที่ส่วนตัว เช่น ในบ้าน ในครัว ห้องนอน ห้องอาหารซึ่งเป็นสถานที่คุ้นเคย ในเรื่อง หนูนากับยักษ์ใหญ่ (อรัญญา, 2537) หนูนาต่อต้านครอบครัวแต่ก็หนีไปอยู่ในส่วนเท่านั้น ส่วนตัวละครเพศชายมักปรากฏตัวในพื้นที่ต่างๆ หลากหลายทั้งในพื้นที่ส่วนตัว พื้นที่นอกบ้าน และพื้นที่นักชาร์ร์ เพศชาย เช่น นั่งมนต์ เด็กชายปากกว้างและจัดอยู่ได้พอดีกับบ้าน ไม่ต้องเดินทางไกล กว้าง นอกจากนี้ เพศหญิงยังถูกผูกโยงไว้กับ “ความเป็นแม่” โดยนิยามความเป็นแม่ให้เป็นลักษณะ “ธรรมชาติ” ของเพศหญิง เห็นได้ชัดในแม่ไก่ลายกับแม่เขี้ยวขา (สุริยัน, 2544) และพ่อครัวเท่าปากบ่อ (มาดา, 2534) ในเรื่อง อีนๆ เช่น ไส้เดือนน้อยกับราชฝอย (ชัยรัตน์, 2542) และ ชุดใหม่ของชนฟู (พิพิธวรรณ, 2543) บทบาทของเพศแม่ถูกตอกย้ำในเรื่องการเลี้ยงดูใกล้ชิดลูก การให้ความรัก ความห่วงใย และการอบรมลั่งสอน ในขณะที่เพศชายหรือพ่อแทบทะไม่ปรากฏตัวในการเลี้ยงดูลูกเลย เพศชายจะมีบทบาทก็ต่อเมื่อเข้ามาช่วยแก้ปัญหาวิกฤติที่เหนื่อยความสามารถของฝ่ายหญิงเท่านั้น ภาพแม่สม่วนผ้ากันเปื้อนใน สตอร์ปะหลาดกันแม (วิภา, 2538) รองเท้าของลูกหมี (จำนาด, 2537) และ ชุดใหม่ของชนฟู (พิพิธวรรณ, 2543) สืบทباتหน้าที่ของเพศหญิงในหนังสือนิทานภาพได้เป็นอย่างดี

ข้อสรุปในประเด็นนี้คือเพศหญิงถูกนำเสนอให้มีลักษณะแบบอย่างเบ็ดเสร็จที่ด้อยกว่า อ่อนแอ กว่า ถูกจำกัดปิดกันไว้ “เชื่อง” กว่า อยู่ในสภาพผู้รับหรือผู้ถูกกระทำมากกว่า ถูกบรรยายภาพให้ “เล็ก” กว่า และทำกิจกรรมที่จำกัดประเภทและไม่น่าสนใจเท่าตัวละครเพศชาย

หนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กไทยส่วนใหญ่ที่สอนลักษณะสังคมวัฒนธรรมไทยที่ให้ความสำคัญกับการลำดับอาชีวะและชั้น การจำแนกความสำคัญเชิงอำนาจระหว่างต่างๆ และมุ่งธำรงรักษาสถานะของสิ่งต่างๆ ในระบบไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่หากมองอีกแง่หนึ่งจากล่างไว้ หนังสือนิทานภาพเป็นกลไกหนึ่งของสังคมไทยที่บอกกล่าวสมाचิกให้มงว่า “คือสิ่งที่เป็นอยู่มีอยู่เป็น “ความจริง” ที่ปกติธรรมดายิ่ง

ยอมรับอย่างไม่ต้องกังขาและพึงจำงรักษาไว้ในแนวหนังสือนิทานภาพก็มีส่วนจறุลงความชอบธรรมในการให้คำจำกัดของบุคคลบางกลุ่มและการริครอบคำจำกัดของบุคคลบางกลุ่มนั้นเอง

บรรณานุกรม

- Cook, G. **Discourse**. Oxford: Oxford University Press. ๑๙๘๘.
- Fairclough, N. **Language and Power**. London: Longman. ๑๙๘๗.
- _____. **Discourse and Social Change**. Cambridge: Polity Press. ๑๙๘๔.
- _____. **Media Discourse**. London: Edward Arnold. ๑๙๘๕.
- _____. **Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language**. New York: Longman. ๑๙๙๖&b.
- Hunt, P. **Understanding Children's Literature**. London: Routledge. ๑๙๙๗.
- Knowles, M. and R. Malmkær. **Language and Control in Children's Literature**. London: Routledge. ๑๙๙๖.
- Kress, G. and T. Van Leeuwen. **Reading Images: The Grammar of Visual Design**. London : Routledge. ๑๙๙๖.
- Levi-Strauss, Claude. **The Raw and the Cooked**. Jonathan Cape, ๑๙๖๐.
- Noddleman, P. **The Pleasures of Children's Literature**. London: Longman. ๑๙๙๖.
- Richardson, L., V. Taylor and N. Whittier. **Feminist Frontiers IV**. New York: The Mc Graw-Hill. ๑๙๘๗.
- Rider, E. **Our Voices: Psychology of Women**. New York: Wadsworth Thomson Learning. ๑๙๙๗.
- Stephens, J. **Language and Ideology in Children's Fiction**. London: Longman. ๑๙๙๒.
- Van Dijk, T. **Ideology: A Multidisciplinary Approach**. London: Sage Publications. ๑๙๙๘.
- Weitzman, L. J. "Sex-Role Socialization" in J. Freeman (ed.) **Women: a Feminist Perspective**. New York: Mayfield Publishing. ๑๙๙๕.
- Williamson, Judith. **Decoding Advertisements: Ideology and Meaning in Advertising**. London: Marion Boyars. ๒๐๐๒ (reprinted).
- ไกร์ วิสุทธิพิน陀. **ผจญภัยในห้องน้ำ**. กรุงเทพ: สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก. ๒๕๔๓.
- ครรชิต มูลนิธิ. **เศษผ้าคุณยาย**. กรุงเทพ: สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด. ๒๕๔๐.
- ชัยรัตน์ ลูกน้ำ. **ไส้เดือนน้อยกับรากฟอย**. กรุงเทพ: สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก. ๒๕๔๓.
- ชัยฤทธิ์ ศรีโรจน์ฤทธิ์. **สองครามขนมหวาน**. กรุงเทพ: สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก. ๒๕๔๕.

ทิพย์วรรณ แสงศรี. ชุดใหม่ของชนพู. กรุงเทพ: บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด. ๒๕๔๓.

น้ำพรม พินิจวรรณศิลป์. ลูกเต่าบกับลุงเต่าน้ำ. กรุงเทพ: บริษัทต้นอ้อ จำกัด ๒๕๓๔.

มาลา คำจันทร์. ฝ่ากว้างเท่าปากบ่อ. กรุงเทพ: บริษัทต้นอ้อ จำกัด. ๒๕๓๔

วันนิวติ เกียรติสาร, ม.ล. จ้อยตามหาพระจันทร์. กรุงเทพ: สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก. ๒๕๓๘.

วิภา ตันธุลพงษ์. สัตว์ประหลาดกับแม่. กรุงเทพ: ไบรท์มายด์. ๒๕๓๖.

สุขุมพ拉 อินธนาศักดิ์. ตุ๊กแกเปื้ม. กรุงเทพ: สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก. ๒๕๔๑.

สุคผา เมืองไทย. เด็กชายปากกว้าง. กรุงเทพ: บริษัทอมรินทร์บุ๊คส์เจนเตอร์ จำกัด ๒๕๔๔.

สุริยัน สุศรีวงศ์. แม่ไก่ลายกับไข่ชี้เช่า. กรุงเทพ: สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก. ๒๕๔๔.

เสริมสกุล โภณะณิก. ประกวัตร้องเพลง. กรุงเทพ: บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด. ๒๕๓๕.

อรัญญา ราชติอุดมพงศ์. หนูนากับยักษ์ใหญ่. กรุงเทพ: บริษัทต้นอ้อ แกรมมี่ จำกัด (จัดพิมพ์). ๒๕๓๗.

คำนาจ ขาวเครื่อม่วง. ตะวันสีรุ้ง. กรุงเทพ: สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก. ๒๕๔๓.

คำนาจ เย็นสถาบัน. บทเรียนของฝูงสัตว์. กรุงเทพ: บริษัทต้นอ้อ จำกัด. ๒๕๓๓.

คำนาจ เย็นสถาบัน. รองเท้าของลูกน้ำ. กรุงเทพ: บริษัทต้นอ้อ ๑๙๗๘ จำกัด. ๒๕๓๗.

ชุดที่ ๑ “ภาษา สื่อ จินตนาการ อ่านฯ”

Positive Law and Folktales in Far-eastern Asian Law Context

Alexander Shytov

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่๒
สนับสนุนโดย สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย
ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
วันที่ ๑๐-๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๘
ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว เชียงใหม่

POSITIVE LAW AND FOLKTALES IN FAR-EASTERN ASIAN LAW

CONTEXT

ALEXANDER SHYTOV

INTRODUCTION

This paper suggests one basic idea to be considered within legal theory. A folktale is important for identifying positive law. This idea finds a strong resistance in dominant legal ideology of our world and in the Far East particularly. In jurisprudence this ideology is called legal positivism. The adoption of this ideology led to several negative factors for the development of law, such as alienation of law from common people, rigidity of law, and in countries like China and Thailand, its low effectiveness. Law has become a mechanism of external coercion rather than the instrument of self-governance of people. Legal positivism is responsible for the divorce of law from morals, and because of that for weakening the moral force of law.

Thus, the issue of relevance of folktales to legal theory falls within one of its hottest topics: the relationship between law and morality. Folktale and other forms of folk wisdom are a rich source of moral ideas. They are not just mere stories. They contain the standards of what is good and what is wrong. The advantage of drawing folktales to the ambit of jurisprudence is that they overcome the major argument against the dependence of validity of law on morals. This argument maintains that law must be kept independent from morals since morals are subjective and vary from person to person. Folktales, in contrast to that view, represent the shared view of moral standards of the whole community, who is the author of folktales.

FOLKTALES AND IDENTIFICATION OF POSITIVE LAW

Positive law is sometimes defined as "the rules of conduct established by tacit acquiescence or by the legislature, and which derive their force and authority from such acquiescence or enactment, and not because they are the dictates of natural justice, and as such, of universal obligation."¹ The more common definition is "law established or recognized by governmental authority."² The general perception of positive law is that it includes only those rules which the state enforces, and the rules which can be found in

---

¹ Ballentine's Law Dictionary. Rochester, N.Y., Lawyers Co-operative Pub. Co., 1969

² See: <http://dictionary.lp.findlaw.com/>

what is called sources of law primarily identified with the acts of legislation and in some countries with judicial decisions. The dominant approach to the study of law shared by the overwhelming majority of legal academics and practitioners is to limit the study to the legislation (including quasi-legislation) and case-law with quite infrequent drawing on legal customs.

It is a strange thing for a legal positivist to think of the wisdom of common people as a possible source of law. What matters for him is political power which is institutionalized, rather than an uncertain body called "folk wisdom". Law is conceived as the way this power can enforce political will in the society. Since there is no mechanism of enforcing "folk wisdom" there is no any sense to talk about folk wisdom. Law for a legal positivist is something certain and clear, while folk wisdom is a body of morality with the content which varies from person to person. This is the point where legal positivism displays its weakness: complete mistrust in the goodness of human nature as a *social* and *creative* being. The spirit of legal positivism is a spirit of individualism. Law, according to the positivistic ideal, aims at the behaviour of an individual who is governed predominantly by abstract rules rather than his or her social connections, and who pursues his or her own selfish goals, rather than the interests of a community. In contrast, the spirit of folk wisdom as expressed in manifold sources of folklore is a spirit of community.

The spirit of individualism reflected in legal positivism resists any authority of social morality. The spirit of community expressed in folktales upholds it. The main thesis of legal positivism is that law *per se* is not called to enforce social morality, even though among legal positivists there is no unity as to the issue of 'accidental' enforcement of morals by law. A legal positivist may agree that a law *may* enforce certain moral values. What he cannot agree with is that law *must* enforce certain moral values, and if it fails to do that then it ceases to be a law. Therefore, the issue of opposition between legal positivism and folk morality becomes a part of general discussion on the connection between law and morals. The whole enterprise of legal positivism is to separate morality and law.

This positivistic approach, conceived by modern lawyers as natural, is, if looking from the historical perspective, is very unnatural. For example, Roman lawyers, who contributed so tremendously to the development of not only the western law, but also

law of all countries of the world, held that "jurisprudence is the knowledge of things divine and human; the science of the just and the unjust."³ Roman lawyers based their complicated legal distinctions on the fundamental principles of morality: honesty, care for others, uprightness.⁴ These principles can still be found in Thai Civil and Commercial Code.⁵ If applying civil law principles it becomes clear that a judge must necessarily draw on certain morality to establish what is honest or what is not. In addition, law forbids enforcing any juristic act which runs against good morals (ศีลธรรมอันดีของประชาชัąน).⁶ This provision is clearly expressed not only in Civil law, but also in administrative law of some countries.⁷ Furthermore, moral reason is one which is required for limitation of the exercise of one's constitutional freedoms and rights, as it is expressed in many constitutional acts and international legal documents.⁸

The same can be said about criminal law. For example, many offences contain such element as acting dishonestly. If dishonesty cannot be proved than a suspect cannot be held guilty. Some legislative acts try to define the idea of dishonesty. So tries the Thai Penal Code. Section 1 defines dishonest act as any seeking benefit to which one is not entitled by law.⁹ If we look carefully at the content of this definition we will easily notice that judges are not freed from the necessity of relying on their moral sense. In this respect, folktales can provide moral principles on which the judges can build their legal interpretations.

---

³ See Digests of Emperor Justinian. I.1.1. The source is available at:
<http://www.fordham.edu/halsall/basis/535institutes.html#Book%20I>

⁴ Digests. I.1.3.

⁵ Section 5 of the Code imposes a general duty of honesty on every one.

⁶ See: Section 150 of Thai Civil and Commercial Code.

⁷ See: The *German Statute on Administrative Process*. – Article 44 (2) (6). The text available at:
http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/wwfg/_44.html

⁸ Thai Constitution contains the reference to good morals in the following sections: 28, 38, 39, 42, 45 and 50. See also Article 29 of the Universal Declaration of Human Rights.

⁹ Section 1 of Thai penal Code.

REASONABLE MAN AND FOLKTALES

In English law, where there is no criminal code, many moral concepts are defined in some statutory acts. For example, Theft Act defines dishonesty. It does that, however, rather negatively through describing certain behaviour which should not be considered to be dishonest.: A person's appropriation of property belonging to another is not to be regarded as dishonest (a) if he appropriates the property in the belief that he has in law the right to deprive the other of it, on behalf of himself or of a third person; or (b) if he appropriates the property in the belief that he would have the other's consent if the other knew of the appropriation and the circumstances of it; or (c) (except where the property came to him as trustee or personal representative) if he appropriates the property in the belief that the person to whom the property belongs cannot be discovered by taking reasonable steps.¹⁰

At first, one may think this is a clear cut legal definition of dishonesty. If a person believes that he has in law the right to appropriate the property than there is no dishonesty. On the contrary if a person believes that he does not have the right than he is acting dishonestly. Belief, however, is an immaterial thing. It may be difficult to prove that an offender did indeed have the knowledge that he was acting dishonestly. Theft cases are decided by jury, and it is the juries who have to determine whether the accused has had such a belief. In doing this, however, the jury have to rely on what is called the standard of a reasonable man.¹¹ Reasonable man is a hypothetical person who would act reasonably under given set of circumstances. If, as in criminal cases, the defendant failed to act similarly, then he or she will be held liable. This standard, however, has been used almost in every branch of law sometimes explicitly, and more often implicitly, and not only in criminal law. The idea of reasonable man reflects the intuitive need for the standard of common morality. At the same time, this particular standard has been long acknowledged to be too uncertain to provide lawyers and the jury with clear guidance.¹² Further, what is reasonable among hill tribes may be very

---

¹⁰ Theft Act 1968, s. 2 (Eng.) The text can be found at:

<http://www.swarb.co.uk/acts/1968TheftAct.shtml>

¹¹ *R v McIvor*, Court of Appeal [1982] 1 All ER 491.

¹² Lucas J.R. 'The Philosophy of the Reasonable Man.' In: *The Philosophical Quarterly* 13 No. 51. April. 1963 pp.97-106. The text can be found at: <http://users.ox.ac.uk/~jrlucas/reasble.html>

unreasonable in Bangkok; and in our age of globalization there is a need to find a common source of reasonableness.

It may look paradoxical, but this source of common reasonableness can be found in the most common and meanest type of literature – folktales. First, they can easily go from one culture to another. Second, there is much wisdom in them, and wisdom is the perfection of reason. Folktales can be used for a construction of what the morality of an ordinary reasonable man is. The need to draw on folktales simply is that the standard of 'reasonable man' is too abstract and hypothetical while folktales display reasonable man in action. There is, of course, a big problem how one can use folktales in drawing a clearer picture of a reasonable man by the jury deciding a particular case. It would be ridiculous to image that the jury or judges instead of inquiry into every detail of the case would entertain themselves with reading folktales to find a solution to the particular case. Rather, folktales can be used in the way of educating consciences of those who form and apply law through both intuitive and rational grasp of moral principles contained in folktales. In this respect, the moral principles articulated in folktales can provide a clearer image of a reasonable man.

THE MORAL PRINCIPLES OF FOLKTALES AND THE SPIRIT OF LAW

Apart from meeting this particular need to clarify the general content of the concepts like good morals, good faith and etc. It is important to emphasize that the function of folktales in identification of positive law is not to provide legislators and law enforcement bodies with the rules of law, rather their function is to clarify the spirit of law. In this capacity, the study of folktales and other embodiments of folk wisdom in their relationship to law is important for education future lawyers. We live in the world where the abundance of legal materials makes it extremely difficult to see the spirit of law. Therefore, communicating the spirit of law to all those on whom the enforcement of law depends is crucial for the wellbeing of the whole society. As one Christian put it well: "The letter of law kills, the Spirit gives life." The literal application of law without reference and understanding its spirit is extremely dangerous. A lawyer who knows well a letter of law but is ignorant of its spirit is not only a foolish lawyer, he is a dangerous lawyer, because an automatic application of law without understanding it can ruin lives. In this aspect, the study of folktales can be one way to communicate the spirit of law.

Folktales contain principles of law which are important for every lawyer to know.

Here is not exclusive list of those principles:

1. the principle of *love*, which states that one must care for and accept other people;¹³
2. the principle of *restitution*, which requires to make good any wrongdoing committed in the past by restoring the status quo;¹⁴
3. the principle of *just reward*, which states that those who do what is good and right are rewarded, but those who do what is evil and wrong are punished;¹⁵
4. the principle of *compassion*, which states that those who suffer deserve sympathy;¹⁶
5. the principle of *mercy* to an offender if there are mitigating circumstances of committing offence or the goodness of his moral character;¹⁷
6. the principle of *impartiality* is also affirmed together with the principle of mercy;¹⁸
7. the principle of *virtue*, which points at the importance of moral character and as the only justification for inequalities among people;¹⁹
8. the principle of *truth*, which can be understood fully when is contrasted with lie;²⁰
9. the principle of *equality*, which forbids segregation of people according to their status;²¹
10. the principle of *grace*, which assigns great moral value to the acts of mercy done not out of duty, but out of compassion;²²

---

¹³ Shytov A.N. *Thai Folktales and Law*. – P. 82.

¹⁴ Ibid., p. 89.

¹⁵ Ibid., p. 82.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid., p. 134.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid., 103.

²⁰ Ibid., 105.

²¹ Ibid. p. 112.

²² Ibid., p. 113.

11. the principle of *equity* which requires to avoid strict application of moral and legal rules under certain circumstances;²³

12. the principle of *watchfulness*, which requires particularly in the context of folktales to be beware of possible fraud, however the significance of this principle of law is much bigger than applying to fraud;²⁴ it also points at the necessity to be on guard against all kind of greed;²⁵

13. the principle of *self-control*, which requires from a decision-maker a certain emotional and mental discipline to take correct decisions;²⁶

14. the principle of superiority of a wise *peaceful action* over violence;²⁷

15. the principle of *grateful response*, which requires from a beneficiary to assist the benefactor;²⁸

16. the principle of *voluntary sharing*, which requires from a moral agent to share her or his goods with neighbours as the best way to secure one's own well-being;²⁹

17. the principle of *personal responsibility*, which requires presence of a free action as the condition of responsibility;³⁰

18. the principle of *detachment* as the condition for arriving at correct legal decision;³¹

19. the principle which states that *good public governance* depends on the good morals of people;³²

20. the principles which maintain the *value of family* for personal and social well-being;³³

21. the principle of *non-resistance* to evil;³⁴

---

²³ Ibid., p. 144.

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid., 256.

²⁶ Ibid., p. 146.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid., p. 156.

²⁹ Ibid., p. 161.

³⁰ Ibid., p. 170.

³¹ Ibid., p. 172.

³² Ibid., 191.

³³ Ibid., p. 192.